

T.C.

AKSARAY ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

**TÜRKİYE’DE GÖÇMENLERİN ENTEGRASYONU: BELEDİYELERİN VE
GÖÇMEN DERNEKLERİNİN ROLÜ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ABDURRAHİM ERKAM ARSLAN

Prof. Dr. NAFİZ TOK

AKSARAY 2022

AKSARAY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

**TÜRKİYE’DE GÖÇMENLERİN ENTEGRASYONU: BELEDİYELERİN VE
GÖÇMEN DERNEKLERİNİN ROLÜ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ABDURRAHİM ERKAM ARSLAN

Prof. Dr. NAFİZ TOK

AKSARAY 2022

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU

Bu tezin tüm hakları saklıdır. Kaynak göstermek koşuluyla tezin teslim tarihinden itibaren(....) ay sonra tezdten fotokopi çekilebilir.

YAZARIN

Adı : Abdurrahim Erkam

Soyadı : ARSLAN

Bölümü : Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi

İmza :

Teslim tarihi :

TEZİN

Türkçe Adı : Türkiye’de Göçmenlerin Entegrasyonu: Belediyelerin ve Göçmen Derneklerinin Rolü

İngilizce Adı : Integration of Migrants in Turkey: The Role of Municipalities and Migrant Associations

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

Yazar Adı Soyadı: Abdurrahim Erkam ARSLAN

İmza:

(Handwritten signature of Abdurrahim Erkam ARSLAN)

T.C.
AKSARAY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
JÜRİ ONAY SAYFASI

Abdurrahim Erkam ARSLAN tarafından hazırlanan “Türkiye’de Göçmenlerin Entegrasyonu: Belediyelerin ve Göçmen Derneklerinin Rolü” başlıklı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği / oy çokluğu ile Aksaray Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Prof. Dr. Nafiz TOK

İmza

(Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi)

Üye: Doç. Dr. Aysun ÖCAL

(Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı, Aksaray Üniversitesi)

Üye: Prof. Dr. Selim KILIÇ

(Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi)

Tez Savunma Tarihi:/...../.....

Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu’nun tarih ve sayılı kararı ile onaylanmıştır.

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

Doç. Dr. Sevilay USLU DİVANOĞLU

İmza

TEŞEKKÜR

Bu çalışmanın ortaya çıkmasından başlayarak tüm süreç boyunca desteklerini esirgemeyip, karşılaştığım zorlukların üstesinden gelmemi sağlayan, tüm özveri ve sabrı için değerli danışmanım Prof. Dr. Nafiz TOK'a,

Bilgi ve tecrübeleriyle çalışmamda değerli katkıları olan sevgili ablam Eda Nur Arslan'a,

Her zaman yanımda olan ve desteklerini hiç esirgemeyen kıymetli aileme,

Sonsuz Teşekkürler.

AKSARAY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKİYE’DE GÖÇMENLERİN ENTEGRASYONU:
BELEDİYELERİN VE GÖÇMEN DERNEKLERİNİN ROLÜ

(Yüksek Lisans Tezi)

Abdurrahim Erkam ARSLAN, Aksaray 2022

ÖZET

Tarihin bilinen en eski dönemlerinden günümüze gelen süreçte insanların devamlı olarak göç ettiklerini görmekteyiz. Özellikle günümüzde dünya genelinde göçmen nüfusu artmaya devam etmektedir. Yoğun göç alan ülkelerden biri olan Türkiye için de göçmen konusu önem teşkil etmektedir. Türkiye, özellikle komşu ülkelerden gelen kitlesel göçler karşısında oluşabilecek problemlerin önüne geçmek için önlemler almış ve politikalar uygulamıştır. Bu politikalardan özellikle uygulamada entegrasyonu ön plana çıkarmıştır. Ancak kanunlarda göçmen entegrasyonu doğrudan bir kurumun görevine verilmemiştir. Buna karşın Türkiye’de yerel yönetimler ve göçmen dernekleri, göçmenlere yönelik faaliyetlerinde entegrasyonu benimsemiştir. İki ana bölümden oluşan çalışmamızda, Türkiye’de belediyelerin ve göçmen derneklerinin göçmenlerin entegrasyonunda nasıl bir rol üstlendiği açıklanmaya çalışılmıştır. Geniş bir literatür taraması ile örnek kurumlar belirlenmiş ve yaptıkları çalışmalara ulaşarak araştırma sorusu açıklanmaya çalışılmıştır. Değerlendirmeler sonucunda bu kurumların Avrupa Birliği ülkelerindeki kurumlarla yapılan iş birlikleri ile AB ilkelerinden etkilendikleri ve entegrasyonu kendilerine görev edindikleri sonucuna varılmıştır.

Bilim Kodu: 111608

Anahtar Kelimeler: Göç, Göçmen, Entegrasyon, Yerel Yönetimler

Sayfa Adedi: 110

Danışman: Prof. Dr. Nafiz TOK

AKSARAY UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES
INTEGRATION OF MIGRANTS IN TURKEY: THE ROLE OF
MUNICIPALITIES AND MIGRANT ASSOCIATIONS

(M.A. Thesis)

Abdurrahim Erkam ARSLAN, Aksaray 2022

ABSTRACT

In the process from the earliest known periods of history to the present day, we see that people are constantly migrating. Especially today, the immigrant population continues to increase worldwide. The issue of migration is also important for Turkey, which is one of the countries receiving intensive migration. Turkey has taken measures and implemented policies to prevent problems that may arise especially in the face of mass migrations from neighboring countries. Among these policies, especially in practice, integration has come to the forefront. However, immigration integration is not directly assigned to an institution in the law. On the other hand, local governments and migrant associations in Turkey have adopted integration in their activities for migrants. In our study, which consists of two main parts, the role of municipalities and immigrant associations in the integration of immigrants into Turkey has been tried to be explained. With a wide literature review, sample institutions were identified and the research question was tried to be explained by reaching their work. As a result of the evaluations, it was concluded that these institutions were influenced by the EU principles through their cooperation with the institutions in the European Union countries and that they adopted integration as their duty.

Science Code : 111608

Key Words: Migration, Immigrant, Integration, Local Governments

Page Number: 110

Supervisor: Prof. Dr. Nafiz TOK

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Climate Risk Index: Ranking 1999-2018.....	23
Şekil 2. Yıllara Göre Yakalanan Düzensiz Göçmen Sayısı.....	26

İÇİNDEKİLER

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU	i
ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI.....	ii
JÜRİ ONAY SAYFASI.....	iii
TEŞEKKÜR.....	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vi
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	vii
İÇİNDEKİLER.....	viii
SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ.....	xi
GİRİŞ.....	2

BÖLÜM I

GÖÇ, GÖÇMEN VE ENTEGRASYON OLGULARININ KAVRAMSAL İNCELEMESİ

1.1. Göç Olgusu	7
1.1.1. Tanımı.....	7
1.1.2. Göç Teorileri	10
1.1.2.1. Ravenstein Göç Kuramı- Neoklasik Ekonomi.....	11
1.1.2.2. İtme-Çekme Kuramı	13
1.1.2.3.Tarihsel- Yapısalcı Yaklaşım	14

1.1.2.4. Göç Sistemleri Kuramı	16
1.1.2.5. Ağ Teorisi	17
1.1.3. Göçün Genel Sebepleri.....	18
1.1.3.1. Siyasal Sebepler	19
1.1.3.2. Ekonomik Sebepler	20
1.1.3.3. Doğal Afetler	21
1.1.4. Göç Türleri.....	24
1.1.4.1. Tercih Esaslı Göçler	24
1.1.4.2. Yapı Bakımından Göçler	25
1.1.4.3. Zaman Esaslı Göçler	27
1.1.4.4. Mesafe Esaslı Göçler	27
1.2. Kavramsal Statüler	28
1.2.1. Göçmen	28
1.2.2. Sığınmacı	29
1.2.3. Mülteci	30
1.2.4. Şarh Mülteci	32
1.2.5. Geçici Koruma	33
1.2.6. İkincil Koruma	33
1.3. Göçmenlere Yönelik Politikalar	34
1.3.1. Asimilasyon	35
1.3.2. Çokkültürcülük.....	36
1.3.3. Entegrasyon.....	37
1.3.4. Göçmenlerin Entegrasyonu	38
1.3.4.1. Kültürleşme.....	40
1.4. Değerlendirme.....	42

BÖLÜM II

BELEDİYELERİN VE GÖÇMEN DERNEKLERİNİN ENTEGRASYONDAKİ ROLÜ

2.1. Yerel Yönetimler ve Göçmen Entegrasyonu	45
2.1.1. Genel Olarak Yerel Yönetimler	45
2.1.1.1. Türkiye’de Yerel Yönetimlerin Tarihsel Gelişimi	47

2.1.1.2. Cumhuriyet Dönemi Yerel Yönetimler	49
2.1.2. Yerel Yönetim Birimlerinin Göçmenler Üzerine Etkisi	50
2.1.2.1. Belediye.....	51
2.1.2.2. Büyükşehir Belediye.....	53
2.1.3. Yerel Yönetimlerin Göçmen Entegrasyonundaki Rolü.....	54
2.1.3.1. Zeytinburnu Belediyesi	55
2.1.3.1.1. Göç ile Gelen Ailelerin Şehir Hayatına Adaptasyonu İçin Belediyeler Arası Diyalog Projesi	56
2.1.3.1.2. LL2II-Göçmen Entegrasyonu İçin Yerel Kuruluşların Öğrenimi Projesi.....	59
2.1.3.2. Bağcılar Belediyesi.....	62
2.1.3.3. Gaziantep Büyükşehir Belediyesi.....	65
2.1.3.4. Adana Büyükşehir Belediyesi.....	68
2.1.3.5. Göçmen entegrasyonunda yerel yönetim ve STK iş birliği	70
2.2. Göçmen Dernekleri ve Entegrasyon.....	72
2.2.1. Göçmenlerin Uyum Sürecinde Göçmen Derneklerinin Rolü	72
2.2.1.1. Sığınmacı ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği (SGDD- ASAM)	73
2.2.1.2. Mülteciler Derneği.....	79
2.2.1.3. Göçmen Dayanışma Derneği	83
2.2.1.4. Afgan Mülteciler Dayanışma ve Yardımlaşma Derneği (ARSA).....	87
2.3. Değerlendirme	90
SONUÇ	92
KAYNAKÇA	95
TEZ DEĞERLENDİRME FORMU	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.

SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ

AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
AFAD	Afet Ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
age	Adı Geçen Eser
AKDEM	Kadın Destekleme ve Engelliler Merkezi
ARSA	Afgan Mülteciler Dayanışma ve Yardımlaşma Derneği
C.	Cilt
çev.	Çeviren
ÇEVKO	Çevre Koruma ve Ambalaj Atıkları Değerlendirme vakfı
Ed.	Editör
GDD	Göçmen Dayanışma Derneği
GİZ	Alman Uluslararası İş birliği Kurumu
ILO	Uluslararası Çalışma Örgütü
IOM	Uluslararası Göç Örgütü
İKGV	İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı
MİGM	Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü
MÜDEM	Mülteci Destek Merkezi
ORF	Olimpik İltica Vakfıdır
s.	Sayfa
SED	Sosyal Ekonomik Destek
SGDD-ASAM	Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği
STK	Sivil Toplum Kuruluşu
SUKOM	Suriyeliler Koordinasyon Merkezi Yazılımı
TDK	Türk Dil Kurumu
TMK	Türkiye Mülteci Konseyini
TMOK	Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi
TÖMER	Türkçe Öğretimi Uygulama ve Araştırma Merkezi
TUİK	Türkiye İstatistik Kurumu
UN Women	Birleşmiş Milletler Kadın Birimi
UNDP	Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı
UNHCR	Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
WHH	Welthungerhilfe
YUKK	Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu

GİRİŞ

İnsanlık tarihinin bilinen en eski dönemlerinden günümüze varıncaya kadar her dönemde yer değiştirme hareketlerinin yaşandığı görülmüştür. Yaşanan bu yer değiştirme hareketleri ilk zamanlarda ağırlıklı olarak temel ihtiyaçların karşılanabilmesi düşüncesiyle gerçekleşmekteydi. Toplumların henüz gelişmemiş olması beraberinde kıtlık, güvenlik ve barınma gibi pek çok sorunların meydana gelmesine sebep olmaktaydı. Bu durum bireyleri yer değiştirmeye sevk etmiştir.

Günümüze doğru gelindiğinde ise bireylerin yer değiştirme hareketlerinin temel ihtiyaçların karşılanmasının dışında pek çok sebeplerden de kaynaklandığını görmekteyiz. Bunlardan öne çıkan etkenlerden bazıları; refah seviyesinin yükseltilmesi, savaşlar, doğal afetler, işsizlik, ülkeler arası veya ülke içi krizlerdir (Kaygalak, 2009: 9). Bu noktada göç olarak tanımlanan bu yer değiştirme hareketlerinin birçok etkene bağlı olarak gerçekleştiği, geniş kapsamlı bir olgu olduğunu görmekteyiz. Bu yüzden göç, oldukça geniş bir kavram olduğu için ekonomi, siyasi, sosyal ve kültür gibi çok sayıda alanı etkilemektedir. Bu etkiler sonucunda birçok yeni kavram ortaya çıkmıştır. Göç eylemini gerçekleştiren bireyler (göçmenler) farklı statüler ile sınıflandırılmıştır. Bu statüler ışığında göçmenler üzerine çok sayıda politikalar uygulanmıştır. Bu politikalar arasından entegrasyonu, günümüzde devletlerin sıkça uygulamaya başladığını görmekteyiz (Şimşek, 2018: 373). Ülkeler için de göç kavramı öncelikli konular arasında yer almaktadır. Yoğun göç alan ülkelerden olan Türkiye de bunlardan biridir. Özellikle sınır komşusu ülkelerde meydana gelen iç savaşlar neticesinde Türkiye, yoğun kitlesel göçlere maruz kalmıştır. Bu yüzden çalışmamız Türkiye'deki dış göçler özelinde incelenmiştir.

Geçmişten günümüze değin devlet yapıları incelendiğinde yerel yönetimlerin güçlendirildiğini görmekteyiz. Özellikle Avrupa'da yerel yönetim anlayışı çok eski tarihlere dayansa da Avrupa Birliği'nde yazılı bir ilke olarak ilk kez 1992'de imzalanan Maastricht Anlaşması ile resmileştirilmiştir (Metin ve Altan, 2011: 133). Avrupa Birliği'nin

genel ilkeleri arasına girmiş ve Subsidiarity (hizmette yerellik) ismiyle yer almıştır. Bu ilke ile alınan kararların mümkün olduğunca vatandaşa yakın birimler tarafından alınması planlanmıştır. Ulusal, bölgesel ve yerel düzeyde alınan kararların uygulanmasında, yakın birimlerce sürekli kontrollerin yapılmasının sağlanması amaçlanmaktadır (Sezer, 2007: 23). Göçmenlere yönelik politikaların da bu ilke gereği yerel yönetimler tarafından uygulanması planlanmıştır. Avrupa Birliği her geçen gün artan göçmenlere yönelik olarak entegrasyon (uyum) politikası yürütmeye başlamıştır (Koçak ve Gündüz, 2016: 66). Göçmenleri bulundukları topluma entegre ederek başta sosyal ve ekonomik olmak üzere oluşabilecek sorunları gidermeyi hedeflemiştir. Vatandaşa en yakın birim olan yerel yönetimlere göçmenlerin entegrasyonu misyonu verilmiştir (Koçak ve Gündüz, 2016: 69).

Hizmette yerellik ilkesi Avrupa Birliği üyelik sürecine katılan Türkiye'deki yerel yönetim anlayışını etkilemiştir (Kırışık, 2013: 1) Türkiye yoğun göç almasından dolayı yerel yönetim birimleri ve STK'lar, Avrupa Birliği ülkelerindeki kurumlarla iş birlikleri yaparak göçmen uygulamaları üzerine hem finansal açıdan destek almak, hem de konu hakkında kapasitelerini artırmayı hedeflemiştir. Ancak kanunlarda yerel yönetimlere göçmenler konusunda doğrudan bir yetki verilmemiştir. Bu nokta tezimizin ana konusu olan "Türkiye'deki yerel yönetimlerin göçmen entegrasyonundaki rolü nedir?" araştırma sorusunu gündeme getirmiştir.

Türkiye'de göçmenlerin entegrasyonuna yönelik çalışmalarda il özel idaresi, belediye, STK, vakıf ve dernek gibi pek çok kurum önemli çalışmalarda bulunmuşlardır. Bu kurumlar göçmen faaliyetlerinde finansal ve kapasite açısından yetersiz kaldıklarında iş birlikleri yaparak bu eksikliği tamamlamaya çalışmıştır. Bu iş birlikleri yalnızca ulusal düzeyde değil uluslararası boyutta da gerçekleşmeye başlamıştır. Genellikle faaliyetlerinde ulusal ve uluslararası kurumlarla iş birlikleri yapmalarından, entegrasyon üzerine faaliyetlerde bulunmalarından ve göçmen dernekleriyle ortak projeler yürütmelerinden dolayı çalışmamızda yerel yönetimler bölümü, belediyeler özelinde incelenmiştir. Yine bu noktada sadece göçmenlere yönelik olarak kurulan göçmen derneklerinin belediye ve pek çok kurumla iş birliği yapması ve entegrasyon faaliyetlerini artırmasından dolayı çalışmamız belediye ve göçmen derneklerinin örnek kurumları ve projeleri ışığında incelenmiştir. Ayrıca belediyelere doğrudan olmasa da dolaylı olarak göçmenlere yönelik sorumluluk verilmiştir. Belediyeler Kanunu'nun 13. maddesindeki Hemşehri Hukuku'nda yer alan "*Herkes ikamet ettiği beldenin hemşehrisidir. Hemşehrilerin, belediye karar ve hizmetlerine katılma, belediye faaliyetleri hakkında bilgilenme ve belediye idaresinin*

yardımlarından yararlanma hakları vardır. Belediye, hemşehriler arasında sosyal ve kültürel ilişkilerin geliştirilmesi ve kültürel değerlerin korunması konusunda gerekli çalışmaları yapar” ifadeleri göçmenleri de kapsadığından dolayı belediyelere dolaylı bir yetki verilmiştir. Belediyelerin hem teşkilatlanma biçimi hem de görev ve yetkileri incelendiğinde hizmet verebilme gücü etkilidir. Belediyelerin bu etkin gücü göçmenler üzerinde de etkili olmasına sebep olmuştur. Belediye Kanunu’nun 7. maddesinde sağlık, sosyal ve eğitim gibi birçok konuda sivil toplum kuruluşlarıyla iş birliği yapmak belediyelerin görevleri arasında sayılmıştır (md.7). STK’lar ile iş birliği yapabilme yetkisiyle birlikte belediyeler sosyal sorumluluk projelerinde aktif bir çalışma göstermektedir (Yıldız ve Çakır Özservet, 2016: 128). Bu yüzden göçmenlere birçok yardım faaliyetlerinde bulunulmuş ve sosyal uyuma oldukça önem verilmeye başlanmıştır. Yine belediyelerin bu özelliğinden dolayı çalışmamızda yerel yönetimler bölümü belediye ile sınırlandırılmıştır.

Belediyelerin göçmen entegrasyonu ile ilgili projelerde çoğunlukla göçmen dernekleri ile iş birliği yaptığı görülmüştür (Yıldız ve Çakır Özservet, 2016: 128). Göçmen dernekleri sürekli artan göçmen sayılarından dolayı önemli bir kesime hitap eder duruma gelmiştir (Akman, 2018: 460). Bununla birlikte kamu kurumları ve uluslararası kurumlarla yaptıkları iş birlikleriyle önemli bir görev üstlenmektedir. Göçmenlerin entegrasyonunda giderek önemli hale gelmesi ve belediyelerle yaptıkları iş birlikleri neticesinde, göçmenlerin entegrasyonundaki rolleri araştırma sorumlumuzda yer almıştır. Türkiye’de göçmen entegrasyonunda yerel yönetimlerin ve göçmen derneklerinin rolünü anlatan çalışmaların oldukça az olması, bu çalışmayı yapmamızı gerekli kılmıştır. Bu bağlamda çalışmamız, Türkiye’deki göçmen entegrasyonunda belediyelerin ve göçmen derneklerinin oynadıkları rolü ortaya koyması bakımından önemlidir.

İki ana bölümden oluşan çalışmamızın birinci bölümünde göç, göçmen ve entegrasyon olguları ele alınmıştır. İlk olarak göç olgusu incelenmiştir. Öncelikle göç kavramsal çerçevede tanımlanmıştır. Ardından göç teorilerine yer verilmiştir. Teoriler, göçü farklı yönleriyle ele almış ve göçün ortaya çıkışını, nedenlerini ve sonuçlarını açıklamaya çalışmıştır. Göç teorileri verilerek Türkiye’deki göçmen entegrasyonunun, teori ile temellendirilmesi yapılmıştır. Verilen teorilerin değerlendirilmesi yapılarak ağ teorisi üzerinde durulmuştur. Çünkü ağ teorisi göç sonrası süreçleri açıklarken, diğer teoriler göç nedenleri üzerinde durmuşlardır. Ayrıca çalışmamızda göçmen derneklerinin faaliyetleri ağ teorisi ile bağdaştırılmıştır. Bu bağlamda Türkiye’deki göçmen entegrasyonu

süreçleri ağ teorisi temeli üzerinden ele alınmıştır. Devamında göçün genel sebepleri itme-çekme teorisi ile açıklanmış ve Türkiye'ye yapılan göçün sebepleri gösterilmiştir. Yine göç türleri açıklanarak Türkiye'de hangi tür göçlerin olduğuna yer verilmiştir.

Göç kavramı farklı yönleriyle irdelendikten sonra göçmen olgusu ele alınıp tanımı yapılmış ve sığınmacı, mülteci, şartlı mülteci, geçici koruma ve ikinci koruma statüleri açıklanmıştır. Bu statülerin Türkiye'deki uygulamaları anlatılmıştır. Son kısımda ise göçmen politikalarına yer verilmiş ve bu politikalar arasından entegrasyon ön plana çıkarılmıştır. Bu çerçevede iki ana bölümden oluşan çalışmamızın ilk bölümünde, göç ve göçmenler kavramsal çerçevede açıklanmış ve Türkiye özelinde incelenmiştir.

Çalışmamızın ikinci bölümünde belediyeler ve göçmen dernekleri iki ayrı kısımda ele alınmıştır. İlk olarak yerel yönetimler kavramsal çerçevede açıklanmış, ardından Türkiye'deki yerel yönetimler tarihsel ve uygulanış yönünden incelenmiştir. Bu kısım Türkiye'deki yerellik anlayışının değişimi ve Avrupa Birliği'nin yerel yönetimlere olan etkisini ortaya koymaktadır (Kırışık, 2013: 1). Avrupa Birliği'nden kurumlarla yaptığı işbirlikleri neticesinde göçmen entegrasyonu benimsemesi ve STK'larla yürüttüğü ortak çalışmalardan dolayı bu bölüm belediye özelinde ele alınmıştır. Bu yüzden örnekler, belediyeler üzerinden verilmiştir. Bu örnekler yerel yönetim ve STK'ların göçmen entegrasyonundaki rollerinin ve etki alanlarının daha net ortaya konulabilmesi amacıyla, yoğun göçmen nüfusuna hitap eden ve entegrasyonu benimseyen belediyelerden ve göçmen derneklerinden seçilmiştir. Belirlenen örnek belediyelerin göçmen entegrasyonundaki projeleri incelenerek, entegrasyondaki rolü açıklanmaya çalışılmıştır. Yerel yönetimlerin STK'larla olan iş birlikleri anlatılarak göçmen dernekleriyle olan bağlantı ortaya konmuştur.

Göçmen derneklerinin entegrasyondaki rolüne ikinci kısımda yer verilmiştir. Göçmenlerin entegrasyonu üzerine kapsamlı çalışmalar yürüten dernekler tespit edilip örnek verilerek çalışmaları incelenmiştir. Çalışmamızda Türkiye'deki tüm göçmenleri kapsayan dernekler ile belli etnik gruba yönelik kurulan dernekler olmak üzere iki türden derneklere yer verilmiş ve örneklendirilerek çalışmaları analiz edilmiştir.

Çalışmamızın son bölümünü oluşturan sonuç kısmında genel değerlendirme yapılarak, belediyelerin ve göçmen derneklerinin göçmen entegrasyonundaki rolü açıklanmıştır. Belirlenen örnek belediyelerin ve göçmen derneklerinin projeleri ile faaliyetleri incelendiğinde entegrasyon konusunda Avrupa Birliği kapsamında bulunan

kurumlarla iş birlikleri yaptıkları görülmüştür. Türkiye’de göçmen entegrasyonu konusunda doğrudan görevli bir kurum olamamasına rağmen kurumların bu çalışmalara ağırlık vermesi, Avrupa Birliği’nden kurumlarla yapılan iş birliklerinden etkilendiğini ve entegrasyonu kendilerine görev edindiklerini göstermiştir. Avrupa Birliği’nin göçmen entegrasyonunu benimsediğinden dolayı bu alanda çalışma yapılması için finans ve kapasite artırımı konularında destekler verildiği görülmüştür. Türkiye’deki belediyeler ve STK’lar entegrasyon konusunda personel ve finans desteği için sık sık AB kurumları ile iş birlikleri yapmıştır. Çalışmamız da yer alan projeler üzerinden bu durum ortaya konulmuş ve nasıl etkilendikleri irdelenmiştir.

BÖLÜM I

GÖÇ, GÖÇMEN VE ENTEGRASYON OLGULARININ KAVRAMSAL İNCELEMESİ

Tarihin her döneminde insanlar devamlı olarak göç etme eyleminde bulunmuşlardır. Göç olgusu, yaşamın birçok alanını etkilediğinden dolayı yeni kavramların, politikaların veya farklı yönetim anlayışlarının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu yüzden göç olgusunun geniş bir etki alanı bulunmaktadır. Bu bölümde Türkiye’deki göçmenlerin entegrasyonunda yerel yönetimler ve göçmen derneklerinin rolünü incelediğimiz çalışmamızın temel kavramları olan göç, göçmen ve entegrasyon birçok yönüyle ele alınarak açıklanmaya çalışılmıştır. Ayrıca göç olgusu tanımlanmış ve göç teorileri incelenerek çalışmamıza en uygun teori belirlenip bu doğrultuda araştırma konumuz ele alınmıştır. Göç, göçmen ve entegrasyon kavramlarıyla birlikte ilişkili olan diğer kavramlar incelenerek Türkiye’deki göçlerin nedenleri, türleri, göçmenlerin statüleri, kanunlardaki yeri ve göçmenlerin uyum sürecindeki yaklaşım modeli tespit edilmeye çalışılmıştır. Birinci bölümde yapılan bu tespitler ışığında ikinci bölümde Türkiye’deki yerel yönetimlerin ve göçmen derneklerinin rolü ortaya konmuştur.

1.1. GÖÇ OLGUSU

1.1.1. Tanımı

İnsanlar, varoluşundan günümüze kadar devamlı olarak yer değiştirme eyleminde bulunduğu bir yaşantı içerisinde olmuşlardır. Bu yer değiştirme kimi zaman hayatta kalabilmek, kimi zaman da hayat standartlarını yükseltebilmek için gerçekleşmiştir. Tarih boyunca var olan bu hareketliliğin her dönemde farklı nedenleri ve sonuçları olmuştur. Göç olarak adlandırılan bu yer değiştirme eylemleri tarihsel süreçte genellikle doğa olayları neticesinde gerçekleşmekteyken, özellikle sanayi devrimi sonrasında daha çok

insan iradesi neticesinde meydana gelen siyasi, sosyal ve ekonomik faktörler göçün önemli nedenlerini oluşturmuştur (Keleş, 1983: 6). Özellikle günümüzde iç ve dış savaşlar, krizler, zulümler, silahlı örgütler gibi siyasi ve sosyal nedenler giderek artmıştır (Tok ve Korkut, 2010: 1). Yaşanan bu değişimler göç kavramına farklı bakış açıları kazandırmıştır.

Göç olgusu, kapsamı itibariyle birçok alanda etkili olduğu için tek bir tanımla açıklamak pek mümkün olmamaktadır. Bundan dolayı birbirinden farklı tanımları yapılmıştır. En yalın haliyle Türk Dil Kurumu “*ekonomik, toplumsal, siyasi sebeplerle bireylerin veya toplulukların bir ülkeden başka bir ülkeye, bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitme işi, taşınma, hicret, muhaceret*” olarak tanımlamıştır (www.tdk.gov.tr). Ancak göçün sosyal, ekonomik, siyasi ve kültürel gibi birçok farklı alanda etkileri olduğu için bu durum tanımları farklılaştırabilmektedir. Göçü, daha çok sosyal yönüyle ele alan Arslan (2001: 149)’a göre göç, kişinin çeşitli nedenlerle mensubu olduğu sosyal çevresini bırakıp, tanımadığı bir topluluğa katılmasıdır. Bahsedilen farklı mekân veya toplumlardan yalnızca ulusal sınırların içi düşünülmemelidir. Ulusal sınırlar içinde veya dışında, zorunlu veya gönüllü, süreli veya süresiz yapılan bir yer değiştirme eylemi olarak göçü tanımlayan Mutluer (2003: 9), birden fazla yönüyle konuyu ele almıştır.

Mekân ise göç olgusunun en önemli kavramlarının başında gelir. Türk Dil Kurumunun tanımıyla “bulunulan yer” anlamına gelen “mekân”, bireylerle doğrudan ilişkilidir. Bu yüzden göçün nedenlerinde, sonuçlarında ve tüm aşamalarında etkilidir. Mekânın sunduğu olanakların yetersiz kalması doğrudan hareketliliğin yaşanmasına neden olur. Bu olumsuzluklara örnek olarak maddi bunalımları, güvenlik, kıtlık veya işsizliği sayabiliriz. Yalnızca olumsuz değil, yaşam standartlarının yükseltilmesi düşüncesiyle yapılan göçlerin, mekânların çekici unsurlarından kaynaklandığını düşünürsek olumlu yönlerinin de olduğu bir gerçektir. Kılıç ve Tok (2004: 29), mekânsal hareketlerden kaynaklanan unsurları; maddi ve moral bakımından olanaklar, ulaşım olanakları, kentlerin çekim gücü ve planlama olarak dört bölümde incelemiştir. Maddi ve moral odaklı düşünce mekânsal göçlerin en sık karşılaşılan nedenlerindendir. Geçmişten günümüze kadar insanların yerleşim yerleri incelendiğinde nüfusun; ideal doğa koşullarının, ticaret yollarının ve tarımın elverişli olduğu bölgelerde yoğunlaştığını görmekteyiz. Daha sonraki dönemlerde de çoğunlukla gelişmiş bölgelere göçler gerçekleşmiştir. Ulaşım olanaklarının gelişmesi ile insan hareketlerinin sınırları da büyümüş uzun mesafelerin kısa bir zamanda

kat edilmesiyle de birlikte göçler büyük kolaylık kazanmıştır. Bu durum hareketliliğin daha fazla yaşanmasına neden olmuştur.

Kentlerdeki imkânların gelişmesi de çekici bir etki oluşturmuştur. Göçler genellikle kırdan kente doğru yaşansa da kırdan kıra veya kentten kente de yaşanabilmektedir. Ancak kentlerin sunduğu ekonomik ve sosyal yaşam gibi refah seviyesini yükselten imkânların fazla olması çekici bir etken oluşturmaktadır. Bu yüzden göç hareketlerinin büyük kısmı kent yönlü gerçekleşmektedir. Bir diğer unsur ise planlamadır. İnsan, geleceğini korumak ve daha iyi imkânlar edinebilmek adına planlama yapmaktadır. Planlama günümüz toplumlarında önemli bir yere sahiptir. Modern dünyanın oluşumu planlamalar sayesinde ortaya çıkmıştır (Kılıç ve Tok, 2004: 29-36). Birey yaşamını garanti altına almak, yaşlılık, hastalık gibi durumlarda veya ailesini, çocuklarını güvence altına almak amacıyla doğru planlamalar yapmaya çalışır. Bu planlamaların bulunulan koşullarda gerçekleşmesinin mümkün olmaması neticesinde yer değiştirme eylemi zorunlu hale gelmektedir. Bu durum sonucunda göçler kaçınılmaz olmaktadır.

Güvenç (1996: 21) ise göçü, mekân değiştirmeye eş tutmasının yanında bireyin psikolojik durumundan başlayarak tüm faktörlerin değişime uğraması olarak görmüştür. Yapılan tanımlardan yola çıkarak göçün yalnızca fiziksel bir eylem olmadığını, aynı zamanda bireyin inanç ve değerlerini, yaşantısını ve hatta aile yapısını değiştirdiğini görmekteyiz. Bu yönüyle göç mekânsal değişim anlamıyla eşdeğer olsa da birey ile toplumun değer ve yargılarının değişimi olarak da görebiliriz (Özer, 2004: 11).

Göç temel olarak, kötü olan durumdan uzaklaşıp daha iyiyi bulma amacı taşımaktadır. Görünüş itibari ile olumlu gibi görünse de yaşanan değişimler neticesinde birçok olumsuzluklara da sebep olabilmektedir. Bireyin kendi değer ve yargılarına ya da aile yapısına uymayan bir topluma girmesi beraberinde birçok sorunu getirmektedir. Bu sorunlar yalnızca bireyde değil, bulunduğu toplumda da olumsuz etkiler göstermektedir. Bundan dolayı göçün etkilerinde mekân kavramı önemli bir yere sahiptir. Medeniyetlerin oluşumu, gelişmesi veya yıkılmasından, siyasal düzenlerin oluşmasına, hatta toplumun temel taşlarından biri olan aile yapısı da dâhil olmak üzere göçlerde, mekânsal değişimlerin doğrudan etkileri bulunmaktadır (Ekici ve Tuncel, 2015: 11).

Göç hareketleri başlangıcı, oluşumu, nedenleri ve sonuçlarıyla birçok bilim dalının araştırma konusuna dâhil olmuştur. Bu bilimler arasında başlıca sosyoloji, demografi, tarih, iktisat, psikoloji ve coğrafya gibi bilimleri sayabiliriz. Hareketlerin ekonomik etkilerini ve

sonuçlarını inceleyen iktisat bilimi göç hareketini üretim faktörü olarak görmüştür (Naz, 2015: 5). Nitekim hayat standartlarını iyileştirmek isteyenlerin en çok başvurduğu yöntem göç hareketidir. Toplumsal yaşantının elverişli olmadığı, kıtlık, işsizlik ve verimsizlik gibi koşulların yetersiz kaldığı durumlarda birey, çareyi farklı toplumlarda aramaya başlamaktadır. Aynı şekilde gelişen ve zenginleşen toplumlar için de iş gücü açığı ortaya çıktığı için göç almak durumunda kalmaktadır. Sanayi devrimi bunun en güzel örneğini oluşturmuştur. Sanayi devrimiyle hızlı bir gelişme gösteren üretimde emek talebi meydana gelmiş ve göç hareketleri ciddi bir şekilde hız kazanmıştır. Sanayi devrimi sonucunda oluşan bu göç dalgasının tüm Avrupa ülkelerine etkisi açık bir şekilde görülmüştür (Toksöz, 2006: 14).

Meydana gelen göçler nedensellik olarak iki kısımda incelenir. Bunlar itici ve çekici faktörlerdir. İtici faktörler bulunulan bölgenin olumsuzluklarından kaynaklı olarak bireylerin buradan uzaklaşmasına sebep olur. Çekici faktörler ise tam tersi olarak sunduğu olumlu imkânlarla bölgeyi tercih edilen yer haline dönüştürür. Son dönemlerde haberleşme ve ulaşımın gelişmesiyle birlikte iletici faktörler de diğer iki faktörle birlikte anılmaya başlamıştır (Tok ve Korkut, 2012: 4).

Hemen her alanda etkileri bulunan göçü, iktisat bilimi ekonomik yönleri ile incelediği gibi, sosyoloji toplumsal olayları, demografi nüfus hareketlerini ve coğrafya ise dönemin doğa koşullarını ve yerleşme alanları üzerindeki rolünü incelemektedir (Somuncu, 2006: 3). Bu yüzden farklı teoriler geliştirilmiş ve her bir teori ile göç farklı bir anlam kazanmıştır. Temel olarak yer değiştirme hareketi olan göç, bu teoriler ve farklı tanımlamalar ile genişletilerek köklü bir anlam zenginliği kazanmıştır. Bazı teoriler göçleri meydana getiren sebeplere odaklanmışken, bazı teoriler göçlerin gerçekleşmesinden sonraki süreçlere odaklanmıştır. Göçmenlerin entegrasyonunun incelendiği bu çalışmamızda çalışma konumuz açısından açıklayıcı olan teorinin saptanması ve göç sebeplerinin açıklanması için göçle ilgili teorilerin ortaya konulması faydalı olacaktır.

1.1.2. Göç Teorileri

Göç, oluşumu itibari ile birçok farklı nedene dayanmaktadır. Bu nedenler araştırılarak açıklanmaya çalışılmış ve teoriler geliştirilmiştir. Göçün oluşumunu tek nedene bağlayan teoriler ortaya atılmışsa da göçün tek nedene bağlı kalınarak oluşmayacağını açıklayan düşünürler bu tarz teorilere eleştirel yaklaşmıştır. Ağırlıklı

olarak kuramlar ekonomi, kentleşme ve siyaset temelleri üzerine kurulmuştur. Çalışmamız kapsamında Türkiye'deki göçlerin hangi teori bağlamında ele alınacağını belirlemek için bu bölümde belli başlı göç teorilerine yer verilmiştir.

1.1.2.1. Ravenstein Göç Kuramı- Neoklasik Ekonomi

Göç ile alakalı yapılan çalışmalara bakıldığında 1885'te Ravenstein'nın "Göç Kanunları" (The Laws of Migration) çalışması bilinen ilk sistematik çalışma olarak karşımıza çıkmaktadır (Yalçın, 2004: 22). Ravenstein bu çalışması ile göç hakkında temel bir düşünce yapısı oluşturmayı hedeflemiştir. 1871-1881 yıllarındaki İngiliz nüfusunun verilerini temel alarak oluşturduğu çalışması, ondan sonra ortaya çıkacak olan teorilerin ve kuramların öncüsü sayılması açısından önemli bir yere sahiptir (Çağlayan, 2006: 68). Çalışmasını kentleşme ve endüstrileşme üzerine kuramlaştıran Ravenstein, 7 göç kanunu oluşturmuştur. Genel olarak bu 7 kanunu şu şekilde özetleyebiliriz;

1) Göçler genellikle kısa mesafeli olarak gerçekleşmektedir. Yapılan bu kısa mesafeli göçler genellikle ciddi dalgalanmalara sebebiyet verir. Bu dalgalanmalar neticesinde sanayi ve büyük endüstri merkezlerinin önemi artmaktadır. Çünkü yaşanan dalgalanmalar neticesinde nüfusun büyük kısmı buraya yönelmektedir. Bu noktada yapılan göçün boyutu burada bulunan göçmen ve yerli halkın oranı ile ölçülebilmektedir.

2) Kentlerdeki nüfus basamak halindedir. Kent merkezi etrafında oluşan ilk basamaktaki nüfus göç bölgesine en yakın konumda bulunduğundan dolayı, başlayacak bir göç hareketinde ilk olarak bu kesim hareket edecektir. Uzaktan gelen göçmenler ise bir sonraki boşalan basamağa yerleşecektir. Bu şekilde göç tüm kesimleri etkisi altına alacaktır.

3) Bireyler sadece hareket etmek için ya da yer değiştirmek amacını taşıyarak göç etmezler. Asıl taşıdıkları amaç kentlere göç ederek buradan gelir elde etmektir. Daha iyi gelir elde etmek arzusuyla devamlı olarak merkezlere doğru yayılmaya devam ederler. Bununla beraber yeni gelişen sanayi ve endüstri alanları iş gücüne ihtiyaç duymaktadır. Bireylerin bu yayılmacı hareketleriyle sanayi, ihtiyaç duyduğu iş gücünü böylelikle karşılayabilmektedir. Her iki kesimin de ihtiyaçlarını karşılamasıyla göç gerçekleşmektedir.

4) Göçleri bir zincirlemeye benzetir Ravenstein. Bir kent göç aldığı anda yerel nüfus, kentten dışarı yönlü bir göçe başlar. Bu durum her göç hareketi olduğunda birbirine bağlı

olarak gerçekleşir ve bir döngüye girer. Neticesinde bitmeyen bir sürecin başlangıcını oluşturur.

5) Diğer kanunlardaki göçlerde genel olarak birbirine bağımlı göçler mevcuttu. Basamaklı, kısa mesafeli ya da zincirleme şeklinde gelişen göçler bağlantılar halinde gerçekleşmekteyken, burada doğrudan yapılmaktadır. Uzun mesafeli olan bu göçler doğrudan merkez bölgesindeki gelişmiş sanayi alanına yapılmaktadır ve diğer kesimleri etkilememektedir.

6) Kırsal bölgede yaşayan kesim kente göç ettiğinde, kentte bulunanların hareketlerini çok etkilememektedir. Kent halkı göç etmeye fazla meyilli değildir. Ancak kırdan kıra göç olduğu zaman basamak şeklinde halk göç etmektedir. Bu durum kent halkı ile kır halkı arasındaki farkı ortaya koymaktadır.

7) Son olarak bu kanunda ise Ravenstein, kadın-erkek ayrımı üzerinde durmuştur. Kadınların, erkeklere oranla göç etmeye daha çok eğilimli olduğunu vurgulamıştır. Özellikle kadınların kısa mesafeli ve iç göçlere eğilimli olduğu, erkeklerin ise uzak mesafeli göçlere daha yatkın olduğu sonucuna varmıştır (Yalçın, 2004: 25-27).

Ravenstein göç kuramında derin analizler yapmamış, daha çok genel geçer kurallar oluşturmaya çalışmıştır. Bu yönüyle kuramların temel mantığının oluşmasında önemli bir etki oluşturduğunu görmekteyiz. Aynı zamanda göçü, neoklasik ekonomi yönüyle sistemli olarak inceleyen ilk çalışma olarak kabul edilmektedir (İçduygu vd., 2014: 34).

Neoklasik ekonomi eksenli göç, genel bir bakışla bireyin, gelirin düşük olduğu yerden ayrılıp gelirin yüksek olduğu bölgeye yerleşmesidir. Neoklasik ekonomistler 1970’li yıllara kadar göçlerin, ülkeler arasındaki gelir eşitsizliğinden kaynaklandığını ve bu eşitsizliğin son bulmasıyla göçlerin de son bulacağını ifade etmişlerdir (Akdoğan, 2019: 9). Neoklasik teori, bireylerin akılcı davranışlarıyla gelir seviyelerini çıkarabilecekleri en yüksek düzeye çıkaracaklarını, üretim faktörlerinin ise ters yönlü bir hareketle büyümesi ile gelir eşitsizliğinin azalacağını öngörür (Castles ve Miller, 2014: 30). Ravenstein’ın kırdan kente yapılan göçlerdeki teorisinin neoklasik anlayışın temelini oluşturduğunu görebiliriz. Kır ile kenti birbirinden ayıran nokta ekonomik gelişmişliktir. Kentlerde büyüyen sanayinin çekiciliğiyle göçleri meydana getirmesi, ekonomik hareketin bir neticesidir.

Neoklasik ekonomide rasyonellik ön plandadır. Birey için yalnızca maddi çıkar söz konusudur. Gelir seviyelerinin rasyonel bir çıkarımla karşılaştırmalarının yapılarak

değerlendirilmesi neoklasik ekonomi mantığının temelini oluşturmaktadır. Göçün gerçekleşmesi maliyet ve faydaların değerlendirilmesinin bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır (Castles ve Miller, 2008: 31). Bu açıklamalar ışığında Ravenstein ve neoklasik ekonomi diğer teorilere de ışık tutmuş ve etki altına almıştır.

1.1.2.2. İtme-Çekme Kuramı

İtme ve çekme hareketli kuramı formüle eden ilk düşünür Everett Lee'dir (Yalçın, 2004: 30). Lee, 1966 tarihli "Bir Göç Teorisi" isimli çalışmasıyla itici ve çekici hareketli yaklaşımın öncüsü olmuştur. Lee bu yaklaşımıyla temel olarak bireyin göç etme nedenlerindeki "itici" güç ile yerleşeceği yerdeki "çekici" güçlerin nedenlerinin birleşimini ele almıştır. Beklentileri karşılamayarak bireyde itici bir etkiye sebep olan ülke, dış göçün meydana gelmesine zemin hazırlamaktadır (Kaya, 2011: 44). Lee çalışmasında göç üzerinde durmuş ancak göçmenlerin de unutulmaması gerektiğini vurgulamıştır.

Lee eserinde yapılan tüm göçlerin ortak özelliklerini tespit etmek amacıyla, itme ve çekme yaklaşımının faktörlerini tespit etmiştir. Ulaştığı bu faktörleri 4 başlık altında açıklamıştır. Bunlar;

1. Bulunulan bölgeyle alakalı etkenler,
2. Yerleşilecek bölgeyle alakalı etkenler,
3. Karşılaşılan engeller,
4. Kişisel etkenler (Yalçın, 2004: 30).

Bu faktörler yaklaşımın temelini oluşturmaktadır. Bulunulan bölge olarak özetlenen faktör vatandaşlığın bulunduğu bölgeyi anlatmaktadır. Bireyin doğduğu veya sonradan vatandaşlığın kazanıldığı bölgedir. Bu bölgede gerçekleşen ekonomik, siyasal veya sosyal olaylar neticesinde olumsuz yaşam koşulları meydana gelir. Bu durum yerel halkın farklı bölge arayışına girmesine neden olur. Bulunulan bölgenin oluşturduğu bu olumsuz yaşam koşulları itici etken olarak adlandırılmaktadır. Devamında gerçekleşen diğer faktör ise yerleşilecek bölgedir. Bulunulan bölgenin yaşam koşullarındaki olumsuzluklardan uzaklaşmak isteyen bireyler, daha iyi koşullara ulaşmak amacıyla farklı bir bölgeye göç etmektedir. Yerleşilecek bölgenin diğer bölgeye göre daha iyi koşullar sunması çekme olgusunu meydana getirmektedir. Çalışmamız çerçevesinde Türkiye'deki göçlerin büyük bir kısmının itme-çekme kuramıyla gerçekleştiğini söyleyebiliriz. Bu duruma örnek olarak Türkiye ile Suriye arasındaki göçleri verebiliriz. Suriye'yi bulunulan bölge olarak kabul

edelim. Suriye’de yaşanan iç savaş hayatı durma noktasına getirmiş, milyonlarca insanın ölümüne neden olmuştur. Bunun yanında ekonomik bunalım ve sosyal hayatın her alanının bitme noktasına gelmesi ülkeyi yaşanamaz bir duruma getirmiştir. Bu itici güç haline gelen olumsuzluklar göçlerin yaşanmasına neden olmuştur. Göçmenler birçok ülkeye göç etse de büyük çoğunluğu Türkiye’de toplanmıştır. Örneğimizde Türkiye yerleşilen bölge konumunda bulunmaktadır. İki ülkenin sınır komşusu olması, inanç birliğinin olması, güvenli olması ve Suriye’ye oranla yaşam standartlarının yüksek olması çekici etki oluşturmuştur. Ancak teori, itme-çekme hareketlerini tek bir bağlamda incelemeyi ve ayrıştırma yapar. Bulunulan bölgenin itme faktörleri ile yerleşilen bölgenin çekme faktörleri ayrı ayrı işlenmelidir. Teorinin temelinde itme-çekme faktörlerinin kişiden kişiye farklılıklar gösterdiğini görmekteyiz.

Bireyler itme-çekme faktörlerini göz önünde bulundurarak en doğru tercihi yapabilmek adına planlamalar yaparlar. Ancak varılacak yerde karşılaşılabilecek olayların bilinmezliği göç girişiminin gerçekleşmemesine neden olabilmektedir. Bu yüzden büyük bir bilinmezlik ortaya çıkmaktadır. Bu durum göç sürecinin her bölümünde yaşanabilmektedir. Bu yüzden bireyin kararlarından çok dış müdahaleler belirleyici olmaktadır.

Köyden kente yapılan göçlerin temelinde itici, iletici ve çekici etmenlerin önemli bir yeri vardır (Keleş, 1996; 30-34). Bir kentteki itici veya çekici unsurlar kişiden kişiye farklılık göstermektedir. Genel olarak bireylerin kişisel özellikleri göz önünde tutulmalıdır. Bu yüzden genel bir itme çekme yaklaşımı yoktur. Lee’ye göre göçü belirleyen sadece itme-çekme güçleri değildir. Göçü etkileyen çok derin engeller mevcuttur. Bu etkileri makro etkiler ve mikro etkiler olarak iki kısma ayırır. Mikro etkiler daha çok kişisel yönlü etkilerdir ancak makro etkiler kişisel olmayan etkiler kapsamındadır. Göç edilen yer ile göç alan yerdeki engellerin de analizleri yapılmalı ve göç tüm bunların ışığında incelenmelidir (Çağlayan, 2006: 74). Çalışmamızın diğer kısımlarında da itme-çekme kuramı günümüz göçlerini ve sebeplerini açıklamada kullanılmıştır.

1.1.2.3.Tarihsel- Yapısalcı Yaklaşım

İlk olarak 1970’li yıllarda yorumlanmaya başlayan tarihsel-yapısalcı yaklaşım, göçü, Marksist ekonomi varsayımlardan etkilenecek şekilde açıklamaya çalışmıştır. Bu yaklaşım, diğer ekonomi kuramlarından farklı olarak bireyden daha çok sermayenin önemini ön plana

çıkartmıştır. Sermayenin temel yapı taşlarından olan üretim gücü bu noktada önemli bir rol oynamaktadır. Her üretim tarzı (ekonomik sistem) kendine özgü üretici güçleri olan, teknolojik araç gereçleri de kapsayacak şekilde açıklanır. Bu yönüyle üretim güçleri hem emek hem de tüm üretim araçlarının tamamını kapsamaktadır (Aren, 2007: 15). Emek gücü tarih boyunca yetersiz kaldığı dönemlerde üretim araçlarına yönelme olmuş ve üretim gücü giderek gelişim göstermiştir. Üretim gücünün artmasıyla bu gücü elinde bulunduran güç, egemen güç haline gelmiştir. Devletler de bu egemen güçlerin çıkarlarını korumaya yönelik politikalar izlemiştir (Aren, 2007: 17).

Kapitalist sistemde sermayenin egemenliği elinde bulundurması eşitsizliğin daha da artmasına neden olmuştur. Yalnızca kendi çıkarlarına göre hareket eden sermaye, gelir dağılımındaki payını daha da genişletmiş ve ucuz emek gücünün ortaya çıkmasına neden olmuştur. Ucuz emek gücü ile zengin-fakir arasındaki denge bozulmuştur. Böylelikle zengin gelir seviyesini devamlı olarak artırırken fakir devamlı olarak yoksullaşmıştır. Tek taraflı olan kalkınma yoksul ülkelerin sürekli olarak sömürülmesine neden olmuştur (Sassen, 1988).

Tarihsel-yapısalcı yaklaşımda ikili emek piyasası ve dünya sistemleri modelleri önemlidir. Her iki model de temelinde itici-çekici gücü bulundurduğu için makro seviyesindeki kuramlar arasındadır (Yazan, 2016: 36). Michael J. Piore ikili emek piyasasının önde gelen isimlerinden biri olarak kabul edilir. Piore'ye göre göçlerde önemli olan taleptir. Emek gücüne ihtiyaç duyan ülkeler için göçmenler iyi bir fırsat oluşturmaktadır. Göç vermeye mahkûm olan yoksul ülkelerdeki göç arzlarını incelemek yetersiz kalmaktadır. Bunun yerine gelişmiş ve çekme gücü olan ülkelerin talepleri önemlidir. İhtiyaç duyulan göçmen emek gücü, yapılan göçlerin esas nedenini oluşturmaktadır (Akkuzu, 2009: 21). İkili emek piyasası bu noktada iki farklı sektörden bahseder. Birinci sektörde üretim gücünün yüksek olduğu, makine, alet ve donanım bakımından zengin ve nitelikli yerli işçidir. İkinci sektörde ise üretim gücü zayıf, teçhizatı güçsüz ve niteliksiz işçidir. Gelişmiş ülkeler genellikle ikinci sektör işçi ihtiyacını göçmenler üzerinden karşılamaktadır.

Diğer yaklaşım Wallerstein'in dünya sistemleri modelidir. Bu modelde ikili emek piyasasının aksine tek bir evrensel emek piyasasından bahsedilir. Kapitalist düşünceyle oluşturulan dünya sistemindeki emek göçleri bu bağlamda gerçekleşmektedir (Unat, 2002: 15). Kapitalist yayılmacı anlayışla özellikle tarım alanları işlevsiz hale getirilerek ihracat ön plana çıkarılmaktadır. Toprağı işlevsiz kalan birey, hayatını sürdürebilmek için kentlere

göç eder ve ücretli çalışmaya mecbur bırakılır. Üretim fonksiyonları bu şekilde bitirilen fakir ülkeler hammaddelerini ve kaynaklarını ihraç etmeye zorlanmaktadır. Bu şekilde ülkeler arasında bir bağımlılık kurulmuş olur. Böylelikle tüm güç egemen devletlerin elinde toplanarak emek göçleri kontrol altına alınır. Yapılan emek göçleri yalnızca egemen güçlerin çıkarları doğrultusunda gerçekleşir.

Ancak tarihsel-yapısalcı yaklaşıma çok fazla eleştiriler gelmiştir. Göçleri yalnızca sermaye çıkarları yönüyle ele alması ve bireyi yok sayması nedeniyle yetersiz görülmüştür. Göçler eğer tek bir evrensel piyasa etkisiyle gerçekleşmiş olsaydı sürekli değişim halinde olmazdı. Özellikle kişisel faktörlerin göz ardı edilmesi ve göçün sürekli değişim halinde olması en çok eleştirilen kısımları arasındadır. Tek yönlü yaklaşımların eksiklikleri ve ortak bir paydaya varılamamasının neticesinde “Göç Sistemleri Kuramı” isminde yeni bir yaklaşım geliştirilmiştir (Akdoğan, 2019: 11).

1.1.2.4. Göç Sistemleri Kuramı

Göç sistemleri kuramı, neoklasik ya da tarihsel-yapısalcı yaklaşımların aksine çok yönlü bir düşünce sistemidir. Göç oluşumunu birçok nedenleriyle ele alan bu kuram, kendinden önceki teorilerin eksikliğini örtmek amacıyla yalnızca ekonomiyi değil birçok farklı etkenleri göz önünde bulundurmıştır. Bunun sebebi, ülkeler arası göçlerde tek bir faktörün bulunmamasıdır. Göç alan ülke ile göç veren ülke arasında tarihsel ilişkilerin varlığı neticesinde yer değiştirme hareketliliğin yaşandığını savunmaktadır. İki ülke arasındaki siyasi, sosyal, kültürel veya sömürge gibi ilişkilerin varlığı göçün oluşmasını etkileyen faktörlerdir (İnce, 2019: 2599). Göç sistemleri teorisinde iki ülke arasındaki uzaklığın yahut yakınlığın bir önemi bulunmamaktadır. Önemli olan ülkeler arasındaki ilişkiler ağıdır. Amerika Birleşik Devletleri ile Meksika arasında yaşanan göç hareketleri yakın bir mesafe iken, Güney Afrika ile Fransa arasında gerçekleşen göç hareketi uzak mesafe olması bakımından bu kuram için güzel bir örnek teşkil etmektedir (Çağlayan, 2006: 82). Ülkeler arasında yaşanan göç hareketlerinin boyutları birbirleriyle ilişki içerisinde. Makro ve mikro ölçekli gelişmeler göçün oluşumunda etkilidirler. Uluslararası göç politikaları, hukuksal ilişkiler ve ülkeler arası pratikler makro ölçekli etkilerdir (Castles ve Miller, 1998: 24).

Mikro düzeyli gelişmeler bireyin kişisel donanımlarına, kültüre çabuk adapte olmalarına, daha hızlı iş bulmalarına ve bunların olması neticesinde uyum sürecinin

hızlanmasına neden olur. Bu süreçlerin her biri zamanla makro ölçekli konulara etki edebileceği için önemli bir yeri vardır. Mikro ölçekli gelişmelerde birey ön plan da iken, makro ölçekli gelişmelerde kurumların ön plana çıktığını görmekteyiz (Adıgüzel, 2018: 32).

1.1.2.5. Ağ Teorisi

Ağ teorisinin diğer anlatılan teorilerden daha detaylı olması bakımından ayrıldığını söylemek mümkündür. Diğer kuramlar genellikle göçlerin sebeplerine odaklıyken ağ teorisi göç sonrası oluşan durumları da yorumlamaktadır. Birçok göç teorisi ekonomi temelli ve tarihsel ilişkilerden kopuk bir yaklaşım içerisindedir. Ancak günümüz göçlerine bakıldığında tarihsel bağların ne kadar etkili olduğunu görebilmekteyiz (Çağlayan, 2006: 85).

Ağ teorisi yeni ve eski göçmen ayrımları yaparak bunlar arasındaki bağlar üzerinde durmuştur. Daha önce hiç gitmediği bir ülkeye giden göçmen yaşadığı değişimle ciddi sıkıntılar içerisine girmektedir. Sabit bir iş bulmakta zorlanması ve girdiği toplumun kültürel geleneklerine ayak uyduramamasıyla düzensiz bir yaşam içerisine girecektir. Ancak daha önceleri göçmen olarak gelenler, bulundukları topluluğa kendilerini adapte edebilmeyi başarmışlardır. Böyle bir durumda sonradan ülkeye gelen göçmenler ister istemez kendilerinden önce gelenlerle bağ kurmaya çalışırlar. Aralarında oluşan bu ağı Abadan Unat (2002: 18) şöyle tanımlamıştır; *“Göçmen ilişkiler ağı, geldikleri ülke ile yeni yerleştikleri ülkelerde eski göçmenler, yeni göçmenler ve göçmen olmayan kişiler arasında ortak köken, soydaşlık ve dostluk bağlarından oluşan kişiler arası bağlantılardır”*. Yerleşik halde bulunan göçmenler ile birçok farklı ilişkiler ağıyla iletişim halinde bulunan yeni göçmenler topluma daha hızlı uyum gösterebilmektedir. Bu ağın oluşumunda tarihsel, ekonomik, soydaşlık veya dostluk gibi birçok etkeni barındırması ağ teorisini çok yönlü bir hale getirmektedir.

Bu bilgiler ışığında ağ teorisinin altı fonksiyonu vardır. Bunlar;

1. *“Göçmenleri, göçün verdiği rahatsızlıktan ve masraflardan önemli ölçüde kurtarır.*
2. *Göçmenler, içine girdikleri toplumda kendi yurttaşlarıyla olan iletişimlerini sayesinde sosyal hayata hızlı uyum sağlar.*

3. Göçün başlangıcını ve hedef yerini etkileyerek önemli ölçüde kimlerin göçeceğini belirler.
4. Göçmenlerin gittikleri yerlerde uyumları için kolaylık sağlar.
5. Kendi anayurtlarındaki potansiyel göçmenler ve ağı yeni katılanlar için yabancı toplumdaki fırsatlar ve resmi yapılanmalar hakkında haber kanalları gibi hizmet verir.
6. Göçün hızını ve büyüklüğünü önemli oranda belirler” (Gurak ve Cases akt. Yalçın, 2004: 51–52).

Bu fonksiyonlara bakıldığında göç sonrası unutulmuş göçmenlerin ön plana çıkarıldığını görmekteyiz. Yalnızca göçteki nedenlerin veya sonuçların açıklanmasının yetersiz kalarak göçmenlerin yaşadıkları etkilere değinmesi bakımından önemlidir. Günümüz koşullarında ülkelerin önemli konuları arasında yer alan göçmenlerin anlaşılması açısından avantajlı bir yaklaşımdır.

Göç sonrası süreçlere odaklanan ağ teorisinin günümüz entegrasyon uygulamalarının temelini oluşturduğunu görmekteyiz. Türkiye’deki göçmenlerin entegrasyon süreçlerini incelediğimiz çalışmamızda, bahsedilen teoriler arasından ağ teorisi bu yönüyle öne çıkmaktadır. Türkiye’deki göçmenler ağ teorisi bağlamında değerlendirilecektir. Yerel yönetimlerin ve göçmen derneklerinin faaliyetleri de yine ağ teorisinin ortaya attığı ilişkiler ağıyla temellendirilecektir.

Yukarıda yer alan teoriler kapsamında göçü oluşturan birçok sebep ortaya konmaktadır. Ancak bu teoriler içerisinde göçü en genel sebepleriyle açıklayan itme-çekme kuramı ile göçün sebepleri ele alınacaktır.

1.1.3. Göçün Genel Sebepleri

Tarih boyunca göç, esasında birçok farklı nedenlerle gerçekleşmiştir. İçinde bulunulan zaman dilimi, dönem koşulları, teknoloji, toplumun veya bireyin özel durumları gibi birçok etmenler göç etme eyleminin farklı neticeler vermesine sebep olur. En önemli sebeplerin başında siyasi olaylar, ekonomik bunalımlar ve doğal afetler gelmektedir. Bu sebepler tarih boyunca göçlerin meydana gelmesinin nedenlerinin büyük bir kısmını oluşturmaktadır. Aynı zamanda bu nedenler, çalışmamızda yer alan ülkemize gelen ve giden göçmenlerin, göç nedenlerini ve göç türlerini açıklayıcı nitelikte olacaktır. Bu

nedenle göçlerin daha iyi anlaşılabilmesi adına göçün, nedenlerinin ve çeşitlerinin sınıflandırma yapılarak incelenmesi faydalı olacaktır.

1.1.3.1. Siyasal Sebepler

Göçleri meydana getiren nedenlerden birisi siyasal temellidir. Siyaset birçok olguyu içine alan geniş bir kavramdır. Ülkeler arası olumsuz ilişkiler, iç ve dış savaşlar, darbeler, halkına zulmeden yönetim biçimleri veya sınır dışı edilmeler siyasal gücün etkili olduğu zorunlu göçlere neden olmaktadır (Tümertekin ve Özgüç, 2002: 313).

Dini ve etnik kökenler siyasal çatışmaların en çok yaşandığı konular arasındadır. Farklı din anlayışına sahip bireyler aynı toplum içerisinde yaşayabilmektedir. Bunun neticesinde aile ve insan ilişkilerinde bozulmalar meydana gelebilir. İlişkilerdeki bu bozulma kısa ve uzun vadede insana dair olan her şeye zarar vermeye başlamaktadır (Çelik, 2012: 299). Kendi inanışlarını toplum hayatına yansıtarak yaşadıkları anda zıtlıkların ortaya çıkmasıyla çatışmalar meydana gelmeye başlayabilir. Zamanla büyüyen bu çatışmalar kitleleri karşı karşıya getirebilmektedir. Çatışmada baskın olan taraf kendi inancını karşı tarafa dayatma ve özgürlüklerini kısıtlama yoluna gidebilir. Bu durumda yaşamları kısıtlanan bireyler göç etmek zorunda bırakılır. Bu durum tarihin farklı dönemlerinde çok fazla karşılaştığımız bir durumdur. Günümüzde de buna benzer çatışmaların meydana gelmesiyle ülkelerin siyaset gündemine taşınmaktadır. Etnik kökenlerde aynı, dini inanıştaki farklılıklara benzemektedir. Farklı etnik kökenli bireylerin, farklı kültürlere sahip olması, günlük yaşamda da uyuşmazlıkların yaşanmasını meydana getirebilir. Yine bu farklılıklar çatışmalara sebep olabilir. Tüm bu siyasal çatışma ve kargaşalar göçlerin giderek artmasına öncülük etmektedir (Sayın, 2010: 133).

Geçmişte daha çok ülkelerarası gerçekleşen savaşlardan kaynaklı göçler yaşanmaktaydı. Ancak günümüzde ağırlıklı olarak iç savaşlar yaşanmaktadır. Silahlı örgütler ve askeri darbeler ülkeyi iç savaşa sürüklemekte ve halk kendi içinde çatışmaya başlamaktadır. Libya, Suriye ve Afganistan'da yaşananlar iç savaşın örneklerindendir. Bu noktada meydana gelen göçlerin büyük kısmı zorunlu olarak gerçekleşmektedir. Bireyler hayatta kalabilmek adına ülkelerini terk etmek zorunda bırakılırlar.

Ülkeler nüfus dengesini korumak adına göç faaliyetlerinde de bulunabilirler. Yabancı nüfusunu asimile etmek, nüfus yoğunluğunu azaltmak veya güvenliği sağlamak gibi amaçlarla toplu göçler uygulayabilmektedir. Özellikle ulus-devletin inşa süreci bir nevi

bunu gerektirmektedir. Yine bu tarz göçler de siyasal temelli göçler arasındadır. Bir örnek vermek gerekirse Selçuklu Devleti, Anadolu'yu fethettiğinde bölge nüfusunun büyük çoğunluğunu Hristiyan Roma halkı oluştuyordu. Anadolu'yu Türkleştirmek adına doğudan göçler yapılarak bu bölgelere yerleştirilmiş ve Anadolu Türk yurdu haline gelmiştir (Kafalı, 2002: 9). Buna benzer olarak yakın tarihte Türkiye'de, Cumhuriyet kurulduktan sonra Yunanistan'a gönderilen Karaman Türkleri örnek olarak gösterilebilir. Ülkeler izledikleri politikalarla bir bölgenin etnik yapısını, kültürünü hatta genel yaşantısını göçler vasıtasıyla değiştirebilmektedir. Bu politikalar olumlu bir şekilde yapıldığı gibi insan haklarını yok sayan bir uygulamayla da yapılabilir. Komünist dönemde Bulgaristan'da yaşayan Türkler üzerinde yapılan baskılar sonucunda gerçekleşen göçler örnek olarak gösterilebilir. Göçler üzerinde siyasi müdahalelerin etkisi bu yüzden büyük önem arz etmektedir. Birey bu noktada geri planda kalmaktadır.

1.1.3.2. Ekonomik Sebepler

Göçleri etkileyen en önemli nedenlerden bir tanesi ekonomidir. İnsanlar yaşamlarını devam ettirebilmek için ihtiyaç duyduğu yeme, içme, barınma veya güvenlik gibi olguları her zaman sağlamaya çalışırlar. Temel ihtiyaçlarının temin edilmesinde devamlılığın sağlanması gerekmektedir. Bu yüzden insanlar bu temel ihtiyaçların en iyi şekilde karşılanacağı ortamları sağlamaya çalışırlar. Devamlılığın sağlanamadığı anlarda yer değişimi yaparak ihtiyaçlarını karşılayacakları bir bölge seçerler ve oraya yerleşirler. Ekonomiye dayalı göçler kimi zaman hayatta kalabilmek adına gerçekleşse de kimi zaman hayat standartlarının yükseltilmesi için de meydana gelebilmektedir. Günümüzde de iletişim ve ulaşımın ilerlemesiyle birlikte yaşam standartlarının yükseltilmesine yönelik göçler çok daha fazla sayıda artış göstermektedir (Sencer, 1979: 28). Ekonomik nedenli göçler bireysel olduğu gibi kitleler halinde de gerçekleşebilir ve burada mesafelerin bir önemi yoktur. Ülke sınırları içine ya da dışına, hatta ülkelerarası düzeyde de gerçekleşebilmektedir (Gezgin, 1994: 18).

Az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelerin yaşadıkları ekonomik buhranlar, yüksek enflasyonlar, işsizlik ya da yüksek vergi oranları halkı maddi bir sıkıntı içerisine sokmaktadır. Ulaşım ve iletişim araçlarının gelişmiş düzeyde olmasından dolayı imkânların yetersiz kaldığı zamanlarda kolayca uzak mesafeli göçler yapılabilir. Bu durum gelişmiş ülkelerin işçi ihtiyaçlarını karşılayacak olsa da ülkenin işçi piyasasının

dengelesizleşmesine yol açmaktadır (Demirhan ve Aslan, 2015: 29). Bu açıdan göçün ekonomik nedenlerini hem bireyler bazında hem de ülkeler bazında incelemek gerekmektedir. Ekonomik nedenlerle yapılan göçlerde sadece birey değil, devletler de ciddi bir rol oynamaktadır. Sanayinin ihtiyaç duyduğu emek gücünün sağlanması veya yaşanan işsizliklerin azaltılması gibi nedenlerle yapılan müdahalelerle ekonomik göçler uygulanabilir. Bireylerin işçi piyasasında yol açtığı dengelesizliklerin giderilmesi de yine ülkelerin müdahaleleriyle gerçekleşebilmektedir.

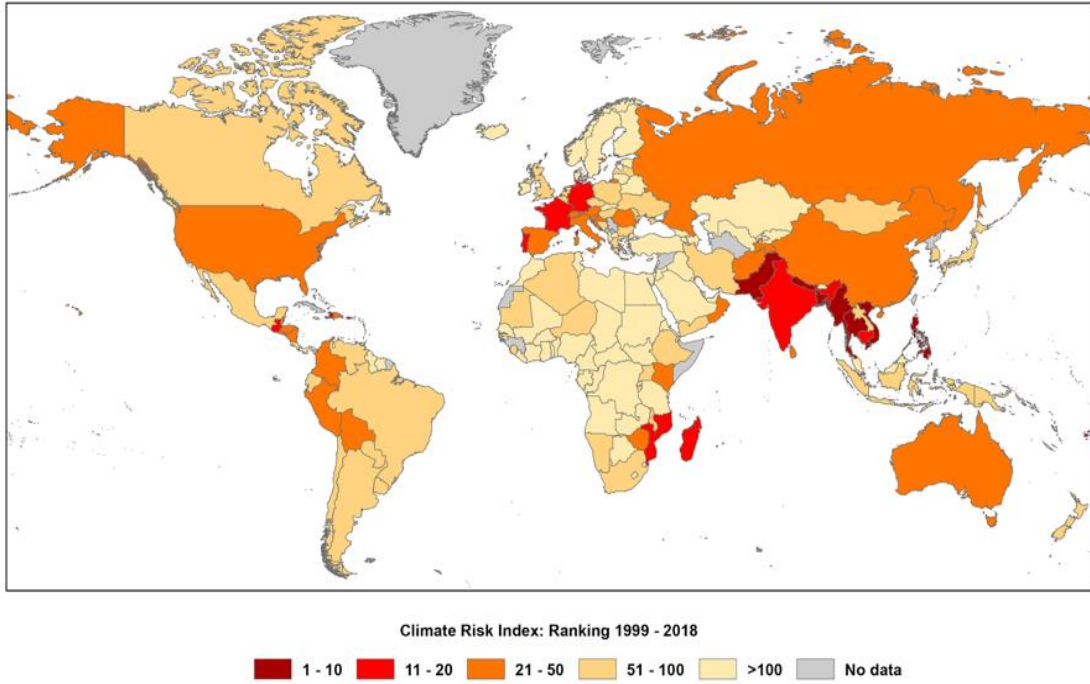
Ülkeler göç alan ve veren ülkeler olarak sınıflandırılmaya başlanmıştır. Küresel iş gücünün oluşmasıyla göç sürekli olarak devam etmektedir. Gelişmiş ülkelerin refah seviyesinin giderek yükselmesiyle birlikte toplumlar değerlerinden uzaklaşarak sadece ekonomi yönlü bir düşünce içerisine yönlendirilmektedir. İşçi statüsü dışında ticaret amaçlı göçler de oldukça yoğun bir şekilde yaşanmaktadır. Ticaret göçleri önemli ekonomik neticeler doğursa da toplum içinde az sayıdaki insanı kapsadığı için toplumsal etkileri zayıftır (Karpat, 2013: 79). Ancak ticaret göçleri neticesinde gelişim gösteren sanayiyle birlikte işçi göçlerinin temelini oluşturmaktadır. Bu yönüyle doğrudan bir etkiye sahip olmasa da uzun vadede büyük ekonomik göçlerin yaşanmasının başlangıcı olabilmektedir. Bu yüzden devletler ticaret göçlerini desteklemekte ve birçok imkân tanımaktadır. Buradan da anlaşılacağı gibi ekonomik temelli göçlerde ülkeler birçok müdahalelerde bulunsa da birey etkin bir rol oynamaktadır.

1.1.3.3. Doğal Afetler

Doğal afetleri genel olarak doğrudan insan müdahalesi olmadan meydana gelen olaylar olarak açıklayabiliriz. İnsanlar doğayı tahrip ederek ekolojik düzeni bozmasıyla, dolaylı olarak doğal afetlerin yaşanmasına sebep olabilmektedir. İlk çağlarda insanların yerleşimlerini daha çok doğal çevrenin uygunluğuna göre belirlediklerini görmekteyiz. Hava sıcaklığı, mevsim koşulları, jeopolitik konum gibi birçok etken göz önünde bulundurulur ve yaşama en elverişli bölgeler yerleşim alanı olarak belirlenirdi. Hala günümüzde kutuplarda veya çöllerde yoğun yerleşimlerin olamaması da aynı nedenledir. Ancak doğal afetler her bölgede yaşanabildiği için bu yerleşimler sadece olabilecek en uygun bölgeleri tercih etme düşüncesiyle oluşturulmuştur. Çevre sorunlarına bağlı göçler doğal afetler sonucunda oluşabileceği gibi insanların habitata verdiği zararlardan kaynaklı ekolojik dengenin bozulmasından da meydana gelebilmektedir (Algan ve Künçek, 1998:

76-77). Küreselleşmenin etkisiyle bozulmaya başlayan habitat, beraberinde ciddi çevre sorunlarının yaşanmasına neden olmakta ve buna bağlı göçleri kalıcı hale getirmeye başlamaktadır (Tok ve Korkut, 2012: 6).

Doğanın oluşturduğu depremler, volkanik patlamalar, sel, kasırga, heyelan ve birçok doğal afetler çok sayıda can almakta ve yerleşim yerlerine zarar vermektedir. Meydana gelen bu zararlardan en çok etkilenenler yoksul ülkelerdir (Yıkılmaz, 2004: 302). Birçok ülkede doğal afetlerin yol açtığı kıtlıklar sebebiyle ciddi çatışmalar meydana gelebilmektedir (Kara, 2015: 19). Ülkeler doğal afetlerin etkilerini en aza indirebilmek için çeşitli politikalar ve çalışmalar geliştirse de tam olarak sonuç alınamamaktadır. Ancak buna rağmen etkiler azaltılabilmektedir. Örneğin deprem bölgesi üzerinde yer alan Japonya, bina yapılarını depreme karşı dayanıklı hale getirerek zararı en aza indirmeyi başarmıştır. Ancak günümüzde doğal afetlere bağlı göçler artarak devam etmektedir (Varol ve Gültekin, 2016: 46). Ekolojik dengenin bozulmasıyla iklim değişiklikleri de yaşanmaya başlanmıştır. Bu iklim değişiklikleri ciddi problemleri de beraberinde getirmiştir. Şekil 1’de gösterdiğimiz Germanwatch isimli sivil toplum kuruluşunun 2021 yılında yayınladığı küresel iklim riski çalışmasına baktığımızda dünyanın büyük kısmının doğal afet kaynaklı göç riskleri taşıdığını görmekteyiz. Özellikle jeolojik kökenli nedenlerin ve iklim değişikliğinin göçlere olan etkisi giderek yükselmeye başlamıştır.

Şekil 1. Climate Risk Index: Ranking 1999-2018, Kaynak: www.germanwatch.org/en/cri.

Özellikle heyelanların yoğun yaşandığı bölgelerde ağaçlandırma çalışmaları yapılmaktadır. Sel riskinin yüksek olduğu alanlarda yerleşim yerleri daha yüksek kesimlere taşınarak risk en aza indirilmeye çalışılmaktadır. Buna benzer önlemler her doğal afet için alınmaya çalışılmaktadır. Ancak nüfusun çokluğu, maddi yetersizlik ve altyapı eksikliğinden dolayı önlemler her bölge için alınamamaktadır. Gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkeler bu önlemleri başarılı bir şekilde uygulayamadıkları için halk göç etmeye mecbur durumda kalmaktadır. Gelişmiş ülkelerde de doğal afetler yaşansa da en azından alınan tedbirler sayesinde mağduriyetler giderilebilmektedir.

Göç sebeplerini itme-çekme kuramında bahsedilen bölgenin itici ve çekici güçleriyle açıklamak mümkündür. Bireylerin yaşadıkları bölgedeki siyasal, ekonomik ve doğa koşullarındaki olumsuzluklar itici etki oluşturmaktadır. Bunun sonucunda daha iyi yaşam koşulları arayan birey farklı bölge arayışına girer. Siyasal, ekonomik ve doğa koşullarının elverişli olması da çekici güç oluşturur ve yine göçlerin yaşanmasına neden olur.

İtme-çekme kuramı çerçevesinde Türkiye'ye yapılan göçlerin nedenleri incelendiğinde siyasal ve ekonomik nedenlerin etkili olduğunu görmekteyiz. Özellikle komşu ülkelerde yaşanan iç savaşlar neticesinde siyasal çatışmalar yoğun olarak yaşanmaktadır. Savaşın etkisiyle ekonomik düzen de bozulmaktadır. Bu itici sebeplerin

etkisiyle ve Türkiye'nin siyasal ve ekonomik açıdan daha güvenli ve istikrarlı olmasının yarattığı çekici güçle, Türkiye'ye kitlesel göçler yaşanmıştır. Göçmenlere uygulanan entegrasyon uygulamaları açısından göç nedenleri yanında göç türlerinin de bilinmesi açıklayıcı bir nitelik taşımaktadır.

1.1.4. Göç Türleri

1.1.4.1. Tercih Esaslı Göçler

Tercih esaslı göçlerde bireyin istek durumuna bakılır. Bu yüzden gönüllü ve zorunlu göç olmak üzere iki kısımda incelenir. Gönüllü göçte karar mercii bireylerdir. Bireylerin istekleri doğrultusunda tercih ettiği bir bölgeye yerleşmesi gönüllü göç kapsamında yer almaktadır. Genellikle bireyin gelir seviyesini yükseltme, yaşam standartlarını iyileştirme, yeni yerler görme veya eğlence amaçlı yaptığı göçler, gönüllü göçler olarak kabul edilir (Yalçın, 2004: 15-16). Göçmenler için en özgür oldukları göç türüdür. Herhangi bir zorunluluğun bulunmamasından dolayı geri dönebilme imkânları da mevcuttur. Genellikle bu tarz göçler iş bulma amaçlı, uluslararası düzeyde ve yasal olmayan göçlerden oluşmaktadır (Çağlar, 2018: 34).

Bireylerin yalnızca istekleri doğrultusunda gerçekleşen gönüllü göçlerde belirli sebep aranmaz. Emeklilik hayatını farklı yerde geçirmek isteyen birey de gönüllü göç kapsamına girmektedir (Özyakışır, 2013: 14). Bunun gibi birçok neden gönüllü göç kapsamına girebilmektedir. Tek kaide bireyin, herhangi bir mecburiyet içerisinde olmadan hür iradesiyle aldığı karar olmasıdır. Gönüllü göçler birey dışında gelişen herhangi bir nedene bağlı olmak zorunda değildir. Göçün nedeni genellikle kişisel istek doğrultusunda gelişmektedir.

Zorunlu göçte ise ekonomik kriz, savaş, doğal afetler veya baskıcı politikalar gibi olumsuz nedenlerden kaynaklanan, bireylerin isteklerine bakılmaksızın mecbur bırakıldıkları göçlerdir (Koçak ve Terzi, 2012: 171). Bireylerin istekleri yok sayılmaktadır. Genellikle zorunlu göçler iki şekilde uygulanmaya çalışılır. Öncelikle bireyler zorlayıcı koşullar altına alınarak kendileri göç etmeye mecbur bırakılırlar. Diğer yöntemde ise bireyler doğrudan müdahale ile zorla yerlerinden edilir. Alman Nazilerinin zorunlu göçün iki türünü de uygulamış olması bu noktada iki tür için de örnek gösterilebilir. Öncelikle Yahudi halkını kısıtlayıcı ve baskıcı politikalarla bezdirmeye çalışarak kendi istekleriyle ülkeyi terk etmeleri beklenmiş, ardından gelen süreçte toplama kamplarına götürülerek yok

edilmeye çalışılmıştır. Zorunlu göçleri meydana getiren olguların başında itici güçler gelmektedir (Doğan ve Aydın, 2021: 118). İtici faktörler neticesinde bireyler yer değiştirmeye mecbur bırakılır.

1.1.4.2. Yapı Bakımından Göçler

Göçler gerçekleşirken yapı bakımından farklı oluşum halini alırlar. Hareketin gerçekleşmesiyle düzenli ya da düzensiz olarak oluşum gösterirler. Bu ayrımın yaşanmasında göçün neden ve sonuçları etkilidir. Ülkeler göçmenleri kontrol altına alabilmek için sınıflandırmalar yapar ve değişik statü ya da haklar tanır. Sığınmacı, mülteci, yabancı yerleşik veya kaçak işçi olarak ayırır ve bazılarını vatandaşlık hakkı dahi tanıyabilir (Acer vd., 2010: 3). Düzenli göçler genel olarak belirli bir plan dâhilinde gerçekleşmektedir. Birçok kaidelerin ve düzenlemelerin sonucunda gerçekleştiği için kargaşa yaşanmamaktadır. Bireylerin iş başvurusu ya da oturma izni gibi talepleriyle gerçekleşebildiği gibi devletlerin uyguladıkları politikalar kapsamında da gerçekleşebilmektedir (Somuncu, 2006: 9). Gelişmiş ülkeler ihtiyaç duydukları emek gücünü göçmen işçilerle karşılamaktadır. Bu şekilde ülkeye alınan göçmenler belli sayılarda ve iş gücü kapasitesi kadar alındığından düzenli göç gerçekleşmiş olur.

Düzensiz göçler ise tamamen kontrol dışı gerçekleşen göç hareketlerini kapsayan bir terimdir. İnsan kaçakçılığı, izinsiz çalışan göçmenler veya vizesi olmayanlar bu kapsam dâhilindedir. Devletler düzensiz göçleri oldukça sıkı önlemler ile takip etmeye çalışmaktadırlar. Çünkü bu tarz göçmenler çatışmalara, güvenlik sorunlarına, krizlere veya kargaşalara sebep olabilmektedir. Küresel olarak düzensiz göçmenlerin kontrolü vize sistemiyle sağlanmaya çalışılmaktadır. Vizeler ile göçmenlerin ülke içindeki kalma süreleri, amaçları ve faaliyetleri takip edilir. Süresi dolmasına rağmen ülkeyi terk etmeyen veya amaç dışına çıkan göçmenler suçlu konumuna düşmekte ve düzensiz göçmen olarak anılmaktadır (I. Öner ve Ş. Öner, 2012: 501).

İlk etapta düzensiz göçlerin engellenmesi için önemli noktalardan birisi sınır güvenliğidir. Ülkeler sınır boyu güvenlik hatları oluşturarak göçün izinsiz yapılmasının önüne geçmeye çalışmaktadır. 2019 yılında ABD, düzensiz göçleri önlemek amacıyla Meksika ile olan kara sınırına duvar örülmesi konusunda karar almıştı. ABD için önemli gündem maddesi olan düzensiz göçler çok tartışılmış ve alınan karar yeni başkanın gelmesiyle iptal edilmiştir (Anadolu Ajansı, 2021). Aynı şekilde Türkiye düzensiz göçleri

önlemek amacıyla sınır komşusu olduğu Suriye ve İran ülkeleriyle arasına duvar örmeye başlamıştır (Euronews, 2021). 2016’da yapımı tamamlanan Suriye sınır duvarı daha da uzatılmış ve İran sınırına da duvar inşası başlamıştır (Wikipedia, 2016). Yalnızca kara sınırları değil, deniz ve hava ulaşım araçları da sıkı güvenlik tedbirleriyle donatılmıştır. Ülke güvenlikleri için bu denli önem arz eden düzensiz göçler tam olarak önlenememektedir. Komşu ülkelerdeki iç savaş ve ekonomik krizlerin yaşanmasıyla ülkemize ciddi bir göç akımı başlamıştır. Bu göçlerin büyük bölümü düzensiz göç olarak gerçekleşmiştir (Avaner ve Ocaklı, 2021: 2). Göç İdaresi’nin yayınladığı veriler düzensiz göçmenlerin yoğunlukta olduğunu göstermektedir. Şekil 2’de bu verilere yer verilmiştir. Alınan tüm tedbirler neticesinde düzensiz göç tamamen önlenemese de sayıyı düşürmek mümkün olabilmektedir.

Şekil 2. Yıllara Göre Yakalanan Düzensiz Göçmen Sayısı, Kaynak:

<https://www.goc.gov.tr/duzensiz-goc-istatistikler>.

1.1.4.3. Zaman Esaslı Göçler

Yapılan göçlerin devamlılığının esas alındığı bu göç türünde zaman konusu iki şekilde ele alınmıştır. Bunlar geçici ve kalıcı göçlerdir. Geçici göçler belirli bir süreyi kapsayan ve kalıcılığı olmayan (ticaret, eğitim, gezi, ziyaret vb.) göç türüdür (Tavas, 2015: 377). Özellikle eğitim ve ticaret gibi alanlar uluslararası boyutlara ulaşmış noktadadır. Ulaşım ve iletişim araçlarındaki gelişmelerle bireyler yurtdışına kolaylıkla çıkabilmekte ve ülkeler arası seyahat edebilmektedir. Yeni bir dil öğrenmek, mesleki alanlarda uzmanlaşmak veya daha kaliteli bir eğitim alabilmek adına geçici olarak yapılan göçler giderek artmıştır. Mevsimlik çalışan işçiler de yine bu kapsamda yer almaktadır. Kırdaki ana geçim kaynağı olan tarım ve hayvancılıktan yeterli geliri elde edemeyen bireyler mevsimlik işlere yönelerek ihtiyaçlarını tamamlamayı hedefler (Yılmaz, 2001: 134). Bu işçilere çalışacakları süre kadar vize verilerek uzun kalmaları engellenmektedir. Genellikle tarım dışı mevsimlik iş için gelen göçmenlerin büyük çoğunluğunu erkekler oluşturmaktadır (Şen, 1984: 5). Kısa süreli olduğu için erkek göçmenler düzensiz bir yaşam kurabilmekteler. Bu tarz göçler bireylere kendilerini geliştirme imkânı verdiği için yurtlarına döndüklerinde yeniliklere sebep olabilmekteler. Bu bakımdan genellikle olumlu etkileri mevcuttur.

Kalıcı göçler ise süre gözetmeksizin devamlılık oluşturan göç türüdür. Bireylerin talepleri doğrultusunda gerçekleşebileceği gibi devlet politikası olarak da uygulanabilmektedir. Hemen her sektörden göçmenler kalıcı olarak yerleşebilmektedir. Yine bu noktada önemli olan ihtiyaçların karşılanmasıdır. Kalıcı göçlerde, göçmenler topluma daha çabuk uyum sağlayabilmektedir. Vatandaşlık haklarının verilmesiyle özgürleşen göçmen daha rahat hareket edebilmektedir. Ancak etnik köken ve farklı kültürlere sahip olan toplumların devamlı olarak birlikte bulunması birçok sorunu da beraberinde getirebilmektedir. Özellikle gelişmiş ülkelerin içinde bulunduğu, tek kültürlü Avrupa ülkeleri için çok kültürlü bir ortama alışmaları ciddi sorun olarak algılanmıştır (Kağıtçıbaşı, 2014: 121).

1.1.4.4. Mesafe Esaslı Göçler

Mesafe esaslı göçler sınırlar temel alınarak yapılan bir sınıflandırmadır. İç ve dış göçler olmak üzere ikiye ayrılır. İç göçler ülke sınırları içerisinde meydana gelen göç hareketleridir. Genellikle kırdan kente doğru yapılan göçler, kırdan kıra, kentten kıra veya

kentten kente de yapılabilmektedir. Ancak en çok karşılaşılan durum kırdan kente yapılan göçlerdir. Kırdaki imkânların kısıtlı olması ve en başta yaşanan ekonomik sıkıntılar kente doğru yönelmeyi tetikler. Kıra göre daha çok fırsat sunulan kentlerde nüfus yoğunlukları yaşanmaktadır.

Dış göçler ise ülke sınırları dışına yapılan ve zaman gözetilmeyen göç türüdür. Ülke içindeki fırsatların yetersiz kaldığı durumlarda bireyler ülke dışına çıkmayı hedefler. Ülke sınırlarının aşıldığı durumlarda bu hareketler dış göç kapsamına girmektedir. Dış göçler yalnızca iki devleti ilgilendiren konu olmaktan çıkarak uluslararası bir mesele haline gelir. Göçmenler, göç nedenleri ve vasıflarıyla sınıflandırılarak ayrı kategorilerde farklı haklar verilmektedir. Sığınmacı, mülteci, kaçak veya işçi gibi vasıflar taşırlar ve ülkeler bunlara yönelik bir politika izler. Uluslararası göçmenlerin mağduriyetlerini gidermek maksadıyla Uluslararası Göç Örgütü (IOM) ve Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR) gibi birçok kurumlar kurulmuştur. Göçmenlere yiyecek, barınma, sağlık ve para gönderme gibi yardımlarda bulunarak hem ülkelere hem göçmenlere destekte bulunmaktadırlar.

Çalışmamız kapsamında dış göçler ele alınmaktadır. İç göçler çalışmamızın kapsamı dışında kalmaktadır. Türkiye'ye yapılan göçler incelendiğinde çoğunlukla zorunlu ve düzensiz olarak gerçekleştiğini görmekteyiz. Suriye ve Afganistan gibi ülkelerde yaşanan iç savaşlar bireyleri göç etmeye zorlamaktadır. Göç etme mecburiyetinde kalan bireyler düzensiz şekilde ülkemize giriş yapmaya başlamıştır. Türkiye'deki düzenli ve düzensiz göçmenlerin entegrasyon süreçleri hızlanmıştır. İlerleyen bölümlerde zorunlu ve düzensiz gerçekleşen dış göçlerin sonucunda Türkiye'deki göçmenlerin entegrasyonu ağ teorisi bağlamında incelenecektir.

1.2. KAVRAMSAL STATÜLER

1.2.1. Göçmen

Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Konseyinin tanımıyla göçmen, ait olduğu ülkesinden çeşitli nedenlerden kaynaklı olarak başka ülkeye göç eden kimsedir (UNHCR, 2018). Yine Türk Dil Kurumu da göçmeni, ülkesinden ayrılarak farklı bir ülkeye göç eden kişi, aile ya da topluluk şeklinde tanımlamış ve eş anlamı olarak “muhacir” ifadesini kullanmıştır (www.tdk.com). Uluslararası Göç Örgütü (IOM) ise göç etme nedenine,

süresine veya mesafesine bakılmaksızın uluslararası sınırı geçerek kendi ülkesi dışına çıkanları göçmen olarak tanımlamıştır (IOM, 2011: 32).

Göçlerin yoğun olarak yaşanmasının ülkeler için önemli bir mesele haline gelmesinden dolayı göçmenler üzerine önemli politikalar geliştirilmiştir. Farklı statüler taşıyan göçmenler mülteci, sığınmacı veya kaçak gibi ayrımlarla adlandırılmıştır. Her bir ayrım için farklı hukuki süreçler ve haklar uygulanmaktadır. Tüm göçler devlet kontrolünde gerçekleşmese de sonraki aşamalarda devlet, kontrolü tekrar ele almaya çalışmaktadır. Tüm göçmenlerin kontrolünü sağlamak için çeşitli uygulamalar yapılsa da yüzde yüz sonuç vermemektedir. Özellikle göçmenlerin nüfuslarının tespiti çok önemlidir. Ülkenin hem ekonomik hem de sosyal yapısının göçmenler için yeterlilik kapasitesinin tespit edilmesi adına kaçak girenlerin ortaya çıkarılması önemli bir gerekliliktir. Bu yüzden devletler, girerken tespit edemedikleri göçmenleri içerden tespit ederek kontrol altına almaya çalışmaktadır.

Göçmenlerin statüleri entegrasyonla bağlantılıdır. Ülkeye kaçak olarak girmiş ise bu kişi devlet tarafından aranır ve hiçbir hak verilmez. Bu durumda olan göçmenler hayata katılamadıkları için bulundukları topluma entegre olmaları oldukça güçtür. Ancak sığınmacı veya mülteci gibi devlet tarafından statüler alan göçmenlere birçok haklar verilir. Bu statülerle çalışma, oturma ve birçok hakkın tanınmasıyla bu göçmenler topluma dahil olurlar. Entegrasyon konusunda daha hızlı uyum sağlamaları beklenir. Ülkemizdeki göçmenlerin statüsünün anlaşılması ve ikinci bölümde yer alan entegrasyon faaliyetlerinde yer alan projelerin hangi göçmenlere yönelik olduğunu açıklamak açısından sığınmacı, mülteci, şartlı mülteci, geçici koruma ve ikincil koruma ayrımlarını incelemek faydalı olacaktır.

1.2.2. Sığınmacı

Sığınmacı menşei olduğu ülkede meydana gelen çatışmalar neticesinde uyruk, inanç, bir topluluğun üyesi bulunmak veya siyasi görüşleri neticesinde zarar göreceği korkusuyla ülkeyi terk eden ve kendi ülkesinin koruma altına almaması veya yaşadığı korkudan dolayı koruma altına girmek istememesi nedeniyle göç ettiği ülkeden mülteci olabilmek için talepte bulunan kimselerdir (Doğan, 2008: 108). Tomanbay (2005)'ın tanımına göre de sığınmacı sosyal ve siyasi konulardan baskılara uğrayan kişilerin öldürülme korkusuyla ülke dışına (genellikle yasa dışı yollarla) çıkmasıdır. Bu aşamada bekleme halinde olan

göçmenler sığınmacı statüsü taşırlar. Mültecilik hakkı verilmemesi durumunda sığınmacı vasıflarını kaybederler. Bu yüzden yaşadıkları korku ve endişelerinde geçerli bir neden bulunmak zorundadır (Urk, 2010: 20).

İnsan Hakları Evrensel bildirgesinin 14. maddesine göre, devamlı olarak baskıya uğrayan bireylerin her zaman sığınma hakkı vardır. Bunun yanında geçerli bir neden bulunduğu görülürse kabul edilme hakları da mevcuttur (Gemalmaz, 2005: 351). Birçok ülke sığınma hakkını bir temel hak olarak kabul etse de Türkiye Cumhuriyeti yasalarına göre bu hak temel bir hak olarak yer almamıştır (Aybay, 2005: 100). Ancak ülkemize sığınma talebiyle gelenlerin belirli bir süre kısıtlamasıyla kalmalarına izin verilmektedir. Bunun yanında çalışma veya öğrenim görebilme imkânları da tanınmıştır. Sığınmacılara esnek bir yaklaşım uygulanırsa da net bir yasal düzenleme bulunmamaktadır.

Sığınmacılar yalnızca karasal sınırı geçmek mecburiyetinde değillerdir. Başka bir ülkenin savaş gemilerine veya uçaklarına ya da ülke içindeki elçiliklere giderek de sığınmacı statüsünü kazanabilmektedir (Pazarcı, 1989: 30). Sığınmacı hakkının korunması ile sığınma talepleri giderek yükselmiştir. Özellikle Avrupa ülkelerine yasadışı yollarla giriş yapanların sayısı giderek artmıştır (Kolukırmık, 2009: 3). Bunun yanı sıra gelişmiş ülkelerin Avrupa kıtasında bulunmalarının etkisiyle kuzey ve batı yönlü mülteci ve sığınmacı hareketleri giderek artış göstermiştir (İçduygu, 2007: 147). Aslında sığınma talebini mülteciliğin ilk aşaması olarak değerlendirebiliriz. Çünkü sığınma süresiz bir hak olmadığı için mülteciliğin kazanılması gerekir. Mültecilik sıfatını kazanamaması, sığınmacı kimliğinin de kalkmasına neden olmaktadır.

1.2.3. Mülteci

Geçmişte yaşanan şiddetli savaşlar milyonlarca insanı olumsuz etkilemekte ve yıkıcı sonuçlar doğurmaktaydı. Meydana gelen insanlık dramları sonrasında insan haklarını korumaya çalışan birçok çalışmalar yapılmıştır. İlk olarak 1859 yılında çıkarılan Cenevre Sözleşmesi insan haklarını gözetmede standartlar getirmiştir. Devamlı olarak maddeleri yenilenerek günümüze kadar ulaşmıştır. 1 Ocak 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi'nin 1/a maddesine göre mülteci: *“ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle, yararlanmak istemeyen; yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür*

olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen her şahıs...” olarak tanımlanmıştır (Cenevre Sözleşmesi, Md. 1/A). Buradaki tanımdan yola çıkarak mülteciliğin oluşumunu sağlayacak temel öğeleri şu şekilde ayırabiliriz;

- Konu bakımından uyruk, din, etnik köken, toplumsal temelli bir grup içerisinde olmaktan veya siyasi düşüncelerinden kaynaklanmak,
- Ait olduğu ülkede uğrayabileceği zulümden korkmasını gerektirecek haklı bir sebep bulunması ve bu sırada kendi ülkesinin sınırlarının dışında bulunması,
- Menşei olduğu ülkesinin korumasından yararlanamaması veya korkuları nedeniyle bunu istememesi,
- Sınırları dışında bulunduğu ülkesine dönememesi veya korkularından kaynaklı dönmek istememesidir.

Ancak bu hükümleri taşımasına rağmen mülteci sıfatının alınamadığı durumlar da mevcuttur. Yine Cenevre Sözleşmesi’nde mültecilik sıfatını kazanmadan önce ülkesinde siyasi suç dışında ağır bir suç işleyen, savaş suçu veya insanlık suçu işleyen ve Birleşmiş Milletlerin hükümlerine uymayanların mülteci olamayacağı belirtilmiştir (Cenevre Sözleşmesi, Md. 1/F).

Bireylerin iradeleri dışında gerçekleşen olaylar etkisiyle ülkelerinden ayrı kalan mülteciler, zorla sınır dışında kalan göçmenlerin büyük bir kısmını oluşturmaktadır (Tok ve Korkut, 2010: 2). Türkiye ise 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’nda mülteci tanımını coğrafi sınırlandırma şartı ile aynen kabul etmiştir (6458 S.K. Md. 61). Bu maddeye göre Türkiye sadece Avrupa vatandaşlarıyla sınırlı olacak şekilde mülteci kabul edecektir. Aynı zamanda toplu bir hak verilmeyecek, göçmenler bireysel değerlendirmelerden geçerek bu hakkı edinebileceklerdir. Ancak Türkiye’ye gelen göçmenlerin büyük çoğunluğu Avrupa dışında kalan doğu ve güney yönlerindeki ülkelerden gelmektedir. Bu yüzden İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü mültecilik sıfatı kazanamayan göçmenler için ek haklar tanınmasına karar vermiş ve şartlı mülteci, geçici koruma ve ikincil koruma olarak üç farklı statü içerisine dâhil etmiştir (Anaran, 2020: 11). Menşei ülkelerinde korunamayan bu göçmenler, gittikleri ülkelerde uluslararası koruma hükümleri uygulanarak korunurlar (Çelik, 2015: 72).

1.2.4. Şarh Mülteci

Mültecilik uluslararası hukukta tanımlanmış ve pek çok ülke mevzuatlarında uluslararası kabul gören maddeleri uygulamaya koymuştur. Ülkeler açısından göçmenleri koruma altına almak uluslararası bir sorumluluk olduğu için yasal düzenlemelerle bu sorumluluğu yerine getirmekle de yükümlüdürler (Pazarcı, 2009: 215).

Türkiye’ye bireysel ve kitlesel çok fazla sığınma talepleri olmuştur. Bu sığınmacıların büyük bir kısmı ülkemize yasa dışı yollarla girmektedir (Acar, 2019: 1212). Buna rağmen Türkiye Cumhuriyeti yasalarında detaylı bir mülteci mevzuatı bulunmamaktaydı. Avrupa Birliği’ne katılım sürecinin etkisiyle 2012 yılında “30.03.2012 tarihli Türkiye’ye Toplu Sığınma Amacıyla Gelen Suriye Arap Cumhuriyeti Vatandaşlarının ve Suriye Arap Cumhuriyetinde İkamet Eden Vatansız Kişilerin Kabulüne ve Barındırılmasına İlişkin Yönerge” çıkarılmıştır. Bu yönergeyle sığınma talepli göçmenlerin durumlarına genel bir düzenleme getirilmiştir (www.goc.gov.tr). İçeriği kamuoyuyla paylaşılmayan bu yönerge genel itibari ile ülkemizdeki Suriyelilerin geçici koruma altına alınmasını içermektedir (Topal, 2015: 16). Ardından 4 Nisan 2013 tarihli “6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu” (YUKK) çıkarılarak Göç İdaresi’nin genel yetki, sorumluluk ve görevleri düzenlenmiştir. Bunun yanında ölüm korkusuyla ülkelerinden ayrılıp geri dönemeyen ve uluslararası koruma kapsamına dâhil olup Türkiye’ye gelenlere hızlı bir şekilde geçici koruma çıkarılmasını da düzenlemektedir (Ergüven ve Özturanlı, 2013: 1008).

Türkiye’nin 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’nda yer alan düzenlemeyle Avrupa ülkeleri dışından gelen göçmenler mülteci olarak sayılmadığı için bunun yerine “geçici mültecilik” verilerek haklar bu şekilde korunma altına alınmıştır (Nasirova, 2014: 1). Ancak bu sancılı bir süreçtir. Kitleler halinde bekleyen göçmenler ülkemiz koşullarına göre mültecilik hakkı alamayacakları için sadece geçici olarak beklemekte ve bir düzen kuramamaktadırlar. İnsani ihtiyaçlardan olan yeme, içme, barınma veya sağlık gibi hizmetler ciddi bir maddiyat gerektirmektedir. Yardımların yeteri kadar yapılmaması sonucunda da büyük dramlar meydana gelebilmektedir. Hem ülkenin ekonomik yapısını etkilemesi hem de yerel halkın şikâyetlerinin artmasıyla ciddi krizler meydana gelebilmektedir.

1.2.5. Geçici Koruma

2011 yılında Suriye’de iç savaş meydana gelmiştir. Çok şiddetli yaşanan bu iç savaş sonucunda milyonlarca Suriyeli ülkelerini terk etmek durumunda kalmıştır. Türkiye insanî bir sorumluluk göstererek yaşamları için ülkelerini terk eden Suriyelilere kapılarını açmıştır. Ancak yaşanan bu kitlesel göçün büyüklüğünün etkisiyle göçmenler tek bir alanda toplanamamış ve farklı il sınırlarına dağıtılmıştır (Poyraz, 2012: 5). Bu durum Türkiye için büyük bir mali külfet doğurmuş, uluslararası yardım kuruluşlarından gelen yardımlar yetersiz kalmıştır.

O dönemler mülteci veya sığınmacıların korunmasını sağlayan geniş bir kanun bulunmuyordu. Bu durum birçok sorunu ortaya çıkartıyordu. 6458 Sayılı Kanun’un çıkarılmasıyla “Geçici Koruma Yönetmeliği” yürürlüğe girmiştir. Bu kanun ile Suriyeli vatandaşlar geçici koruma kapsamına alınmıştır. Geçici korunma ile kitlesel yaşanan göçler için hızlı karar alma mekanizması sağlanmıştır. Bireylerden daha çok toplu olarak gerçekleşen göçler için çıkarılmıştır. Kitlesel göçlerde uluslararası korunma talebi aranmadan gelen herkes geçici korunma kapsamına alınır (Kula, 2015: 4-9). Bu noktadan hareketle geçici koruma, kitlesel göçlere yönelik gerçekleşirken, mülteci, sığınmacı ve şartlı mültecilik gibi statüler bireyi korumaya yönelik olarak çıkarılmıştır (Balun, 2020: 37).

Geçici koruma olgusunun uluslararası mevzuatlarda tanımı veya karşılığı bulunmamaktadır (Zenginkuzucu, 2018: 46). Bu yüzden ülkelerde farklı uygulamaları ve tanımları bulunmaktadır. Ancak Türkiye’de çıkarılış amacı Suriye vatandaşlarıyla sınırlı kalmıştır. Uluslararası literatürde de yer alması için çalışmalar yapılmış ancak “Geçici Koruma” mevzuatlarda yer almamıştır ve bağlayıcılığı bulunmamaktadır (Öztürk, 2017: 207).

1.2.6. İkincil Koruma

İkincil koruma karşımıza ilk olarak 2013 yılında yürürlüğe giren “6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu” ile çıkmıştır. Kanunda yapılan tanımlamaya göre mülteci veya şartlı mülteciliği kabul edilmeyen ancak kendi ülkesinde ölüm cezası gibi ağır cezaların verileceği için ülkesine gönderilmeyen vatansız ya da yabancı kişilere tanınan bir korumadır (Aygün ve Kaya, 2016: 100). İkincil koruma için mültecilik ve şartlı mültecilik statülerinin verilmemiş olması gerekmektedir. Göçmenin kendi ülkesinde

göreceği insanlık dışı muamelelerden korkması ve ülkesinin korumasını istememesi ikincil korumanın kıstasları arasındadır. Temelinde ölüm ve işkence gibi sonuçların meydana gelebilecek olması korumanın asıl amacını oluşturmaktadır (Ekşi, 2016: 48)(Büyükçalık, 2014: 58).

İkincil korumada birey ön plandadır. Kişi ülkesindeki şahsi akıbeti durumuna göre ikincil koruma altına alınabilir. Aslında bu koruma sığınmacı için son talep aşamasıdır. Bu talebinin kabul edilmemesi sonucunda herhangi bir yasal korunması kalmaz.

Türkiye’de ikincil koruma altına alınanların toplumla kaynaşabilmesi için hayata dair pek çok alanda izinler verilmiştir. Örneğin sağlık, eğitim, sosyal yardımlar veya iş bulma gibi konularda sivil toplum kuruluşları aracılığıyla desteklerin sağlanabileceği öngörülmüştür. Serbest ikamet hakkı ve süre kısıtlılığının olmaması da verilen en önemli imkânlar arasındadır (Ünlü, 2007: 202-203).

Türkiye’de bulunan göçmenlerin toplum düzenini bozmaması ve sosyal yaşantının her alanına uyum sağlayabilmeleri ülke refahı için önemli bir husustur. Yüksek nüfusa sahip göçmenlerin çatışmalara sebebiyet vermemesi ve yerel halkın huzurunun bozulamaması adına uyum olgusu önemli bir yere sahiptir. Bu uyum sürecinin açıklanması çalışmamızın bir sonraki bölümünün temelini oluşturması bakımından önem arz etmektedir.

1.3. GÖÇMENLERE YÖNELİK POLİTİKALAR

Devletler, yoğun yaşanan göçler karşısında çeşitli politikalar geliştirmeye başlamıştır. Bu politikalar tarihin her döneminde, farklı şekillerde uygulanmıştır. Yürütülen bu politikalar ile devletler ulusal kimliklerini ve ülke bütünlüğünü korumayı hedeflemiştir. Bu politikalar arasında asimilasyon, çokkültürcülük ve entegrasyon en çok uygulanan politikalardandır. Özellikle günümüzde entegrasyon oldukça yaygınlaşmış ve genel kabul gören bir politika olmuştur. Birbirlerine benzer gibi görünse de oldukça farklı uygulamalardır. Bu çerçevede politikaların açıklanması ve entegrasyonun öneminin anlaşılması açısından bu politikalara yer verilmiştir.

1.3.1. Asimilasyon

Farklı toplulukların veya grupların bir araya gelmesiyle ortaya çıkan olgulardan bir tanesi de asimilasyondur. Asimilasyon kendisinden başka kültürleri, davranışları, inançları veya toplulukları kabul etmeyen bir anlayıştır. Bu yüzden asimilasyonu azınlık olarak ötekileştirilen kısmı, toplumun geri kalan çoğunluğuna benzetme süreci olarak tanımlayabiliriz (Eminoğlu, 2020: 17). Asimilasyon tekkültürcülükte benzer olarak baskıcı ve sert politikalarla uygulanabilmektedir. Ulus-devlet anlayışı farklılıkları tehdit olarak algılayıp yok etme eğilimi gösteren bir anlayışa sahiptir (Tok, 2010: 54). Yok etme faaliyeti içerisinde asimilasyon da kullanılan yöntemlerdendir. Baskı, zor kullanma, zorla kabul ettirme ya da bezdirme asimilasyonun başlıca uygulama biçimlerindendir. Ulus-devlet modeli daha katı bir politika izleyerek zamana yaymadan müdahale etme eğilimindedir.

Ulus-devletlerin zayıflaması ve çokkültürcülüğün kendine yer bulması ile asimilasyon politikası da değişime uğramaya başlamıştır. Demokrasiyle beraber haklar elde eden azınlık grupları güçlenmeye başlamıştır. Çokkültürcülüğün çok fazla yayılması, sert müdahalelerin yapılmasının önüne geçmesine neden olmuştur. Bu yüzden asimilasyonda yumuşak politikalar izlenmeye başlanmıştır. Azınlık grupları sosyal hayata dâhil ederek zamanla kendi kültürlerini unutup bulundukları kültürü benimsemeleri sağlanmaya çalışılmaktadır. Asimilasyon, göçmenlerin kendi kültürlerini tamamen unutturmaya yönelirken, entegrasyon göçmenlerin kendi kimliklerini koruyarak bulundukları kültüre uyum sağlamasına yönelmiştir. Bu iki kavram arasındaki fark buradan gelmektedir. Bu noktada günümüzde asimilasyon yerini entegrasyon kavramına bırakmaya başlamaktadır. Bu süreç asimilasyon olarak değil uyum süreci olarak adlandırılmaktadır. Küresel bazdaki süreçlerin büyük çoğunluğu entegrasyon süreçleriyle gerçekleşmektedir.

Günümüzde asimilasyon kavramı olumsuz olarak algılanmakta ve göçmenleri rahatsız eden bir olgu konumundadır. Bunun nedeni ulus-devletin oluşum süreci zamanlarında uygulanan katı asimilasyonist politikalarıdır. Ülkeler de günümüzde daha çok asimilasyon yerine entegrasyon uygulamalarını tercih etmektedir. Devletler, göçmenlerin doğal akış ile uyum sürecini beklese de bu süreç gecikmekte ya da verimli olmamaktadır. Yerel halk ile bütünleşmenin ve kaynaşmanın sağlanması için projelere ve faaliyetlere ihtiyaç duyulmaktadır. Oluşabilecek çatışmaların önüne geçilmesi ve entegrasyon sürecinin planlı bir şekilde uygulanması gerekmektedir.

1.3.2. Çokkültürcülük

Günümüz toplum yapılarının oluşumu incelendiğinde çokkültürcülük, etnisite, kimlik veya etnik kimlik gibi kavramların ön plana çıktığını görmekteyiz. Bu konular siyasal gündem içinde sık bir şekilde yer almaya devam etmektedir. Modernleşme tarihine bakıldığında ulus-devlet modeli karşımıza çıkmaktadır. Ulus-devlet; 1789 Fransız İhtilali'nin etkisi ile ortaya çıkan milliyetçilik anlayışının bir sonucu olarak oluşan bir yapıdır (Tok, 2007: 86). Ulus-devlet anlayışı kendi ulusal değerlerini oluşturmaya ve korumaya odaklı bir yapı olarak karşımıza çıkmaktadır. Din, bayrak veya dil gibi değerleri tekilleştirmeyi hedef edinir. Ülke sınırları içerisindeki farklılıkları reddettiği gibi onları bir tehdit olarak algılar ve yok etme yolunu tercih eder (Tok, 2006; 20). Uyum sürecine fırsat vermez ve asimilasyon ya da ötekileştirme ile farklılıkları ortadan kaldırma yolunu tercih eder. Bu asimilasyon süreci kendiliğinden işleyen bir süreç değildir. Egemen güçlerin ve baskı gruplarının zorlamalarıyla gerçekleşmektedir. İktidar ve kamusal alandaki otoritesini güçlü tutmak düşüncesiyle farklılıklar ortadan kaldırılmaya çalışılır. Böylelikle yerel halk bu sürece zorunlu olarak dâhil edilir ve ulus kimliği farklılıklardan korunmuş olur.

Modernleşme ile birlikte 1960'lardan sonra bu tek kimlikli ulus devlet modellerine ciddi eleştiriler gelmeye başlanmış ve sorgulanmıştır. Tekilci yaklaşım farklılıkları yok etme yolunu tercih ettiği için sonucunda çatışmalara, savaşlara ve dahası insanlık dramlarına dönüşmüştür. Tüm bu yaşanan olumsuzluklarla ulus-devlet anlayışı zayıflamaya başlamıştır. Durdurulamayan göçler karşısında ulus-devlet anlayışı yerini çok kültürlü-devlet anlayışına bırakmaya başlamıştır. Moderniteyi eleştiren postmodernizm ile birlikte ulus-devlet modelinin belli oranda zayıfladığı ve gücünün kırıldığı iddia edilmektedir. Postmodernizm ile birlikte yok edilmeye çalışılan topluluklar, haklarını aramaya başlamış ve güçlerini devletlere karşı göstermeyi başarmıştır (Durdu, 2010: 35). Küreselleşme ile birlikte ekonomi, siyaset, sosyal ve sağlık gibi birçok alan uluslararası statü kazanmış ve tekilcilik algısı azalmak durumunda kalmıştır. Son elli yıla bakıldığında gelişen ulaşım ve iletişim araçları ülkelerin dışa açılmalarını sağlamıştır. Ülkeler arası iletişimin bu kadar gelişmesi ile farklı kültürler bir araya gelerek çoklu kimlik yapısının oluşmasını sağlamışlardır.

Yürüşen (1998: 107)'e göre çokkültürcülük; toplumsal farklılıklarda sabit özelliklerinin, siyasi araçlar vasıtasıyla kamusal alana yansıtılmasını esas alan değerler ve uygulamalar bütünüdür. Bu tanımdan da anlaşılacağı gibi çokkültürcülüğün belli bir kesime ayrıcalık tanındığı ya da farklı özelliklere sahip toplumlardan birinin çıkarını

gözetdiği söylenemez. Çokkültürcülüğün azınlıkları ve azınlık haklarını koruduğunu söylemek mümkündür. Ancak burada yerel halkın haklarının kısıtlanması söz konusu değildir. Tüm kesimlerin ortak bir alanda yaşayabilmesini öngören bir anlayıştır.

Çokkültürcülük yalnızca toplumsal olarak değil bireyler aracılığıyla da gerçekleşebilir. Bireylere tanınan haklar sayesinde ortak değerler etrafında toplanarak bir grup haline gelinebilir ve çeşitlilik oluşması sağlanabilir. Ancak tekkültürcülüğü savunan büyük bir kesim hala varlığını sürdürmektedir. Tarihsel süreçler incelendiğinde ulus-devletin devamlı olarak dönüştüğünü, çokkültürcülüğe yer açtığını görebilmekteyiz. Tüm farklılıkların reddedilerek yok edilme çabasına girilmesi aslında tekkültürcülüğü savunan toplumun zayıflığını göstermektedir (Tok, 2006; 22). Ancak içinde bulunduğumuz dönemde ulus-devlet anlayışı değişmiş ve dünyanın büyük bir kısmı çokkültürlü bir yapı kazanırken aynı zamanda demokrasiyle yönetilmeye başlamıştır. Demokrasinin tekkültürcülükle de işlemesi mümkündür. Aynı şekilde çokkültürcülüğün sağlanması da zorla gerçekleşmeyecektir. Bireylere baskıcı ve zorlayıcı tutumla yaklaşmak onları daha çok kendi kimliklerine bağlanmaya itecektir. Bunun sonucunda da çatışmalara ve karışıklıklara yol açacaktır.

Genel olarak çokkültürcülük anlayışı göçmen halkların veya grupların yok edilme, sindirilme ya da asimile edilmelerinin önüne geçmek amacıyla oluşturulmuştur. Herkese eşit hak ve özgürlükler veren demokratik bir ortamda hem değer hem de kültür çoğulculuğu kaçınılmaz olarak gerçekleşecektir (Gündoğan, 2002: 5). Çokkültürcülük var olan bu durumun kabulünden ibarettir.

1.3.3. Entegrasyon

Entegrasyon kelimesi Türk Dil Kurumundaki karşılığıyla uyum, bütünleşme olarak tanımlanmıştır. Değişken olanın, sabit olana uyma süreci olarak düşünebiliriz. Ancak entegrasyon kavramının genel kabul görmüş bir tanımı bulunmadığı için süreç mi yoksa durum mu olduğu konusunda fikir ayrılıkları meydana gelmiştir (Yapıcı, 2007: 132). Entegrasyonu bir durum olarak gören Etzioni (1962: 69, Akt. Yapıcı, 2007: 132)'ye göre, gücü elinde tutan devletin vatandaşları için tek bir kimlik oluşturabilmesi durumudur Entegrasyonu bir süreç olarak tanımlayanlar arasında Ernst Haas öne çıkan isimdir. Haas (1964: 26, Akt. Yapıcı, 2007: 132)'a göre entegrasyon, siyasi aktörlerin güçlerini farklı bir bölgeye kaydırarak burayı kabul ettirme sürecidir. Bu tanımlardan yola çıkarak

entegrasyon kavramının iki işlevi de barındırdığını söylemek mümkündür. Göçler neticesinde karşımıza çıkan uyum hem göç edilen yerdeki halk için hem de göç edenler için önemli bir hal almıştır (Çağlar ve Onay, 2015: 33). Tatlıoğlu (2012: 55) ise bireylerin çevresiyle olumlu yönlü ilişkiler kurması ve bu ilişkileri devam ettirebilmesi olarak entegrasyon sürecinden bahseder.

1.3.4. Göçmenlerin Entegrasyonu

Devletler entegrasyon kavramını ulus çıkarları çerçevesinde yorumlamayı tercih etmişlerdir. Kendi halkı ile göçmen arasında farklılıkları ön planda tutarak, tüm sorumlulukları göçmenler üzerine yükleyecek şekilde yaklaşımlarda bulunmuşlardır (Şimşek, 2019: 219). Uyum süreçlerinde yerel halkın korunmasıyla, oluşabilecek sorunların en aza indirilmesi düşünülmüştür. Entegrasyonu sağlamak ve hızlandırmak amacıyla birçok kamusal çalışmaların yapılması ve göçmen ile yerel halk arasındaki farklılıkları en aza indirmek önemli müdahalelerdir (Demirkıran, 2020: 27). Göçmenlere verilen haklar uyum sürecinde büyük rol oynamaktadır. Bireyler günlük hayata katılarak eğitim, çalışma veya ikamet gibi haklara sahip olduğunda kültür etkileşimi daha yoğun yaşanmaktadır. Buna örnek olarak 1923 yılında Yunanistan'daki baskılar neticesinde Türkiye'ye getirilen muhacirler ciddi bir uyum sorunu yaşamıştır. Devlet eliyle sağlanan imkânlarla muhacirler sosyal yaşantıya adapte edilmeye çalışılmıştır. Yerel halk ilk etapta verilen imkânlardan rahatsızlık duysa da zamanla muhacirler uyum sağlayabilmiş ve toplumun ferdi haline gelebilmiştir (Sarı, 2012: 90). Devletin bu müdahaleleri toplumdaki ayrışmaların en aza indirilmesini sağlamıştır. Bu yönüyle entegrasyon süreci mekânsal, ekonomik, eğitim, sosyal ve siyasi alanlar gibi pek çok yerde yaşanabilmektedir.

Entegrasyonda mekân, göçmenlerin iletişim ağlarını doğrudan etkileyen bir unsurdur. Göçmenler genellikle toplu halde bulunma eğilimlidir. Göçler doğrudan kitlesel gerçekleşme dahi iletişim kurularak ortak mekânlarda toplanma yaşanabilmektedir. Bu durum göçmenlerin entegrasyon süreçlerini olumlu ya da olumsuz etkilemektedir (Castles vd. 2002: 31-32). Göçmenlerin yerel halktan ayrı bir bölgeye yerleştirilmesi iki toplumun kaynaşmasını engellemekte ve birbirlerine karşı olumsuz bakmalarına sebebiyet verebilmektedir. Bu durum uzun vadede fayda sağlamayacağı gibi ilerde çatışmalara dönebilme tehlikesini barındırmaktadır. Topluma dâhil edilmelerinin bu noktada daha

faydalı olacağını söyleyebiliriz. Mekânın entegrasyon üzerindeki etkisini bu sayede daha net görebilmekteyiz.

Entegrasyon süreci göçmenlerin ve bulundukları ülkenin beklentileri çerçevesinde gerçekleşir (Perşembe, 2005: 273). Devletlerin, göçmenlerin toplumla uyumu sırasında ortaya çıkacak olumsuzluklarla nasıl mücadele edebileceği önemli bir sorundur (Unutulmaz, 2012: 137). Birçok devlet ülkesindeki farklı etnik yapıdaki grupların bastırılması, yok edilmesi veya ayrıştırılması gibi politikalar izlese de bazı devletler bunun aksine farklılıklardan oluşan bir yapıyı destekler politika izlemektedir (Şan ve Haşlak, 2012: 31). Bu politikaların önemli olanlarından biri de eğitim konusudur. Göçmen çocuklarını ve gençlerini eğitime dâhil etmek uyum sürecini hızlandıracak niteliktedir. Çocuk yaşta toplumla kaynaşmak daha hızlı gerçekleştiği için bu durum çocukların ailelerini de olumlu etkilemektedir. Eğitimde problem oluşturacak olan dil farklılığı çoğu zaman göçmenlerin eğitime katılmasını engellemektedir. Bunun için göçmenlere ayrı bir eğitim alanı oluşturulsa da bu durum entegrasyonu olumsuz yönde etkilemektedir (Demirkıran, 2020: 28).

Bunun yanında iş istihdamı sağlanması ve sağlık hizmetleri uyum konusu için önemli etkenlerdir. Sağlık hizmetleri insani bir gereklilik de arz ettiği için uluslararası alanda da dikkat edilmesi gereken konuların başında gelmektedir. Sağlık hizmetleriyle insanlık dramlarının yaşanmasının önüne geçilerek göçmenlerin yerel halkı ve devleti daha çabuk benimsemesi sağlanmış olunur (Ager ve Strang, 2008: 172-73). Göçmenlerin çalışma hayatına katılması ile birlikte yine uyum süreci olumlu bir etki görmektedir.

Anlatılanlar ışığında asimilasyon, göçmenlerin kendi kültürel kimlikleri ile ilgili özelliklerini tamamen kaybetme suretiyle ana toplumla bütünleşmeleri anlamına gelirken, entegrasyon, göçmenlerin kendi kültürel kimlikleri ile ilgili önemsedikleri, değer verdikleri bazı özellikleri koruyarak ana toplumla bütünleşmelerini ifade etmektedir.

Göçmenlerin entegrasyonu süreçlerinde ortaya çıkan kavramlardan biri etnisitedir. Etnisite kavramını ortaya çıkaran ismin David Riesman olduğu düşünülmektedir (Yıldız, 2001: 39). Literatürlerde etnisite kavramını doğrudan anlatan bir karşılık bulunmamaktadır (Kalaycı, 2008: 104). Her insan farklı özelliklere sahip kökenlerden gelmektedir. Köken farklılıklarının her birinin farklı özellikleri bulunmaktadır. Etnisite de bireylerin sahip olduğu bu sosyal ve kültürel karakteristikleri gösteren bir terimdir. Bu bakımdan her insan farklı bir etnik yapıya bağlıdır. Etnik kimlik olarak anılan bu durum, bireylerin sosyal ve

kültürel özelliklerin tanımlanmasında kullanılmaktadır. Bireyin tercihlerine bağlı olmadan doğuştan gelen özellikler olarak özetleyebiliriz (Göka, 2006: 261).

Entisite ile ırk kavramaları birbirlerine yakın anlamlar taşıdığı için sıkça karıştırılmaktadır. Ancak aralarında anlam farkı bulunmaktadır. Kökten gelen özellikler olarak bakıldığında aynı anlamı ifade etse de ırk kavramı daha çok biyolojik özellikleri kastederken, etnisite daha çok sosyo-kültürel özellikleri kapsamaktadır (Kurubaş, 2008: 13).

Kimlik ise bireyi anlatan bir terimdir. Doğuştan gelen (yaş, cinsiyet, kilo vb.) özellikler ile sonradan edinilen (çevre, meslek, din vb.) özelliklerin karşılığıdır. Kılıç ve Tok (2013: 227)'a göre kimlik; bireyi sıradan biri olmaktan çıkartıp onu özelleştirerek belirli bir kişi haline dönüştüren bir niteliktir. Bireylerin özel bir kişilik kazanmasıyla birleştirici ve ayrıştırıcı unsurlarda meydana gelmeye başlar. Yaşantı ile birlikte farklı kimliklere sahip bireyler kendilerine benzer özellik taşıyanlarla yaklaşma gösterir. Bu durum kimliklerin birleştirici özelliğini ortaya çıkartarak grupların veya toplulukların oluşmasını sağlarken diğer taraftan kendi kimliğiyle uyuşmayan kesimden uzaklaşmasına neden olur. Kimlik kavramı bu yönüyle zıtlıkları kendi içerisinde barındırmaktadır (Kılıç ve Tok, 2013: 227). Yaşamın her alanında etkileri görülmekte olup günümüzde de etnik kimlik kavramı sıklıkla kullanılmaktadır. Sonradan edinilen özelliklerle kazanılan kimlik, biyolojik yapıdan uzaklaşmaktadır. Etnik kimlik terimi bu açıdan biyolojik değil sosyolojik bir kavramdır. Etnik kimlikler uyum sürecinin ana aktörlerinden biridir. Çünkü Farklı etnik kimliklerin bir araya gelmesiyle başlayan entegrasyonun, ne şekilde sonuç vereceği bu etnik kimliklerin etkileşimleri sonucunda gerçekleşecektir.

1.3.4.1. Kültürleşme

Kültürleşmeyi genel olarak bir toplumun dış etkenler neticesinde kendi kültüründe meydana gelen değişiklikler olarak görebiliriz. Kültürleşme, Türkdogan (1977: 75)'a göre bir kültürün farklı kültürlerle sürekli olarak temas halinde olmasıdır. Toplamlar arası, toplum içi bireylerin veya ailelerin oluşturduğu ilişkiler ağının tamamı kültürleşmenin oluşumunda etkili öğelerdir. Güvenç (2002: 87) ise birden fazla kültürün bir araya gelmesiyle yeni dinamik bileşkelerin ve sentezlerin çıkmasına neden olan süreç olarak tanımlar. Buradan yola çıkarak aslında sosyal psikolojik bir olgunun sonucu olduğundan bahsedebiliriz (Kağıtçıbaşı, 2014: 122). Entegrasyon süreci içerisinde ortaya çıkan bir

durum olduğunu görmekteyiz. Göçlerle birlikte farklı kültürlerin bir araya gelmesiyle çeşitli sorunlar ortaya çıkmaktadır. Din, dil, etnik grup ve mezhep farklılıkları iletişim ağını bozmakta ve uyum sağlanamamaktadır. Bu uyumsuzluğun neticesinde ülke içi sosyal, ekonomik ve siyasi düzensizlikler meydana gelmeye başlamaktadır (Akkayan, 1976: 21). Kültürleşme ülke içi yaşanan göçlerde de uluslararası göçlerde de yaşanabilecek bir durumdur. Özellikle kültürleşmeden bahsedilirken genellikle uluslararası göçlere yer verilir (Göregenli ve Karakuş, 2014). Ancak iç göçlerde de kültürleşme olgusu yaşanır ve farklı kültürler taşıyan bölgeler aynı süreci yaşayabilmektedir.

Bireylerin psikolojik durumunun etkilenmesi de kültürleşmenin sonuçlarından biridir. Bu yüzden psikoloji ve sosyokültürel açıdan uyum sağlamaya başlayan farklı kültürlerin, psikolojik ve kültürel değişim süreci olarak tanımlayabiliriz (Zafer, 2016: 78). Bireyin hayatın tüm yönlerinde farklılıklarla karşılaşması uyum sorunu yaşamasını tetiklemektedir (Tekeli, 1998: 8). Uyum sürecindeki problemler bireylerde kültür şoku diyebileceğimiz kalıntılar kalmasına neden olabilmektedir. Bu yüzden bu problemlerin çözüme kavuşması bireylerde oluşabilecek sorunların ortadan kalkmasına neden olabilecektir, aksi takdirde derin izlerin kalmasına neden olabilmektedir (Aksoy, 2012: 299). Birey yeni kültürle karşılaştığında davranışsal, kültür öğrenmesi ve sosyal beceri edinme aşamalarına uğrar (Öztürk, 2019: 12). İlk olarak davranışsal değişimlere uğramasıyla kültürleşmeye ilk adım atılmış olur. Bu aşama da genellikle yumuşak bir geçiş yaşanır. Geleneksel ve kalıplaşmış davranışların ön plana çıkmadığı bireyler çok çabuk değişime uğrayabilmektedir. Genellikle bu tarz kişiler çocuklar ve gençlerdir. Ancak bu durum her zaman olumlu yönde sonuç vermez. Kökleşmiş davranışlarını devam ettirmeye çalışan bireyler, çatışmaların yaşanmasına neden olur. Davranışsal değişim ilk karşılaşma olması bakımından önemlidir. Ardından gelen kültür öğrenmesiyle uyum süreci hız kazanmaktadır. Kültürün genel yapısının bilinmesiyle iyi-kötü, doğru-yanlış ayrımları yapılır ve bu doğrultuda yaşanmaya çalışılır. Son aşama ise toplumla iletişim kurulduğu ve farklılıkların unutulmaya başladığı kısımdır. İletişimi güçlenen birey sosyal hayatta daha aktif rol oynamaya başlar ve kültürleşme büyük oranda sağlanmış olur. Bu bağlamda kültürleşme olgusu beraberinde entegrasyonu getiren bir süreçtir.

Tüm bu anlatılanlar ışığında hem genel olarak hem de Türkiye özelinde göçlerin nedenleri ve türleri, göçmenlerin statüleri ve hakları ile entegrasyon olgusunun anlamı ve uygulanış biçimleri açıklanmaya çalışılmıştır. Bundan sonraki bölümde yer alan

Türkiye’deki göçmenlerin entegrasyonunda yerel yönetimlerin ve göçmen derneklerinin rolünün anlaşılması adına bir temel oluşturulmuştur.

1.4. DEĞERLENDİRME

Çalışmamızın bu bölümünde, yapılan literatür taramalarıyla araştırma konumuzun temel olguları Türkiye özelinde değerlendirilmiştir. Göçmenlerin entegrasyonunun inceleneceği çalışmamızda göç, göçmen, entegrasyon ve bunlarla bağlantılı olan diğer kavram ve olgular açıklanmaya çalışılmıştır. Öncelikle göç olgusunun ortaya çıkmasını açıklayan bazı teorilere yer verilmiştir. Bahsedilen teoriler incelendiğinde çoğunluğun göç sebeplerine odaklandığını görmekteyiz. Ancak ağ teorisi göçün sebeplerinden daha çok sonraki süreçlerine odaklanmıştır. Göçmenlerin gittikleri yerlerde uyum sağlayabilmeleri için iletişim ağına gerek duyulduğunu öne süren ağ teorisi günümüz entegrasyon uygulamalarını açıklayıcı niteliktedir. Bu yüzden çalışmamızda Türkiye’deki göçmen entegrasyonu ağ teorisi bağlamında ele alınacaktır. Bu durum belediyelerin ve göçmen derneklerinin faaliyetleri ve projeleri incelenerek irdelenmiştir.

Göç sebeplerinin ortaya çıkmasını en kapsamlı açıklayan teorilerin başında itme-çekme teorisi gelmektedir. Bir bölgede olumsuz siyasi, ekonomik ve doğa koşulları meydana geldiğinde itici güçler ortaya çıkmaktadır. Bu itici güçler bireyleri daha iyi koşulları aramaya itmektedir. Diğer taraftan siyasi, ekonomik ve doğa koşullarının diğer bölgeden daha iyi olması çekici bir güç oluşturur. Bu yüzden itme-çekme teorisi birçok göç sebeplerini içerisinde barındırmaktadır. Türkiye’ye yapılan göçler de bu çerçevede gerçekleşmektedir. Özellikle Türkiye’ye yapılan göçler siyasi ve ekonomi temellidir. Bu yüzden Türkiye’ye yapılan göçlerin sebepleri itme-çekme kuramı ile açıklanmıştır.

Ekonomi ve siyasi olumsuzluklar neticesinde Türkiye’ye gelenlerin çoğunluğu zorunlu ve düzensiz türden göçmenlerdir. Türkiye’de uygulanan entegrasyon süreçleri bu bağlamda planlanmaktadır. Kitlese ve yoğun nüfuslu gelen bu göçmenlerin oluşturabileceği olumsuzlukların önüne geçebilmek adına entegrasyon etkili olmuştur. Bu göçmenlerin barınması ve ihtiyaçlarının karşılanması gibi konular beraberinde yüksek maliyetleri de getirmektedir. Göçmenlerin yerel toplumla kaynaşması sağlanarak kendi hayatlarını idame ettirebilmeleri sağlanır.

Türkiye’ye bireysel ve kitlese yapılan göçler çok fazla ve çeşitli olduğundan dolayı göçmenler farklı statülerde değerlendirilmiştir. Uluslararası kabul edilen bu statüler

entegrasyon süreçlerinde de etkilidir. Göçmenlerin hakları bu statüler çerçevesinde belirlenmektedir. Bu statüler Türkiye’deki mevzuat çerçevesinde mülteci, sığınmacı, şartlı mülteci, geçici koruma ve ikincil koruma olarak sınıflandırılmıştır.

Göçmenler üzerinde birçok farklı politikalar uygulanmaktadır. Bu durum asimilasyon ve entegrasyon gibi birçok kavramın ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu kavramların karıştırılmaması bu noktada önemlidir. Türkiye’deki kurumlar bu uygulamalardan entegrasyon kavramını benimsemiş ve uygulamaya çalışmıştır. Bu uygulamaları yerel yönetimler, STK’lar, vakıflar, göçmen dernekleri ve birçok kurum üstlenmiştir. Merkezi birimler ve özerk yapılı kuruluşlar da entegrasyon konusunda uygulamalarda bulunsa da yerel yönetimler ve göçmen dernekleri birbirleriyle ve Avrupa Birliği kurumlarıyla yaptıkları iş birlikleri ile araştırma konumuz olmuştur. Kanunlarda doğrudan görev ve yetki verilmemesine rağmen belediyelerin ve göçmen derneklerinin bu noktada üstlendiği rol araştırma konumuzun ortaya çıkmasına neden olmuştur. Buraya kadar anlatılan kısım araştırma sorumuzun açıklanmasının temelini oluşturmaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

BELEDİYELERİN VE GÖÇMEN DERNEKLERİNİN ENTEGRASYONDAKİ ROLÜ

Göçler üzerine geliştirilen teoriler incelendiğinde çoğunluğun göç sebeplerine odaklandığını görmekteyiz. Ancak sebeplere odaklanmak entegrasyon sürecini açıklamakta yetersiz kalabilmektedir. Entegrasyon, göçün gerçekleşmesinin ardından, bulunulan bölgede geçen bir süreçle meydana geldiği için toplumlar arası uyum incelendiğinde ağ teorisi açıklayıcı nitelik taşımaktadır. Ağ teorisinin içeriğindeki göçmenlerin iletişim ağı ile uyum süreçleri doğrudan ilişkilidir. Yabancı bir kültürün içerisine giren göçmenlerin sosyal yaşama uyum sağlayabilmeleri için kurdukları ilişkiler önemli bir rol oynamaktadır. Bu çerçevede Türkiye'deki göçmenlerin entegrasyon süreçlerinin temel yapısı çalışmamızda ağ teorisi ile ilişkilendirilmiştir.

Türkiye'deki göçmenlerin sayıca yüksek olması ve farklı yerlerden çeşitli sebeplerle gelmiş olmalarından dolayı sığınmacı, mülteci, şartlı mülteci, geçici koruma ve ikincil koruma gibi çok farklı statüler almışlardır. Statüler göz önüne alınarak Türkiye'de gerçekleşen göçmen faaliyetlerini açıklamak daha anlaşılır olacaktır. Önceki bölümde entegrasyon, asimilasyon, kültürleşme, etnisite, kimlik ve çokkültürcülük kavramları açıklanmıştır. Bu kavramların açıklanmasıyla entegrasyon ön plana çıkarılmış ve diğer kavramlarla ayrımı ve ilişkisi ortaya konmuştur. Entegrasyonun açıklanmasıyla birlikte çalışmamızın ikinci bölümünde Türkiye'deki göçmen uygulamalarına yer verilerek Türkiye'nin entegrasyon konusundaki tutumu ortaya konmaya çalışılacaktır. Bu bağlamda önceki bölümde açıklanan bilgiler ışığında bu bölümde tezin amacı olan Türkiye'deki göçmenlerin entegrasyonunda yerel yönetimler ve göçmen derneklerinin rolü irdelenecektir.

Avrupa Birliği, göçmen nüfuslarının giderek yükselmesiyle birlikte politikalarında entegrasyon kavramını ön plana çıkarmaya başlamıştır (Yiğit, 2008: 66). Entegrasyonun uygulanış sürecinde en etkili kurum olarak yerel yönetimler ve STK'ları görmüş,

etkinlikleri artırılmıştır (Kalko, 2010: 52). Türkiye'nin Avrupa Birliği ile üyelik süreçleri etkisiyle de belediye ve STK'lar, AB kurumları ile işbirliklerini artırmış ve göçmenlerin entegrasyonuna önem vermeye başlamıştır (Kalko, 2010: 113). Türkiye'deki kanunlarda yerel yönetimlere ve STK'lara göçmenler konusunda doğrudan bir görev verilmemesine rağmen göçmenlerin entegrasyonu için faaliyetlerde bulunmuşlardır. Tüm yerel yönetim birimleri göçmenler üzerinde çalışmalar yapmış ve entegrasyon konusunda projeler geliştirmiştir. Belediyelerin göçmen entegrasyonu konusunda finans kaynağı sağlama, örgütlenme ağını genişletme ve entegrasyon konusunda kapasitesini artırabilmek adına ulusal ve uluslararası kurumlarla yaptıkları iş birlikleri nedeniyle çalışmamızda yerel yönetimler belediye özelinde incelenmiştir. Belediyeler göçmen entegrasyonu konusunda Avrupa'daki kurumlardan finansal ve konu hakkında bilgi eksikliğinin tamamlanması noktasında önemli destekler almıştır. Avrupa Birliği'nin yerel yönetim birimlerini güçlendirmesi ve entegrasyon konusunda görevlendirmesi Türkiye'deki yerel yönetimler ve STK'lar için önemlidir (Kırışık, 2013: 2). Çünkü Türkiye'den pek çok yerel yönetim birimleri ve STK'lar Avrupa'daki kuruluşlarla ortak projeler yürütmüştür. Bu ortaklıklar neticesinde göçmenler üzerinde entegrasyon çalışması yapılması benimsenmiştir. Çalışmamızda belirlenen örnek belediyelerin projeleri incelendiğinde bu durum açıkça gözlemlenmiştir. Göçmen dernekleri ise ağ teorisinin uygulanması noktasında adeta aracı kurum görevindedir. Ağ teorisi mantığını taşıyan göçmen dernekleri entegrasyon sürecinin önemli kurumlarından. Ayrıca belediyelerin göçmen konularında sıklıkla göçmen dernekleriyle ortak projeler yürütmesi ve iş birlikleri yapması göçmenlerin entegrasyonundaki etkisini giderek artırmıştır. Bu bölümde kurumların yapıları, mevzuattaki görevleri ve faaliyetleri açıklanarak, konuyla alakalı uygun örnekler belirlenip, Türkiye'deki yerel yönetimlerin ve göçmen derneklerinin, göçmen entegrasyonundaki rolleri incelenmiştir.

2.1. YEREL YÖNETİMLER VE GÖÇMEN ENTEGRASYONU

2.1.1. Genel Olarak Yerel Yönetimler

Göçmenler bulundukları devletlerin merkezi yapılarından çok yerel yönetimleriyle yakın ilişki içerisinde. Merkez idarenin göçmenlerle ilgili genel hükümleri uygulamasının ardından devam eden süreçte etkisi azalmakta ve göçmenlerin yaşadığı yerlerdeki yerel yönetimler ön plana çıkmaya başlamaktadır. Devletlerin yapıları, tarih

boyunca devamlı olarak değişikliklere uğramış ve en verimli yönetim şekli uygulanmaya çalışılmıştır. Kimi zaman devletler yönetimi tek noktadan sağlamaya çalışmış, kimi zaman yönetim gücü bölgelere bırakılmıştır. Geçmiş dönemlerdeki güçlü merkeziyetçi devlet yapıları giderek azaldı ve yerel yönetimlerin idare güçleri ve yetkileri genişletildi. Kontrol mekanizmasının daha sağlıklı çalışmasından dolayı günümüz devletleri yerel yönetimlere önem vermiş ve farklı uygulanış biçimleri olsa da benzer bir yerel yönetim anlayışı benimsenmiştir.

Yerel yönetimlerin farklı şekillerde uygulanma yöntemi olduğu için tek bir tanım yapılamamış ve konuyla alakalı akademik çalışmaları incelediğimizde yapılan tanımlarda yerel yönetimlerin farklı yönlerinin öne çıkarıldığını görmekteyiz. Genel bir bakış açısıyla özetleyen Keleş (2009: 23) yerel yönetimleri, belli yerel ihtiyaçların giderilmesinin yollarını bulmak ve belli amaçların gerçekleştirilmesinden hareketle, toplumların tarihsel süreçlerindeki gelişimiyle birlikte ortaya çıkan yönetim birimleri olarak tanımlamıştır. Daha detaylı bir tanım yapan Urhan (2008: 85-102)'a göre yerel yönetimler; belirli bir bölgede yaşayan yerel halkın ortak ihtiyaçlarının giderilmesi için, yerel halkın kararıyla seçilen, görev yetkileri kanunlar ile belirlenmiş, kendine ait personel, bütçe ve yapısı olan kamu tüzel kişileri olarak tanımlamıştır. Başka bir tanım da yerel yönetimler, devlet içindeki belirli insan topluluklarının yerel ihtiyaçlarının yerine getirilmesi amacıyla belirli bir anayasal düzen içerisine oturtulmuş kamu kuruluşları olarak adlandırılmıştır (Nadaroğlu, 1998: 3). Bu noktada sadece belirli bir alandaki yerel halkın yararlanabileceği hizmetler yerel olarak görülmektedir (Örnek, 1987: 106).

Bu tanımlamalar ışığında Türkiye'deki yerel yönetimlerin bir kısım ortak özelliklerini şu şekilde özetleyebiliriz;

- Yerel yönetim kurumları ve görevleri kanunlarla belirlenmiştir.
- Özerktirler ve yer yönünden yerinden yönetim anlayışıyla hareket ederler.
- Tüzel kişilikleri vardır.
- Karar organları seçimlerle belirlenir.
- Görevleri ile orantılı gelir hakkı sağlanır.
- İdari vesayet yoluyla denetlenir. İçişleri Bakanlığı'nın geçici tedbir ile görevden uzaklaştırma yetkisi mevcuttur.
- Yerel yönetimlerin birlik oluşturması Bakanlar Kurulu'nun izniyle gerçekleşebilir.

- Büyük yerleşim yerlerinde yine özel yetkili olarak kurulabilirler (Gözübüyük, 1983: 114-115).

Yerel yönetim anlayışı antik çağ dönemlerine kadar gerilere uzanmaktadır. Geniş yetkili devlet yapıları ortaya çıkmadan önce küçük bölgeler kendi yönetimlerini sağlayabilmekteydi. Bunun en eski örneklerinden biri, Antik Yunan zamanlarındaki “polis” olarak adlandırılan kentler, yerel yönetimlerin bugünkü yapılarına temel oluşturmuştur (Keleş, 2012: 33-34). 16 yy. gelindiğinde ulus-devletlerin güçlenmesiyle kentlerin önemi azalmıştır. Gücün tek bir elde toplandığı ulus-devletler özerklik yaklaşımına karşı çıkmıştır. Bu dönemde yerel yönetimlerin geri planda kaldığını görmekteyiz. 18. yüzyılın sonlarına doğru gelişen modern devlet anlayışıyla yerel yönetimler tekrar güçlenmeye ve kurumsallaşmaya başlamıştır. Özellikle bu dönemlerde Amerika’daki özerk belediyeçilik anlayışı ve Proudhon, Alexis de Tocqueville, Sieyes gibi düşünürlerin etkisiyle yerel yönetimler bugünkü halini almaya başlamıştır (Çiçek, 2014: 55). Günümüze doğru gelindiğinde demokratik ve cumhuriyetçi yönetim biçimlerinin benimsenmesiyle yerel yönetimler tüm dünyada kabul görmüş ve uygulanmaya devam edilmiştir. Yerel halkın ihtiyaçlarını giderebilme noktasında merkeze göre etkili olmasıyla birlikte daha işlevsel olduğunu göstermiştir (Keleş, 2012: 40).

Yerel yönetimlerin halka en yakın birim olması vatandaşlar üzerindeki etkinliğini artırmıştır. Hizmetlerini sınırları dâhilindeki her bireye ulaştırma sorumluluğu olan belediyeler, içerisinde bulunan göçmenlere de bu hizmetleri sağlamıştır (Belediyeler Kanunu, 5393: md.15). Bu özellikleriyle yerel yönetimler Türkiye’de de benzer şekilde gelişmiştir. Göçlerin oldukça sık yaşandığı Türkiye için yerel yönetimler giderek önem kazanmaya başlamıştır. Bu bakımdan Türkiye’deki yerel yönetimlerin tarihsel gelişimine ve genel özelliklerine özetle yer verilmiştir.

2.1.1.1. Türkiye’de Yerel Yönetimlerin Tarihsel Gelişimi

Türkiye’nin tarihsel süreçteki yerel yönetim anlayışı incelendiğinde eski dönemlerde de kullanıldığını görebilmekteyiz. Ancak modern anlamda yerel yönetim anlayışı Avrupa’ya kıyasla yeni denebilecek kadar yakın bir zamanda, 20. yüzyılın başlarında görülmeye başlanmıştır. Daha önceki Selçuklu Devleti ve Osmanlı Devleti güçlü merkeziyetçi yapıya sahipti. Özellikle Osmanlı Devletindeki merkeziyetçi ve mutlakiyetçi siyasal yapısı, kökleşmiş bir anlayış olarak karşımıza çıkmaktadır (Arslan, 2009: 6). Ancak

Avrupa ülkelerinde giderek yaygınlaşan yerel yönetimlerin güçlendirilme anlayışı zamanla tüm dünyada benimsenmeye devam etmiştir. Nitekim Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde de bu etkiler görülmeye başlamıştır.

Osmanlı Devleti'nde Tanzimat'tan önce yerel hizmet alanından çok askeri yerellik ağırlıktaydı. Sancak ve eyalet örgütlenmeli birimler, yetkiler verilen komutanlar tarafından bulundukları bölgeleri korumak, yeni yerleri fethetmek ve askerleri idare etmek gibi sorumluluklarla donatılmışlardı. Ancak yerel yönetim hizmetleri anlayışının Tanzimat Fermanı'yla batılı anlamda görülmeye başladığını söylemek mümkündür (Eryılmaz, 2011: 201). 1864 yılındaki "Vilayet Nizamnamesi" il özel idaresinin kurulmasının temelini oluşturması bakımından önemlidir, ancak II. Meşrutiyet ile tüzel kişilik kazanabilmiştir (Gözübüyük, 2006: 169). 1855'li yıllarda İstanbul'da ilk kez belediye kurulma çabalarına girilmiştir. Bu girişim Avrupalı müttefiklerin etkisiyle oluşturulsa da belediyelerin asıl gelişimi Cumhuriyet döneminde olmuştur. Köyler ise yerel yönetim birimleri arasında en eski oluşumdur. Yerel hizmetlerde köy halkı oluşturdukları birlikteliklerle yerel hizmetlerin gerçekleşmesinde kolaylık sağlamış ve günümüzde de yerel yönetim birimi olarak varlığını sürdürmüştür (Ünal, 2011: 245).

Avrupa'da yerellik ilkesi çok eski tarihlere dayansa da Avrupa Birliği için yazılı bir ilke olarak 1992'de imzalanan Maastricht Antlaşması ile resmileştirilmiştir. Subsidiarity (hizmette yerellik) ilkesi genel ilkeleri arasına girmiştir (Metin ve Altan, 2011: 133). Bu ilke kararların mümkün olduğunca vatandaşa yakın olarak alınmasını ve AB düzeyindeki eylemin ulusal, bölgesel veya yerel düzeyde mevcut olasılıklar ışığında haklı olduğunu doğrulamak için sürekli kontrollerin yapılmasını sağlamayı amaçlamaktadır (Kırıışık, 2013: 1-3). Spesifik olarak, ulusal, bölgesel veya yerel düzeyde alınan önlemlerden daha etkili olmadıkça, AB' nin (kendi yetki alanına giren alanlar dışında) harekete geçmemesi ilkesidir (Eur-Lex). Hizmette yerellik ilkesi Avrupa Birliği üyelik sürecine katılan Türkiye'nin yerel yönetim anlayışını etkilemiştir (Kırıışık, 2013: 1-3). Özellikle Avrupa Birliği'nin göçmen entegrasyonunda yerel yönetimlerin güçlendirilmesine yönelik politikalarında bu ilke oldukça önem taşımaktadır. Ülkemizde, Avrupa'daki kurumlarla ortak projeler yürüten yerel yönetimleri ve STK'ları etkilemiştir (Güler, 2020: 262).

2.1.1.2. Cumhuriyet Döneminde Yerel Yönetimler

Cumhuriyet dönemine gelindiğinde Osmanlı döneminden kalan düzenlemelere devam edildiği görülmektedir. Tanzimat'tan başlayarak Cumhuriyetin ilanına kadar olan süreç yerel yönetim biriminin temellerinin atıldığı ve düzenlemelerin yapıldığı dönemdir. Cumhuriyet dönemi sonrası bu birimler zamanla modern şekilde yenilenmeye başlamıştır. Ancak Osmanlıdan gelen merkeziyetçi anlayışın etkilerinin Cumhuriyet dönemine de yansıdığı görülmektedir.

İlk olarak 1924 tarihli çıkarılan kanunla il, kent, kasaba ve köylere tüzel kişilik verilmiş ve yerel idari özerkliğin ilk adımı atılmıştır. Aynı yıl Köy Kanunu çıkartılmış ve köy halkının ihtiyaç halinde köye hem parasal hem de beden gücü ile yardım edilmesi zorunluluğu getirilmiştir. Bu kanun günümüzde de geçerliliğini korumakta ve uygulanmaktadır (Yiğit, 2008: 11).

Belediyeler ise 1930 yılında çıkarılan kanunla görevleri, yetkileri, birimleri ve yapıları düzenlenerek modern halini almıştır. Temel yapıların belirlendiği bu kanunlar yetersiz kalmış ve birçok düzenlemelere uğrayarak günümüze ulaşmıştır (Güllüce, 2004: 63). 1946 yılındaki değişikliklerle meclis üyelerinin seçim günleri bir haftadan bir güne düşürülerek güvenli seçim ortamı sağlanmaya çalışılmıştır. Özerklik adına yapılan birçok değişikliklere rağmen belediye başkanlarının atama yoluyla seçilme şekli hala değişikliğe uğramıyordu. Bu durum Osmanlıdan kalan merkeziyetçi anlayışın devam ettiğinin göstergesi olarak karşımıza çıkmaktadır. 1961 anayasasıyla belediye başkanlarının halk tarafından oyla seçilmesi, yapılan düzenlemeyle getirilmiştir. Merkezileşme anlayışının, yerel yönetimlerin gelişmesinin gecikmesine ve işlevlerini sağlıklı şekilde yerine getirmesine engel olduğunu görmekteyiz.

1982 anayasasının 127. Maddesinde yer alan hükümlere göre;

“- Yerel yönetimler, il, belediye ya da köy halkının yerel ortak gereksinimlerini karşılamak üzere, kuruluş ilkeleri yasayla belirlenen, yasada gösterilen karar organları seçmenlerce seçilerek oluşturulan kamu tüzel kişileridir.

- Yerel yönetimlerin kuruluş ve görevleri ile yetkileri “yerinden yönetim” ilkesine uygun olarak yasayla düzenlenecektir.

- Merkezi yönetim, yerel yönetimler üzerinde,

- Yerel hizmetlerin yönetimin bütünlüğü ilkesine uygun biçimde yürütülmesi,

- Kamu görevlerinde birliğin sağlanması,
- Toplum yararının korunması,
- Yerel gereksinimlerin gereği gibi karşılanması, amacıyla, yasada belirtilen esas ve usuller çerçevesinde “idari vesayet” yetkisine sahiptir. Görüldüğü gibi, Anayasa’da, tekil devlet modelinin yönetsel örgütlenmedeki temel ilkeleri, “merkezden yönetim”, “yerinden yönetim” ve bunları tamamlayan “idarenin bütünlüğü” olarak belirlenmiştir”(md. 127).

Bu madde ile yerel yönetimler il, belediye ve köy olarak 3 kısımda ele alınmış, bu birimlerin karar organlarının seçmenler tarafından seçileceği belirlenerek yerinden yönetim ilkesi tam olarak belirtilmiştir. Yerel yönetimlerin devletin temel bir ilkesi olarak belirtilmesi önemli bir unsurdur. Cumhuriyet döneminde çıkartılan yerel yönetimle alakalı yasalarla genel olarak yerel yönetimlerin gelirlerinin artırılarak mali özerkliklerinin sağlanması amaçlanmış, halkın yerel yönetimlere katılımı sağlanarak yerel ihtiyaçların giderilmesi hedeflenmiş, yapılan düzenlemelerle yerel yönetimlerin yetki genişliği sağlanmıştır (Kırışık, 2013: 6).

2.1.2. Yerel Yönetim Birimlerinin Göçmenler Üzerine Etkisi

İl özel idaresi, belediye ve köy olarak belirlenen yerel yönetim birimleri birbirinden farklı yapılara sahip kurumlardır. İl özel idareleri 1864 yılında çıkarılan Tuna Vilayeti Nizamnamesi ile kurulmuş olup, tüzel kişiliği 1876 yılındaki Kanuni Esasi ile verilmiştir (Parlak, 2005; 175). İl özel idaresinin üç organı bulunmaktadır. Bunlar; il genel meclisi, il encümeni ve validir. Önceleri karar mercii olarak il daimî encümeni gösterilmiş ancak bu durum 2007 yılında alınan kararla tek karar mercii il genel meclisi olduğu söylenmiştir (Kartal, 2010: 203). İçişleri Bakanlığının önerisi ve Danıştay’ın kararı ile il genel meclisleri feshedilebilir (Yiğit, 2008: 17). Bu durum merkezi yönetimin il özel idaresindeki etkisini göstermektedir.

İlk zamanlar vali il özel idaresi genel meclisinin başkanı olarak kabul edilmiştir. Ancak 5302 sayılı kanunla getirilen değişiklikte valinin başkanlığının alınmasıyla gündemi meclis başkanı belirler ancak vali de gündem önerisinde bulunabilmektedir (Kartal, 2010: 217). İl encümeni il genel meclisinin aldığı kararların uygulanmasına karar verebilir veya il genel meclisinin gündemine dâhil olmayan konular hakkında karar alma yetkisine sahiptir (Bozlağan ve Can, 2009: 225). Bu yönleriyle il encümeni bir kısım yetkileriyle

hem karar alma süreçlerinde hem de yürütme süreçlerinde yer alabilmektedir. Yerel seçimlerle kurulan il genel meclisi ve il encümeninin etkinliğinin artırılması yerellik anlayışının güçlendirilmeye çalışıldığı sonucunu vermektedir.

Valiler merkezi yönetim atamalarıyla görevlendirilmektedir. Valinin tüzel kişiliğinin bulunmasıyla birlikte il özel idaresi adına yetkileri bulunmaktadır ve il özel idaresi adına atamaları ve sözleşmeleri yapmaya yetkilidir (Karaman, 2011: 14). İl özel idaresinin en yetkilisi olan valinin görevleri arasında, denetleme, sevk, idare, kadroların oluşturulması, personellerin denetimi ve bunlara ilişkin raporların il genel meclisine sunulması bulunmaktadır (Erdoğan, 2016: 37). Valinin yokluğunda vekâleten göreve geçebilmesiyle genel sekreterlik makamının yetkilerinin genişletildiğini görebilmekteyiz (Özkal Sayan, 2013: 10).

Diğer yerel yönetim birimi köyler ise en küçük yerel yönetim birimidir. Az bir nüfusa ve küçük sınırlara sahip olduğundan dolayı etki alanı da oldukça sınırlıdır. Bu yüzden özel teşkilatlanma yapılarına sahip değildir. İş gücü ve altyapı bakımından gelişmiş olmadığından dolayı göçmenlerin tercih etmediği bölgelerdir. Büyük çoğunlukla nüfusu yerel halktan oluşur.

2.1.2.1. Belediye

Yerel yönetimler denilince akla gelen ilk birimlerden biri belediyedir. Belediye oluşum yapısı itibariyle devamlı kendini yenileyen ve dinamik bir kurumdur. Siyasi partilerin seçimlere katılmasıyla belediye yönetimi için sıkı bir rekabet ortamı oluşur. Bu durumda belediyelerin her seçim sonrası farklı siyasi partilerce yönetilebilme ihtimali olduğu için değişim, sürekli olarak yaşanmaktadır. Belediyeleri halkla doğrudan iletişim halinde olduğundan ihtiyaçlara hızlı yetişebilen, halka en yakın kamu kuruluşu olarak değerlendirebiliriz. Osmanlıdan günümüze kadar gelen belediye yapısı yerel yönetimler içinde önemli bir yere sahiptir (Eryılmaz, 2016: 207). Halka olan yakınlığı göçmenler üzerindeki etkinliği için önemlidir.

Osmanlı zamanında ilk belediye İstanbul Şehremaneti adıyla, 1854 yılında bir Nizamname ile kuruldu. 1877 yılına gelinceye kadar belediye sadece İstanbul'da varlığını sürmüştür. Ancak 1977'de "Vilayetler Belediye Kanununun" çıkmasıyla birlikte diğer illerde de belediyeler kurulmaya başlamıştır. Modern kentlerin giderek artmasıyla birlikte belediyeler kendilerini devamlı yenilemeli ve yeni düzene ayak uydurabilmelidir

(Taşpınar, 2015: 25). Çünkü küreselleşmenin de etkisiyle artan göçler modern kentlerin demografik yapılarında değişikliklere neden olmuştur.

Cumhuriyet döneminde yapılan ilk yasal düzenlemelerin başlarında belediyeler gelmektedir. 1930 yılında çıkarılan 1580 sayılı Belediye Kanunu ile yeni bir dönem başlamış ve günümüze kadar ulaşan belediyeciliğin temeli atılmıştır. Belediye Kanunu uzun yıllar boyunca en etkili kanunların başında gelmektedir. 1930'dan başlayarak 2005 yılında çıkarılan 5393 sayılı Belediye Kanunu'na kadar varlığını sürdürmüştür. Osmanlı döneminde belediye sayısı 421'i bulmuşken Cumhuriyetin ilanından 1930'a kadar bu sayı 492'ye çıkmıştır (Elban, 2018: 1592-1593). Bu tarihe kadar az bir artış gösteren belediye sayıları özellikle 1945'ten sonra hızla artmıştır. 1950'de 628, 1970'te 1303, 1980'de ise 1727 gibi yüksek bir sayıya ulaşarak ciddi bir ivme kazanmıştır (MİGM, 2020: 13). Yerel nüfus ile birlikte göçmen nüfusunda da yaşanan hızlı artış Türkiye'de belediyelere olan ihtiyacı artırmıştır. 2008 yılında zirveye ulaşan belediye sayısı 3225'e kadar yükselmesinin ardından, belediye sayısının bu hızlı yükselişi teşkilatlanma sorunu oluşturmuş ve yaşanan aksaklıkların giderilmesi için yapılan kanuni düzenlemelerden sonra, 2010 yılında 2950'ye, 2014 yılında 1396'ya ve 2019 yılında 1389'a indirilmiştir. Mahalli idareler genel faaliyet raporundaki verilere göre bu sayı 2020 yılında 1390'dır (MİGM, 2020: 27).

5393 sayılı belediye kanununun üçüncü maddesinde belediye, *“Belde sakinlerinin mahallî müşterek nitelikteki ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurulan ve karar organı seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan, idarî ve malî özerkliğe sahip kamu tüzel kişisi”* olarak tanımlanmıştır (md. 3). Bu tanımla belediyeyi 4 ana unsurda inceleyebiliriz. Bunlar;

- 1- Sınırları içerisindeki halkın ihtiyaçlarını karşılama amacı vardır.
- 2- Organları halk tarafından seçilir.
- 3- İdari ve mali özerkliği vardır.
- 4- Kamu tüzel kişiliğine sahiptir.

Bu noktada ilk maddede yer alan sınırları içerisindeki halkın ihtiyaçlarını karşılaması unsuru göçmenleri de kapsamaktadır. Belediye Kanunu'nda bu durum Hemşehri Hukuku'nda şu şekilde yer almıştır; *“Herkes ikamet ettiği beldenin hemşehrisidir. Hemşehrilerin, belediye karar ve hizmetlerine katılma, belediye faaliyetleri hakkında bilgilenme ve belediye idaresinin yardımlarından yararlanma hakları vardır. Belediye, hemşehriler arasında sosyal ve kültürel ilişkilerin geliştirilmesi ve kültürel değerlerin korunması konusunda gerekli çalışmaları yapar”* (md. 13). Bu madde ile belediyeler,

göçmenler üzerinde doğrudan sorumlu tutulmasa da dolaylı olarak sorumluluk verilmiştir. Bu durum belediyelerin göçmenler üzerindeki uygulamalarında yasal problemlerin oluşmasına neden olmaktadır.

Türkiye'nin yaşadığı yoğun göçler neticesinde yerel yönetimler iktisadi ve alt yapı bakımından zor durumda kalmıştır. Yüksek miktarda maliyet yükümlülüğü oluşan belediyeler kaynak bulma noktasında zorlanmıştır. Belediyeler de bu maliyet yüküne karşı kendi işletme ve iştiraklerden, kiralama gelirlerinden, genel bütçe vergi gelirinden ayrılan paydan, yine kendi bünyesinde topladığı vergilerden ve kendine getiri sağlayacak başka kaynaklarla gelir elde etmeye çalışmaktadır (Dedeoğlu, 2015: 16). Bu yüzden göçmenler üzerine yapılan çalışmalarda uluslararası kurumlar, kamu kurumları ve STK iş birlikleriyle hem finans hem kapasite destekleri alınmıştır.

Belediye Kanunu'nun 7. maddesinde yer alan sağlık, sosyal ve eğitim gibi birçok konuda sivil toplum kuruluşlarıyla iş birliği yapmak görevleri arasında sayılmıştır. STK'lar ile iş birliği yapabilme yetkisiyle birlikte sosyal sorumluluk projelerinde aktif bir çalışma göstermektedir. Bu yüzden göçmenlere birçok yardım faaliyetlerinde bulunmuş ve sosyal uyuma oldukça önem vermeye başlanmıştır. Kanunlarda doğrudan bir yetki verilmemesine rağmen zorunlu bir görevmiş gibi sorumluluk almaları ilerleyen kısımlarda verilen örnekler ışığında daha net anlaşılabilecektir.

2.1.2.2. Büyükşehir Belediye

Kırdan kente yapılan ve yurtdışından gelen göçlerle birlikte şehir nüfusları giderek artmıştır. Bu hızlı artış kentlerde sağlık, eğitim, alt yapı yetersizliği, çarpık kentleşme ve imar gibi sorunlara neden olmuştur. Belediyelerin bütçe yetersizliği bu noktada sorunların çözümünde aksaklıkların yaşanmasına sebebiyet vermektedir. Bundan dolayı büyükşehir belediye yapılarına büyüyen kentlerde ihtiyaç duyulmaya başlanmıştır. İlk olarak büyükşehir planlamasının 1982 Anayasasıyla alt yapısı oluşturulmuş ve 1984 yılında “Büyükşehirler Yönetimi Hakkında Kanun Hükmünde Kararname” çıkarılmıştır. Devamında aynı yıl İstanbul, Ankara ve İzmir’de büyükşehir belediyeleri kurulmuştur. Bu sayı 2012 yılına kadar 16’ya çıkmıştır. 2012 yılında çıkarılan “On Dört İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Yedi İlçe Kurulması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun” ile birlikte büyükşehir belediye sayıları 30’a çıkarılmış ve günümüzde de aynı sayıda kalmıştır (Yıldırım, vd. 2015: 206).

Büyükşehir belediyesi kurulan yerlerde il özel idareleri kaldırılmış ve köylerin tüzel kişiliklerine son verilmiştir. Büyükşehir belediyesinin yetki sınırı il mülki sınırı olarak belirlenmiştir (Can, 2018: 33). Büyükşehir belediyesi kurulan iller Adana, Denizli, Kayseri, İzmir, Konya, Ankara, Diyarbakır , Kocaeli (İzmit), İstanbul, Van, Antalya, Erzurum, Malatya, Muğla, Samsun Aydın, Eskişehir, Mardin, Kahramanmaraş, Şanlıurfa, Bursa, Gaziantep, Manisa, Sakarya, Trabzon, Balıkesir, Hatay, Mersin, Ordu ve Tekirdağ'dır.

Büyükşehir belediyeleri göçmenlerin yoğun olarak tercih ettiği gelişmiş kentlerdir. Bu yüzden göçmenler üzerinde oldukça etkili projelerde ve faaliyetlerde yer almışlardır. Kendisine bağlı bulunan ilçe belediyeleriyle uluslararası kurum ve STK'lar ile iş birlikleri kurarak yoğun göçmen nüfusuna karşı etkili çalışmalarda bulunmuşlardır. Büyük şehirlerdeki göçmen nüfusunun yüksek olması büyükşehir belediyelerine ciddi mali yükümlülükler yüklemiştir. Ayrıca göçmenlerden kaynaklı oluşan problemlerin giderilmesi için entegrasyon uygulamalarına ağırlık verilmiştir. Gerek büyükşehir belediyeleri gerek ilçe belediyeleri günümüzde göçmenlerin entegrasyonu üzerindeki çalışmalarını artırmıştır.

2.1.3. Yerel Yönetimlerin Göçmen Entegrasyonundaki Rolü

Önceki kısımda Türkiye'de yerel yönetimler kapsamında ilgili mevzuatlarda göçmen konusunun ne şekilde yer aldığı ve yerel yönetim birimlerinin genel özellikleri ele alındı. Bu kısımda Türkiye'deki göçmenlerin entegrasyonunda yerel yönetimlerin üstlendiği rol, belirlenen örnekler üzerinden ortaya konulmaya çalışılacaktır. İl özel idaresi, belediye ve köyden oluşan Türkiye'deki yerel yönetimler içerisinde belediye incelenerek çalışmamız sınırlandırılmıştır. Belediyelere göçmenlerle ilgili mevzuatta doğrudan bir yetki verilmemesine karşın yapısı itibari ile bu alanda önemli çalışmalarda bulunmuştur. Belediyeler göçmenleri ortak noktalarda toplayarak bulundukları ortamı benimsemelerine destek olmuştur. Bu tarz yaklaşımların temeli, çalışmamızda ağ teorisi ile ilişkilendirilmiştir. Göçmenlerin girdikleri toplumda aynı etnik gruptan bireylerle iletişim kurmasıyla yaşama katılması kolaylaşır. Entegrasyonu sağlamayı amaçlayan yerel yönetimler ve göçmen dernekleri de faaliyetlerinde bu iletişimi destekleyici faaliyetler yapmaktadır. Yapılan bu çalışmalarda ağ teorisi temelini taşımaktadır. Belediyelerin göçmenlerin entegrasyonu üzerindeki etkisini ve oynadıkları rolün önemini gösteren örnekler belirlenmiştir. Belirlenen örnekler yoğun göçmen nüfusuna sahip ve entegrasyonu

benimseyen belediyelerden seçilmiştir. Bunun sebebi entegrasyonun yoğun nüfuslu göçmenler üzerinde, belediye etkisinin anlaşılmasının sağlanmasıdır. Bu örnekler üzerinden belediyelerin göçmenlerin entegrasyonundaki etkisi ortaya konacaktır. Büyükşehir Belediyeleri, ilçe belediyeleri ve STK'ların iş birlikleriyle hazırlanan göçmenlerin entegrasyonu konusundaki projeler incelenip araştırma konusu olan göçmen entegrasyonundaki rolleri ortaya konmaya çalışılacaktır.

2.1.3.1. Zeytinburnu Belediyesi

Zeytinburnu'nun toprakları 1953 yıllarında batısında Bakırköy, doğusunda Fatih ilçelerinin bulunduğu bir bölge olarak anılıyordu. İstanbul nüfusunun giderek artması ile ilçe nüfusları da hızlı bir artış gösterdi ve yerel yönetim örgütlenmeleri gereksinim haline geldi. Bu dönemlerde Zeytinburnu'ndaki nüfusun artmasıyla Fatih ilçesine bağlı olarak 30 Temmuz 1953 tarihinde Zeytinburnu Bucağı kuruldu. 1955 yılında nüfusu 17 bini geçen Zeytinburnu 1957 yılında çıkarılan karar ile İstanbul'un 14. ilçesi oldu ve 1960 yılındaki nüfus sayımında 88.341'lere ulaştı. Böylelikle yerel yönetim birimleri kurulan Zeytinburnu İstanbul'un önemli ilçelerinden biri haline geldi. 2020 yılındaki nüfusu ise 283.657 olarak tespit edilmiştir (Wikipedia, 2021).

TUIK verilerine göre Türkiye'nin en yoğun göçmen nüfusuna sahip ili İstanbul'dur. Bu yüzden İstanbul'daki yerel yönetimler için göçmenler önemli bir konudur. Göçmenlerin entegrasyonu konusunda en etkili çalışmaları yürüten belediyelerin başında Zeytinburnu Belediyesi gelmektedir. Çoğunluğu Suriyeli göçmenlerden oluştuğu gözlenen Zeytinburnu'nda yaklaşık 45 bin göçmen yaşadığı tespit edilmiştir (TUIK, 2019). Nüfusa oranlandığında bu sayı oldukça yüksektir. Bu yüzden Zeytinburnu Belediyesi göçmenlerin entegrasyonuna önem vermiş ve kurum içinde "Entegrasyon Birimi" adıyla bir ekip kurulmuştur. Bu birim projelerin yönetilme, uygulanma ve eğitim süreçlerini yürütmek amacıyla oluşturulmuştur. Göçmenlerin entegrasyonu adına birçok projeler yürütmüş bunlardan bazılarını kendi bünyesinde, bazılarını da ortak olarak katılmıştır. Bu noktada çalışmamız kapsamında önemli bir örnek olmuştur.

2.1.3.1.1. Göç ile Gelen Ailelerin Şehir Hayatına Adaptasyonu İçin Belediyeler Arası Diyalog Projesi

Zeytinburnu Belediyesi yoğun göçmen nüfusundan dolayı, göçmenler üzerinde yaptığı çalışmalarla ön plana çıkmış, göçmenlerin üzerine birçok konuda projeler ve hizmetlerde bulunmuştur. Bunun sebeplerinden bir tanesi Zeytinburnu bölgesinde yaşayan nüfusun büyük kısmının göçmenlerden oluşmasıyla ilçeye dönüşmüş olmasıdır. Daha sonra İstanbul'a yapılan yoğun göçler neticesinde Zeytinburnu göçmen nüfusunun daha da artmış olması Zeytinburnu Belediyesinin bu alanda çalışmalar yapmasına neden olmuştur. Projede verilen bilgiler ışığında günümüzde Zeytinburnu nüfusunun %60'ını göçmenler oluşturmaktadır. Bu yüzden buradaki göçmenler tek bir bölgeden gelenlerden değil karışık etnik gruplardan gelen göçmenlerden oluşur. Bu göçmenler genellikle Orta Asya, Afrika, Balkanlar, Kırım ve Kuzey Irak'tan gelen göçmenlerden meydana gelmektedir. Bundan dolayı Zeytinburnu Belediyesi çalışmalarını tüm etnik grupları kapsayacak şekilde genel bir biçimde tüm göçmenlere yönelik olarak yürütmüş, ayırım veya sınırlama yapmamıştır. Bu yönüyle de Zeytinburnu Belediyesi'nin "Göç ile Gelen Ailelerin Şehir Hayatına Adaptasyonu İçin Belediyeler Arası Diyalog Projesi" çalışmamız için etkili bir örneklem olmuştur (AB ve Türkiye Arasında Sivil Toplum Diyalogunu Destekleme Programı, 2009: 11).

Yoğun göçlerin ardından yaşanan sorunlar ülke genelinde olduğu gibi Zeytinburnu'nda da yaşanmaktadır. Alt yapı eksikliği, çarpık kentleşme, işsizlik, gelir eşitsizliği ve göçmenlerin bulundukları yeri benimsememelerinden kaynaklanan çevreye karşı duyarsızlık başlıca sorunlar olarak göze çarpmaktadır. Zeytinburnu Belediyesi göçmenlere gıda, sağlık ve temizlik gibi hizmetler sağlasa da yeterli personelin ve bütçenin bulunmamasından dolayı problemler yaşanmaktadır. Göçmenlerin yoğun olarak bulunduğu Bağcılar ve Eminönü Belediyeleri de benzer durumları yaşamaktadırlar ve onlarda bu projeye ortak olmuşlardır. Avrupa Birliği göçmen entegrasyonun da yerel yönetimlerin rolüne çok önem vermeye başlamıştır. Raporda yer alan bilgilere göre, Avrupa Birliği'nin Entegrasyon Ortak Gündeminde göçmenlerin entegrasyonun yerelde gerçekleştiği, bu yüzden yerel yönetimlerin önemli bir rol üstlendiği ve özellikle belediyelerin bu noktada önemli olduğu belirtilmiştir (AB ve Türkiye Arasında Sivil Toplum Diyalogunu Destekleme Programı, 2009: 12).

Projeye Türkiye’den ve Avrupa ülkelerinden birçok belediye ve yerel kuruluşlar katılmıştır. Bunlar Zeytinburnu, Bağcılar, Eminönü, Beringen, Friedrichshain-Kreuzberg, Piraziz, Bozat, Viyana Belediyeleri ile Marmara ve Boğazları Belediyeler Birliği, İstanbul Bilgi Üniversitesi, Göç Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi, IRFAM (Göç Araştırma, Eğitim Ve Uygulama Enstitüsü), Türkiye Belediyeler Birliği ve Göç-Der’dir. Proje ortaklarının tamamı göçmenlere yönelik kültürel ve sosyal çalışmalara önem veren kuruluşlardır. Türkiye’deki çalışan belediye personellerinin konuyla alakalı bilgi ve birikimi bulunmadığı için proje içerisindeki eğitimler ile personellerin konuyla alakalı kapasitelerinin artırılması planlanmıştır (AB ve Türkiye Arasında Sivil Toplum Diyaloğunu Destekleme Programı, 2009: 12).

Proje, iki hedef üzerine kurulmuştur. Bunlardan biri Türkiye ile Avrupa Birliği arasındaki sivil toplum bağının güçlendirilmesi diğeri ise Türkiye’deki yerel yönetimlerin göçmenlerin entegrasyonu konusunda eğitim ve faaliyetlerle kapasitelerinin artırılmasıdır. Türkiye’de yoğun olarak göçmenlerin bulunmasına rağmen sistemli çalışan entegrasyon ve sosyal hizmet politikaları bulunmamaktadır. AB’nin bu konudaki sistemli yapı ve uygulamalarının Türkiye’ye uyarlanması bu tarz projeler faydalı olmaktadır. Bu yüzden hem AB’deki entegrasyon sisteminin öğrenilmesinde hem de kültürel etkileşimde bulunulmasında önemli bir proje olmuştur (AB ve Türkiye Arasında Sivil Toplum Diyaloğunu Destekleme Programı, 2009: 13). Projenin genel olarak hedefleri şu şekildedir;

- Avrupa Birliği’nin göç ve entegrasyon standartlarının, Türk belediyeleri tarafından öğrenilmesi,
- AB’den Türkiye’ye gelen göçmenlerin entegrasyon ve hizmet kalitesinin artırılması,
- Avrupa ve Türkiye’deki belediyelerin kaynaşması ve yeni iş birliklerinin yapılması,
- Kültür köprüleri kurularak konuyla alakalı farkındalığın artırılması,
- Göç politikalarıyla alakalı karşılıklı fikir alışverişinde bulunulmasıdır.

Proje 27 Haziran 2008 ile 27 Ekim 2009 yılları arasında gerçekleşmiştir. İlk olarak projenin tanıtımı yapılarak faaliyete geçilmiştir. Proje tanıtımına açılış toplantısıyla başlanmış ve toplantıya proje ortakları olan belediyelerin başkanları ve temsilcilerinin yanında birçok STK’ da katılmıştır. Proje tanıtımı için broşürler ve afişler hazırlanmış web sitesi kurulmuş ve proje sonunda kamuoyuna proje hakkında bilgilendirilme yapılmıştır.

İkinci faaliyette ise göçmenlerin entegrasyonu ile ilgili çalışmalarda yerel yönetim kapasitesinin artırılması için eğitim kurslarına başlanmıştır. Konuyla ilgili görevlendirilen personeller göçmenlerin sosyal ve kültürel entegrasyonu konusunda eğitim kurslarına katılmıştır. Bu kursun içerisinde göçmenlere yönelik yardımlar, sosyal hizmetler, destekler, yoksulluk ve çocuklar gibi birçok konuda eğitimler verilmiştir. Üçüncü faaliyet olarak Türk temsilciler Belçika ve Almanya'ya giderek buradaki çalışma programlarına katılmıştır. Bu programlarda uygulamaları yerinde görme fırsatı bulmuşlardır. Buradaki uygulamalı çalışmalara katılmışlardır. Projelerin hayata geçirilmesi ve düzenli bir şekilde işleyebilmesi için yönetici bir birime ihtiyaç vardır. Dördüncü faaliyette entegrasyon birimi kurulmuştur. Birimin oluşturulma nedeni Zeytinburnu'ndaki göçmenlerin entegrasyonu ve sosyal hayata katılımlarını sağlayacak bir projenin oluşturulmasının ardından projeyi yönetecek oluşuma olan ihtiyaçtır. Birim, çalışma ziyaretleri ve verdikleri eğitimlerle hedeflenen grubun kapasitesini artırmayı hedeflemektedir. Artırılan kapasite ve göçmenlerin uyum süreçlerinin takip edilmesiyle birim hedeflenen amacı gerçekleştirmiş olacaktır (Zeytinburnu Belediyesi, 2009).

Zeytinburnu Belediyesinin ortaya koyduğu plan çerçevesinde entegrasyon birimi üç aşamadan oluşmaktadır. İlk olarak “yöneticilerin eğitilmesi” ile başlanmıştır. Bu kısımda birim kurulacak ve katılımcı belediyelerin yöneticileri konu hakkında bilgilendirilecektir. İkinci kısım “ihtiyaç analizidir”. Bu aşamada belediyede proje kapsamında çalışan personel, göçmen dernekleri, vakıflar veya yardım kuruluşları gibi göçmenler hakkında veri toplayabilecekleri kurumlarla iletişime geçerek araştırmayı yürütmüştür. Bu araştırmada göçmenlerin sayıları, nitelikleri, maddi durumları, sorunları ve ihtiyaçları tespit edilmeye çalışılmıştır. Araştırma sırasında önceden hazırlanan anketler kullanılmış ve entegrasyon biriminde bu anketlerin analizinin yapılmasının ardından sonuçları proje kapsamında değerlendirilmiştir. Bu analiz sonuçları ilgili grup tarafından tartışılarak planlama oluşturulmuştur. Son kısım ise “entegrasyon birimi için yıllık faaliyet planının geliştirilmesi” aşamasıdır. Stratejik plan oluşturulurken ilgili tüm gruplar dinlenmiş, görüşleri alınmış ve tecrübelerinden yararlanılmıştır. Hedef kitlenin sorunları ve ihtiyaçları ortaya konarak planlar bu çerçevede oluşturulmuştur. Üç toplantı yapılarak değerlendirilmiş ve bu toplantılara uluslararası kuruluşlar, yerel yönetim temsilcileri, STK'lar ve uzman akademisyenler katılmıştır. Toplantıda göçmenlerin kente uyum sağlamalarının yanında göçmenlerin güncel durumu, ihtiyaçları, süreç sırasında yaşanan sorunlar ile STK'lar ve yerel yönetimlerle nasıl iş birliği sağlanacağı konuları

görülmüştür. Toplantılar neticesinde entegrasyon merkezinin uygulayacağı stratejik planlar hazırlanmıştır (Zeytinburnu Belediyesi, 2009).

Tüm bunların ardından beşinci faaliyet olarak tematik toplantılar düzenlenmiştir. Bu toplantılarda Belçika ve Almanya temsilcileriyle bir araya gelinerek durum değerlendirmeleri yapılmıştır. Tüm ortaklar proje kapsamında yaptıkları faaliyetleri ve durumları hakkında bilgilendirme yapmıştır. Altıncı faaliyette ise yerel yönetim ve STK'lar için entegrasyon elkitabı çıkarılmıştır. Temel bilgilendirme kitapçığı da diyebileceğimiz bu kitapçıkta göçmenlerin entegrasyonu hakkında yerel yönetim ve STK'ların ne yapmaları gerektiği ve üzerlerine düşen roller anlatılmaktadır. Son olarak yedinci faaliyet ise proje kitapçığının yayınlanmasıdır. Sonlanan proje bir kitapçık haline getirilerek proje hakkındaki tüm bilgilendirmelere yer verilmiştir (AB ve Türkiye Arasında Sivil Toplum Diyaloğunu Destekleme Programı, 2009: 14-28).

Zeytinburnu Belediyesinin gerçekleştirdiği bu proje yerel yönetimlerin göçmenlerin entegrasyonu konusunda ne kadar önemli bir yere sahip olduğunu göstermektedir. Özellikle yoğun göç alan bölgelerde meydana gelen sorunların önemli nedenlerinden bir tanesi olan kültürler arası uyumsuzluk ve ayrışmanın giderilmesinde yerel yönetimler oldukça etkilidir. Araştırma konumuzun temelinde yatan göçmenler ile yerel yönetimler arasındaki bağlamın ortaya konması açısından, konuyla alakalı yapılan çalışmaların incelenmesi açıklayıcı niteliktedir. Avrupa Birliği de göçmenlerin entegrasyonunu önemli bir gündem maddesi olarak değerlendirmekte ve entegrasyonu sağlayacak sistemler oluşturmaktadır (Koçak ve Gündüz, 2016: 70). Bu yönleriyle bu proje göçmenlerin entegrasyonunun önemini, uygulanış biçimini, yerel yönetim ve STK'ların rolünü ortaya koymuş başarılı bir çalışmadır.

Zeytinburnu Belediyesi bu proje ile göçmenlerin entegrasyonu konusunda kapasite artırımlarını başarıyla tamamlamıştır. Proje sonrasında da entegrasyon süreçlerini yönetecek bilgi ve deneyimlerle bu uygulamalara devam etmiştir. Bu yönüyle proje oldukça başarılı sonuçlar vermiştir.

2.1.3.1.2. LL2II-Göçmen Entegrasyonu İçin Yerel Kuruluşların Öğrenimi Projesi

Zeytinburnu Belediyesinin yürütmüş olduğu diğer bir proje de “Göçmen Entegrasyonu İçin Yerel Kuruluşların Öğrenimi Projesi”dir. Yoğun göçmen nüfusuna

sahip olan Zeytinburnu Belediyesi göçmenlerin entegrasyonu konusunda pek çok proje yürütmüş ve faaliyetlerde bulunmuştur. En aktif çalışan organ olan belediye, yürütülen çalışmaların öncüsü olmuştur. Göçmen entegrasyonunun Avrupa Birliği için önemli bir konu olmasından dolayı Zeytinburnu Belediyesi bu konuda yoğun çalışmalar göstermiştir. Bu projede ise yer alan tek belediye Zeytinburnu Belediyesi'dir. Proje ortakları ise STK ve diğer kamu ile özel kuruluşlardan oluşmaktadır. Projenin amacı göçmenlerin entegrasyonunda yerel yönetim, STK ve özel kurumların eğitilmesi ve konuyla ilgili kapasitelerinin artırılmasıdır (Zeytinburnu Belediyesi, 2021). Genel olarak LL2II projesinin hedefleri şu şekildedir;

- Göçmenler üzerine çalışan yerel yönetim ve STK'ların konuyla ilgili eğitimlerinin ve materyallerinin sağlanması,
- Göçmen entegrasyonu konusunda Avrupa Birliği uygulamalarının öğrenilmesi,
- Göç operatörlerinin/ STK ve yerel kuruluşların yetkinliklerinin artırılması,
- Farklı dillerde rehberlik, ağlar, eğitim materyalleri, öğrenim kaynakları, iyi uygulamalar ve araçları içeren bir açık öğrenim platformunun geliştirilmesi,
- Uluslararası etkileşimde bilgi teknolojilerinin öneminin vurgulanması,
- Göçmen politikaları için çalışanlarının desteklenmesi.

Proje çalışmasında öncelikle amaç ve hedefler açıklanmış, ardından Avrupa Birliği'nde göçmen, mülteci ve sığınmacı kavramları incelenmiş, daha sonra entegrasyon açıklanmış ve son bölümde öneri ve tavsiyelere yer verilmiştir (Göçmenlerin Entegrasyonu İçin Yerel Kuruluşların Öğrenimi, 2015: 2).

Projede yer alan entegrasyon açıklamasında asimilasyon kavramıyla farkına yer verilmiştir. Entegrasyon sosyal dışlanma ve sosyal dağılmayı engelleyerek, uyum ve barış içerisinde güvenli, adil ve istikrarlı bir toplum oluşturma süreci olarak açıklanmıştır. Entegrasyonda eğitim üzerinde çok durulmuştur. Eğitimin en güçlü entegrasyon aracı olduğu belirtilmiştir. Bu yüzden göçmenlerin eğitim araçlarına mümkün olduğunca hızlı ve erken ulaştırılması gerektiği ortaya konmuştur. Özellikle dil eğitimi üçüncü ülke vatandaşlarının bireysel entegrasyonlarında önemli bir yere sahiptir. Dil öğrenimi hızlı bir şekilde sağlandıktan sonra mesleki beceri ve yeteneklerin geliştirilme sürecine geçilmelidir. Çocuklar entegrasyon sürecinde en önemli etkiye sahip bireylerdir.

Çocukların yaş ve cinsiyetleri ayırt edilmeden eğitim hakkına sahip olduğu bildirilmiştir (Göçmenlerin Entegrasyonu İçin Yerel Kuruluşların Öğrenimi, 2015: 5-9).

LL2II proje kapsamında Türkiye’den örnek gösterilen Bülbülzade Vakfı’nın yürüttüğü “Suriyeli Göçmenlerin Sosyal Entegrasyonu ve Gelişimi Projesi” STK’ların iş birlikleri ile entegrasyon konusunda ne kadar etkili çalışmalar yapabildiğini görmemiz bakımından önemlidir. 2011 yılında başlanan bu proje yaklaşık bir yıl sürmüştür. Özellikle ülkemize kitleler halinde gelen Suriyeli göçmenlerin nüfus yoğunluğundan dolayı Suriyelilere yönelik projeler daha fazla yapılmıştır. Suriyelileri izole etmek yerine uyum süreçleriyle sağlıklı ve barış içinde bir toplum oluşturmayı amaçlayan vakfın yürüttüğü bir projedir. Bu yüzden göçmen olarak nitelendirmek yerine misafir olarak adlandırılmıştır. Proje dört temel amaç üzerine kurulmuştur. Bunlar eğitim, sağlık, yardım ve kültürdür. Proje ortakları AFAD, Gaziantep Belediyesi, Gaziantep Üniversitesi, İYİLİKDER, Valilik, Millî Eğitim Bakanlığı ile Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’dır. Yine merkezi yönetim de projeye dâhil olsa da öne çıkanlar yerel yönetim birimleri ve STK’lardır. "Dünya birlikte yaşamaya yetecek kadar büyük" sloganıyla proje tanıtımları yapılmıştır. Uygulamanın başarıları şu şekilde sonuçlanmıştır;

- Göçmen çocukların eğitim hakları korunmuş, ailelerin konu hakkında farkındalıkları artırılmış ve okul ihtiyaçlarının temini yapılmıştır,
- Kültürel entegrasyon faaliyetlerinde bulunulmuş ve Suriyeli öğretmenlerin, ailelerin ve küçük girişimcilerin seminerlerle desteklenmesi sağlanmıştır,
- Göçmenlerin gelişimleri için kütüphaneler inşa edilmiş ve ücretsiz kullanım hakkı sağlanmıştır,
- Türkler ile Suriyeliler arasında bağları güçlendirmek için bir radyo kanalı kurulmuştur,
- 50 ilkokul ve 50 ortaokul öğrencisine zanaat ve sanat dersleri verilmiştir,
- Yaklaşık 2500 yetim çocuğun ihtiyaçları karşılanmış ve psikolojik destek verilmiştir,
- Yaklaşık 3 bin göçmene sağlık yardımında bulunulmuştur,
- 10 bin aileye yiyecek, giyecek ve barınma yardımında bulunulmuştur (Göçmenlerin Entegrasyonu İçin Yerel Kuruluşların Öğrenimi, 2015: 34).

LL2II projesi yerel yönetim ve STK’ların rolünün ortaya konmasında örnek teşkil eden kapsamlı bir projedir. Proje hem Avrupa Birliği standartlarının öğrenimine hem de

Türkiye’de farkındalığın artmasına katkıda bulunmuştur. Zeytinburnu Belediyesinin katılımıyla yalnızca belediyeler özelinde kalmamış ve diğer yerel yönetim ile STK’ların da üstlendikleri rolü ortaya koymuştur. Zeytinburnu Belediyesi’nde uygulanabilirlik açısından bu projeler öneri olarak sunulmuştur (Göçmenlerin Entegrasyonu İçin Yerel Kuruluşların Öğrenimi, 2015: 36-37).

LL2II projesinin çalışmamıza katkılarını şu şekilde özetleyebiliriz;

- Avrupa Birliği’nin entegrasyona verdiği önem,
- AB’nin yerel yönetimlere göçmen entegrasyonu misyonu verdiği,
- Türkiye’deki yerel yönetim ve STK’ların göçmen entegrasyonuna yönlendirilmesi,
- Türkiye’deki yerel yönetim ve STK’ların göçmen entegrasyonu konusunda kapasitelerinin artırılması için AB kurumlarınca destek verildiği,
- Göçmen entegrasyonunun yerel yönetim ve STK’lar tarafından benimsenmesi.

Bu sonuçlar Türkiye’deki yerel yönetimlerin ve göçmen derneklerinin AB kurumlarıyla yapılan ortak proje ve iş birliklerinin, göçmen entegrasyonunun benimsenmesindeki etkilerini ortaya koymaktadır.

2.1.3.2. Bağcılar Belediyesi

Türkiye’nin en yüksek göçmen nüfusunun İstanbul’da olması ilçe belediyelerine önemli bir sorumluluk yüklemektedir. İlçe nüfuslarının giderek artış göstermesiyle İstanbul’daki ilçe belediyeleri birçok STK, uluslararası örgüt ve kamu kurumlarıyla iş birliği çerçevesinde göçmenler konusunda çalışmalara başlamıştır. Bağcılar göçmenlerin yoğun olarak yerleştiği ilçelerin başında gelmektedir. 2020 yılı sayılarına göre Bağcılar ilçesinde 79.305 Suriye vatandaşının bulunduğu tespit edilmiştir (TUIK, 2020). Suriyeliler dışında birçok milletten göçmen Bağcılar’da ikamet etmektedir. Bu durum Bağcılar Belediyesinin göçmenler üzerinde iktisadi, sosyal ve toplumsal yeterliliklerin sağlanması konusunda çalışmalar yapmasını gerekli kılmaya başlamıştır. Göçmenlerin temel ihtiyaçlarının yanında sosyal uyum projelerinde de etkin çalışmalar yürütmeyi başarmıştır. Bu yönüyle Bağcılar Belediyesi çalışmamız için açıklayıcı bir örnek olmuştur.

Bağcılar Belediyesi'nin Zeytinburnu Belediyesi ile yaptığı ortak projelere yukarıda değinilmişti. Bağcılar Belediyesi bu projelerin dışında birçok farklı proje ve etkinlik düzenlemiştir. Bu projelerden bir tanesi “Mültecilerin Sosyal ve Kültürel Uyum Projesi”dir. Dünya Yerel Yönetimler Vakfı'nın liderlik ettiği projeye Bağcılar Belediyesi, Beylikdüzü Belediyesi, Avcılar Belediyesi, Esenler Belediyesi, Başakşehir Belediyesi ve Gaziosmanpaşa Belediyesi ortak olarak katılım sağlamıştır. Projeyi Birleşmiş Milletler finanse etmiştir. 2017 yılında başlanan proje 12 ayda tamamlanmıştır. Proje ile İstanbul'da yaşayan Suriyeli mültecilerin sosyal uyumunun sağlanması hedeflenmiştir (Bağcılar Belediyesi, 2019).

Projeye ilk olarak 6 belediyeden toplamda 300 belediye personeli, 300 Türk kadın ve 300 Suriyeli kadına başlangıçta durum değerlendirmesi amacıyla anketler yapılarak başlanmıştır. Yapılan anket buluşması ile aynı zamanda tanışma programı gerçekleştirilmiş ve proje süresince yapılacak olan etkinlikler tanıtılmıştır. Proje süresince toplamda 600 Türk ve Suriyeli çocuk ile 600 Türk ve Suriyeli kadına yönelik yemek tanıtım programları, izcilik kampları, el sanatı çalışmaları ve futbol turnuvası gibi çok sayıda etkinlik gerçekleştirilmiştir (Bağcılar Belediyesi, 2019).

Bağcılar Belediyesi ve Türk Kızılay'ının iş birliği ile gerçekleştirilen kadınlara yönelik atölye çalışması yine hem sosyal uyum açısından hem de beceri geliştirme açısından faydalı bir etkinlik olmuştur. Bağcılar Belediyesi Feyzullah Kırıkkık Engelliler Sarayı'nda düzenlenen “Kadın Olmak” isimli Sukulent atölye çalışmasında Suriyeli kadınlar ve Türk kadınlar bir araya getirilmiştir. Sukulent bitkisinin dikildiği heykelcikler yapılan çalışmada toplumlar arası kaynaşma sağlanmıştır (Milliyet, 2021).

Bağcılar Belediyesi 2018 yılında Türk-Alman Üniversitesi ve Marmara Belediyeler Birliği ortaklığıyla “Uluslararası Göç ve Uyum Sempozyumu” düzenlemiştir. “Göçmenlerin sosyal uyumu nasıl sağlanmalı?” sorusuna yanıt aranmaya çalışılan sempozyumda çok sayıda akademisyen, siyasetçi, sivil toplum kuruluşu ile yurt içi ve yurt dışından belediye başkanları görüşlerini paylaşmıştır. Sempozyum 3 oturum şeklinde yapılmıştır. İlk oturumda Türkiye'deki göçmenlere uygulanan sosyal uyum politikaları anlatılmıştır. İkinci oturumda “Avrupa Perspektifleri: Sosyal uyum nasıl sağlanmalı?” soru başlığı altında Avrupa modeli açıklanmıştır. Son oturumda ise “Sosyal uyum ve yerel yönetimler üzerine tartışmalar” başlığı ile yerel yönetimlerin göçmenlerin sosyal uyumu üzerinde etkileri incelenmiştir. Sempozyum sonunda yayınlanan sonuç bildirgesi yerel yönetimlerin göçmen entegrasyonunu kendilerine nasıl görev edindiklerini ve bu konuya

olan yaklaşımlarının nasıl olduğunu görmemiz açısından önemli bir bildiri olmuştur. Ayrıca belediyelerin göçmen entegrasyonunda öne çıkmalarına örnek teşkil edecek nitelikte olmuştur. Özetle sonuç bildirgesi şu şekildedir (Bağcılar Belediyesi, 2018);

- Göçmen kaynaklı sorunlar yereldir ve yerelde çözülme kavuşturulması gerekir. Bu bakımdan devletin kapasite devri ve yerel yetki planlamaları yapması gereklidir.
- Türkiye’de yerel yönetimler hem yasal düzenlemeler karşısında sorunlar yaşamasına hem de mali ve kapasite sorunlarıyla karşı karşıya olmasına rağmen göçmenler konusunda olağanüstü bir çaba sarf etmektedir. Uluslararası düzeyde örnek teşkil edecek çalışmaları gerçekleştirmektedir.
- Belli yerel bölgelerde yoğunlaşan göçmenler adil bir şekilde dağıtılmalıdır. Aksi takdirde belediyeler hizmet götürme yükümlüklerinde ciddi bir risk altına girmektedir. Bunun için adil dağılım gereklidir.
- Sığınmacılar ve mülteciler konuları hem siyasi hem insani bir konu olsa da yerel yönetimler konuya sadece insani yönüyle yaklaşmakta ve sosyal uyumu gözetmektedir. Konuyu siyasi alandan uzak tutmaya çalışmaktadır.
- Sığınmacılara yapılan yardımların temel ihtiyaçla sınırlı kalmayıp eğitim alanında düzenlemelerin getirilmesi de gerekmektedir.
- Türkiye’deki yerel yönetimlerin dünyaya kıyasla göçmenler konusunda yüklendikleri sorumluluk ve karşılaştıkları sorunlar oldukça yüksektir. Bu alanda önemli başarılar elde edilmiştir.
- Yerel yönetimler arasında göçmen nüfusunun adil dağılımının yanında kurumlar arası iletişim ağı da oldukça önem arz etmektedir. İlçe belediyeleri, il belediyeleri ve uluslararası belediyelerle iş birlikleri oldukça değerlidir.
- İstanbul gibi 550 bini Suriyeli olmak üzere toplamda 700 bin ile 1 milyon arasında göçmen barındıran bir kentin bu konuda daha ön planda olması gereklidir ve özel teşkilatlanmalarla koordinasyon sağlanmalıdır.
- Entegrasyona yönelik uygulamalar hem ulusal düzeyde hem de yerel düzeyde birlikte sağlanmalıdır.
- Entegrasyon için evrensel ilkeler bulunsa da evrensel bir model yoktur. Bu yüzden genel ve yerel bazda veriler dikkate alınarak modeller geliştirilmelidir.

- Türkiye’de toplumsal kabul olsa da yapı olarak kırılıktır. Bu yüzden entegrasyon süreçleri Türk toplumuna anlatılmalıdır.
- Yerel yönetim hizmetlerinde göçmenlerden dolayı aksaklıklar yaşanması durumunda bu durum toplumsal gerginliklerin meydana gelmesine neden olabilir. Bu durum beraberinde siyasi sonuçları meydana getirir.
- Uluslararası iş birlikleri teknik, mental ve kapasite gelişimleri için önemli bir potansiyel oluşturmaktadır.
- Marmara Belediye Birlikleri gibi yerel yönetim birliklerinin rolleri ve etkinlikleri göçmenler sürecinde artırılmalıdır.
- Yerel yönetim ve göçmenler üzerine faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşları ve uluslararası kurumlarla iş birlikleri artırılmalıdır.
- İlçe nüfusunda yüzde 5 oranından fazla göçmen bulunduran yerel yönetimlerin özel birimler kurmaları gerekmektedir.
- Göçmenlerin yerel karar alma süreçlerine dâhil edilmeleri gerekmektedir.
- Yerel yönetimlerin sadece vatandaş özelinde değil, kişi başı göçmen sayısına göre merkezi bütçeden kaynak almaları sağlanmalıdır.

Bağcılar Belediyesinin göçmenlerin entegrasyonu konusunda yaptığı bu çalışmalar yerel yönetimin göçmenler üzerindeki etkisinin başarılı bir örneğini oluşturmuştur. Uluslararası Göç ve Uyum Sempozyumu, Türkiye’deki yerel yönetimlerin göçmen entegrasyonu konusunda Avrupa’yı örnek aldığı somutlaşmış halidir. Belediyelerin göçmen entegrasyonuna ne kadar önem verdiğini ve entegrasyon üzerinden, gelecek planlamalarının yapıldığını göstermiştir. Sempozyumun sonuç bildirgesi çalışmamızın konusunu açıklamada oldukça faydalı olmuştur.

2.1.3.3. Gaziantep Büyükşehir Belediyesi

Büyükşehir Belediyeleri de ilçe belediyeleri gibi göçmenler konusunda önemli projeler yürütmektedir. Özellikle büyük şehirlerin gelişmişlik düzeyinin yüksek olması göçmenlerin bu bölgelerde yoğunlaşmasına neden olmuştur. Yoğun göçmen nüfusuyla karşılaşan yerel yönetimler bu konu üzerinde çalışmalarını arttırmışlardır. Büyükşehir Belediyelerinden biri olan Gaziantep’te göçmenlere yönelik çok sayıda proje ve faaliyetler gerçekleştirilmiştir.

Türkiye’deki göçmen nüfusunun büyük bölümünü Suriyeliler oluşturmaktadır. Kitleler halinde gelen Suriyeliler çoğunlukla büyük şehirlere yönelmiştir. Türkiye İstatistik Kurumu (TUIK) verilerine göre 2020 yılında en çok Suriyeli nüfusu 528 bin 285 kişi ile İstanbul’da, ikinci olarak 453 bin 597 kişi ile Gaziantep’te bulunmaktadır (TUIK, 2020). Gaziantep’teki bu sayı il nüfusunun yaklaşık %22’sine denk gelmektedir. Bu oldukça yüksek bir orandır. Bu yüzden Gaziantep Büyükşehir Belediyesi özellikle Suriyeli göçmenlere yönelik olarak yoğun bir çalışma yürütmüştür. Böyle büyük bir nüfusun yardımlarla desteklenmesi oldukça maliyetli ve zor olduğundan dolayı barınma, yiyecek ve giyecek gibi temel ihtiyaçların karşılanması yanı sıra sosyal uyuma büyük önem verilmiştir. Suriyeli göçmenlerin topluma entegre edilmesiyle, kendi ihtiyaçlarını karşılayabilmeleri desteklenmiştir.

2016 yılında gerçekleştirilen “Suriyeli Mültecilerin Eğitim ve Sosyoekonomik Kazanımlarının Artırılması Yoluyla Toplumsal Entegrasyonlarının Geliştirilmesi Projesi” ile Gaziantep Büyükşehir Belediyesi göçmenler üzerinde etkin bir faaliyet yürütmüştür. Bu proje ile Gaziantep’teki Suriyeli göçmenlerin sosyal hayata katılımları ve ekonomik hayatta rol almaları sağlanmaya çalışılmıştır. Dünya Bankası bu projeyi finansal açıdan desteklemiştir. Proje kapsamında ilk olarak savaş ortamından gelen göçmenlere psikolojik destekler sağlanmış ve savaş travmaları iyileştirilmeye çalışılmıştır. Yine iletişimdeki anlaşmazlıkların giderilmesi için Türkçe dil eğitimleri verilmiştir. Son olarak mesleki eğitimlerle birlikte göçmenlerin ekonomik yaşama katılımı sağlanmış ve adaptasyon süreci her alanda sağlanmaya çalışılmıştır (Hürriyet, 2016).

Göçmenler üzerine birçok farklı çalışmalar ve destekler sağlansa da özellikle Gaziantep ilinin göçmen nüfusunun yüksek olması entegrasyon üzerinde yoğunlaşılmasına neden olmuştur. Gaziantep Büyükşehir Belediyesi bu yönüyle çalışmamıza da önemli bir örnek oluşturmıştır.

Göçmenlerin toplumu benimsememesinden kaynaklı birçok çevresel problemlerde meydana gelmektedir. Bulunduğu toplumu benimsemeyen göçmenler etrafına karşı duyarsızlaşabilmektedir. Bu durum çevre düzeni, temizliği ve buna benzer birçok sorunu ortaya çıkarmaktadır. Bu doğrultuda Gaziantep Büyükşehir Belediyesi konuyla alakalı mültecilere toplumsal aidiyet kazandırmak için çevresel atıklar konusunda bir proje başlatmıştır. Suriyeli mültecilere yönelik olarak başlatılan “Çevre ve Atıkların Ayrı Biriktirilerek Geri Kazanımının Sağlanması” projesi ismiyle 2017 yılında faaliyete geçilmiştir. Bu projeye Çevre Koruma ve Ambalaj Atıkları Değerlendirme Vakfı

(ÇEVKO), Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) ile Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) diğer ortaklar olarak katılmıştır. Yaklaşık olarak bir yıl süren projeden verimli sonuçlar elde edilmiştir. Proje kapsamında Elbeyli Geçici ve Kilis Öncüpınar Konaklama Merkezleri'nde mültecilere ve personellere eğitim programları uygulanmıştır. Öncelikli olarak personellere eğitim verilerek konu hakkında kapasitelerinin artırılması sağlanmıştır. Personellerin eğitim süreçlerinin bitmesiyle birlikte bu konaklama merkezlerinde kalan 5.500 Suriyeli mültecinin eğitim süreçleri başlamıştır. Proje sonunda Öncüpınar kampında yüzde 70, Elbeyli kampında yüzde 90'ın üstünde katılım sağlanmıştır. Çocuklar için ayrıca bilgisayar laboratuvarlarında eğlenceli oyunlarla eğitimler verilmiştir. Proje kapsamında yaklaşık 1000 çocuk bu eğitimlere katılım göstermiştir. Aynı zamanda geri dönüşüm malzemeleriyle kadınlar arasında tasarım yarışmaları düzenlenerek atık malzemelere dikkat çekilmiştir. Yine çocuklar arasında doğa ve çevre konulu resim yarışmaları yapılarak, resimler sergilenmiştir. Bu proje sosyal uyum ve çevresel düzenin sağlanmasında oldukça başarılı neticeler vermiştir (Gaziantep Büyükşehir Belediyesi, 2017).

Mülteci kadınlara ayrıca destekler sağlanmıştır. “Gaziantep Kadınlara Özel Merkez: Geçim İmkânları Desteği Projesi” kapsamında mülteci kadınlar ve bölge kadınlarına özel olarak hizmet veren “SADA (Suriyeli Kadın ve Kız Çocuklarının ve Ev Sahibi Toplumun Dayanıklılığının Arttırılması Projesi) Kadın Gelişim ve Dayanışma Merkezi” 2017 yılında Gaziantep Büyükşehir Belediyesi tarafından kurulmuştur. Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği (SGDD-ASAM), Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO), Birleşmiş Milletler Kadın Birimi (UN Women) Japon Hükümetinin mali desteğiyle Gaziantep Büyükşehir Belediyesi tarafından hayata geçirilmiştir. Merkezin açılış toplantısında bu projelerin sürdürülebilir olması için yerel yönetimlerin ve belediyelerin önemi üzerinde durulmuştur (Gaziantep Güneş, 2017).

2020 yılında “Gaziantep Büyükşehir Belediyesi Göç Yönetimi Çalıştayı” düzenlemiştir. Bu çalıştayda nüfusu 500 bine yaklaşan Suriyeli göçmenler konusunda kurumların birbiriyle koordineli çalışarak, birlikte yaşam modelinin Gaziantep'te uygulanması değerlendirilmiştir. Çalıştaya merkezi yönetim, yerel yönetim ve birçok STK temsilcileri katılmıştır. Göçmenlerle ilgili eğitim, iktisat, sosyal ve sağlık gibi pek çok konuda değerlendirmelerde bulunulmuştur. Ancak çalıştayın asıl teması Gaziantep'teki Suriyelilerin topluma entegrasyonunun sağlanarak ortak yaşam modelinin uygulanması üzerineydi (Gaziantep Büyükşehir Belediyesi, 2020).

2.1.3.4. Adana Büyükşehir Belediyesi

Yurtdışından gelen göçmenlerin büyük çoğunluğunun gelişmiş şehirleri tercih ettiğine daha önce değinilmişti. Çok sayıda göçmen nüfusla karşı karşıya kalan yerel yönetimler konuyla alakalı ulusal ve uluslararası birçok kurumla iş birlikleri yaparak kapasitelerini artırmaya çalışmışlardır. Özellikle belediyelerin sınırları içerisindeki her vatandaşa hizmet götürme görevinden dolayı ani nüfus artışı iktisadi ve alt yapısal sorunları beraberinde getirmiştir. Belediyeler de bu sorunu aşabilmek adına birçok proje ve çalışma yapmıştır. Bu noktada belediyeler için entegrasyon kavramı önem kazanmıştır.

Adana Büyükşehir Belediyesi yoğun göçmen nüfusuna yönelik çalışmalar yürüten belediyelerden bir tanesidir. Özellikle iş imkânlarının geniş olması göçmenler için önemli bir unsurdur. Adana’da yoğun olarak Suriyeli göçmenler bulunsa da Iraklı, Afgan ve İranlı göçmenlerin de bulunduğu bir şehirdir. Bu yüzden göçmenlerin desteklenmesi, yeni iş sahalarının oluşturulması ve sosyal uyumun sağlanması yönünde projeler geliştirilmiş ve bu doğrultuda faaliyetlerde bulunulmuştur.

Belediyelerin sınırları dâhilindeki her vatandaşa hizmet götürme sorumluluğu bulunduğundan dolayı, içerisindeki göçmenlere de bu hizmetleri sağlama yükümlülüğü vardır. Her belediye en azından ihtiyaç sahibi vatandaşların temel ihtiyaçlarını karşılayacak faaliyetlerde bulunmaktadır. Adana Büyükşehir Belediyesi bu tarz yardımlarını uzun bir süredir sürdürse de son yıllardaki göçmen sayısının artışıyla sosyal uyuma önem vermeye başlamıştır. 2018 yılında Avrupa Birliği ve Birleşmiş Milletlerin yardım fonlarından yararlanılarak, İsviçre Konfederasyonu tarafından finanse edilen Göçmen Koordinasyon ve Uyum Merkezi’ni kurmuştur. Bu merkezin genel amacı hukuki ve sosyal yardım, psiko-sosyal danışmanlık, Türkçe dil eğitimi ve mesleki beceri ile göçmenlerin topluma entegre edilmesidir (Güney Haber, 2018).

Göçmenlerin entegrasyonunda kadın ve çocuklara önem verildiğini görmekteyiz. Kadınların çalışma hayatından uzak olması istenmemiş ve toplumla kaynaştırma faaliyetlerinde bulunulmuştur. Aynı şekilde çocukların sosyal uyumunun daha hızlı gerçekleşmesinden dolayı entegrasyon süreçlerinde önemli bir rol oynamaktadırlar. Bu çerçevede Adana Büyükşehir Belediyesi Irak, Suriye, Afganistan ve İran uyruklu kadınlara yönelik olarak teraryum (fanus içinde bitki yetiştirme) kursu başlatmıştır. Göçmen Koordinasyon ve Uyum Merkezinde gerçekleştirilen kurs ile göçmen kadınların toplumla

kaynaşması ve uyum sağlaması hedeflenmiştir. Kurs kapsamında göçmen kadınlar fanus içerisinde bitki yetiştirme becerilerini geliştirirken aynı zamanda Adanalı kadınlarla vakit geçirerek toplum kaynaşması sağlamıştır (Adana Büyükşehir Belediyesi, 2019).

Adana Büyükşehir Belediyesi, Uluslararası Göç Örgütü (IOM) ile Göç ve Göçmen İşleri Şube Müdürlüğüyle yapılan iş birliği çerçevesinde “Entegre Hizmet Temini ve Sosyal Uyum Adana’daki Belediye Göçmen ve Mülteci Merkezi ile Destekleme Projesi” başlattı. Proje kapsamında Adana’nın Şakirpaşa Mahallesi’ne çamaşırhane kuruldu. Bu çamaşırhaneyi temel ihtiyaçlarını karşılayamayan göçmenler ve durumu olmayan vatandaşlar ücretsiz olarak kullanabilmektedir. 2020 yılında faaliyete başlayan çamaşırhane büyük ilgi görmüştür. Özellikle korona virüs salgınıyla ekonomik desteğe daha fazla ihtiyaç duyan göçmenlere bir nebze destek sağlanmaya çalışılmıştır. Uluslararası Göç Örgütü (IOM) desteğiyle kurulan çamaşırhanede temizlik ürünleri de ücretsiz olarak temin edilmiştir (Adana Büyükşehir Belediyesi, 2021).

“Entegre Hizmet Temini ve Sosyal Uyum Adana’daki Belediye Göçmen ve Mülteci Merkezi ile Destekleme Projesi” kapsamında 2021 yılında yerel halktan ve göçmenlerden oluşan toplulukla birlikte “Kadına Şiddete Hayır” etkinliği düzenlenmiştir. Bu etkinlik ile göçmenler ve yerel halkın kaynaşması sağlanmış, aynı zamanda kadınların maruz kaldığı şiddete dikkat çekilmiştir. Daha sonra katılımcılara doğa güzelliklerinin olduğu bir gezi programı düzenlenmiştir.

Bu projeler yanında Adana Büyükşehir Belediyesinin göçmenler üzerinde gerçekleştirdiği faaliyetleri şu şekilde özetleyebiliriz;

- Şehirde göçmenlerden kaynaklı ortaya çıkan sorunların çözümü için sivil toplum kuruluşları ve kamu kurumlarıyla iş birlikleri yapmaktadır.
- Okul çağındaki göçmen çocukların eğitime katılımı sağlanmış ve danışmanlık hizmeti verilmektedir.
- Göçmenlere eğitim, kültür, sağlık ve sanat alanlarını öğretmek amacıyla mekân ve çevreleri tanıtmak, bu çevrelerle kaynaşmalarına yardımcı faaliyetler ile ortak üretme, çalışma, satma ve paylaşma amaçlı gezi, piknik, kermes, panayır vb. etkinlikler ihtiyaç ve talepler doğrultusunda planlanarak düzenlenmektedir.
- Göçmenlere yönelik faaliyetlere yerel halk da davet edilerek toplumlar arası kaynaşma sağlanmaya çalışılmaktadır.

- Adana’da yaşayan göçmenlere yönelik mesleki eğitim ve istihdam, sağlık, sosyal hizmetler, eğitim, hukuk ve toplum destek alanlarında danışmanlık hizmetleri verilmektedir.

Hem ilçe belediyeleri hem büyükşehir belediyeleri göçmenlerin ihtiyaçlarını karşılama ve sosyal entegrasyonlarını sağlama noktasında önemli çalışmalar gerçekleştirmişlerdir. Göçmenler üzerinde yeterli kapasitesi bulunmayan belediyeler bu noktada ihtiyaçlarını kurdukları iş birlikleri ile aşmaya çalışmıştır. Bu noktada kamu kurumları ile birlikte özellikle sivil toplum kuruluşları ve uluslararası kuruluşlar ön plana çıkmaktadır. Göçmenler üzerinde çalışmalar yürüten STK’lar belediyelerle birlikte etkili faaliyetlerde bulunma başarısı göstermiştir.

2.1.3.5. Göçmen Entegrasyonunda Yerel Yönetim ve STK İş Birliği

Göç yönetimi, merkezi yönetimin öncülüğünde başlayan bir süreçtir. Göçü meydana getiren nedenlerin büyük bir kısmı merkezi yönetimlerden kaynaklanmaktadır. İtme ve çekme güçlerinin ortaya çıkmasına genellikle merkezi yönetimlerin meydana getirdiği politikalar sebep olmaktadır. Daha sonraki göç yönetim süreçlerine yerel yönetimler, STK’lar, üniversiteler gibi birçok birim dâhil olmaktadır. Bu noktada merkezi yönetim ve diğer birimleri ayrı süreçlerde değerlendirmek mümkündür. Merkezi yönetim göçün başlangıç ve bitiş süreçlerinde yer alırken diğer birimler göçmenlerin yaşama katıldığı süreçte devreye girmektedir. Bu süreç hem yerel yönetim ve STK’ların devreye girdiği hem de ağ teorisinin temelini oluşturan süreçtir. Çalışmamızda yer alan projeler ve faaliyetler incelendiğinde ağ teorisinde bulunun ilişki ağının sağlanmaya çalışıldığı görülmektedir. Göçmenlerin topluma katılabilmesini, aynı etnik gruptan bireyleri bir araya getirerek faaliyetlerini yürüttüğü görülmüştür. Bireyleri aynı dil, din, kültür gibi değerlerle kaynaştırma yoluna gidilmesi ağ teorisinin pratiğe dönüştürülmesini göstermektedir.

Günümüzde göçmen sayısının çok yüksek sayılara çıkması ve göçlerin sürekli devam etmesinin neticesinde göçlerin durdurulamayacağı anlaşılmış ve artık yeni düzende göçmenlere ikinci sınıf insan muamelesi yapılmaktan ziyade oluşabilecek sorunların önüne geçilebilmesi için de entegrasyon süreçleri başlatılmıştır. Yerel yönetimler ülkemizde doğrudan görevleri bulunmasa da dolaylı olarak göçmenlerin ihtiyaçlarının giderilmesinde rol almaktadır. Kentlerde göçmen uyumsuzluğundan kaynaklanan birçok sorunun meydana gelmesi de yerel yönetimlerin bu konuya yoğunlaşmasına neden olmuştur. Ancak yerel

yönetimlerin göçmenlerle ilgili yeterli bütçe, personel ve kapasite yeterliliğinin olmamasından dolayı diğer kuruluşlarla iş birliği yapması gereklilik haline gelmektedir. Bu noktada en uygun kuruluşlar STK'lardır. STK'lar çok daha küçük bölgelerde faaliyet gösterebilmekte ve gönüllü personel çalıştırabildiği için göçmenler hakkında veri toplama ve yardım ulaştırma konusunda daha etkin rol oynayabilmektedir.

STK'lar içerisinde göçmenler de çalışabildiği için bu durum göçmenlerin STK'lara güven duymasını ve bağ kurmasını kolaylaştırmaktadır. Ağ teorisindeki ilişkiler ağı bu durumun temelini açıklar. Aynı etnik gruptan göçmenlerin bir araya gelerek oluşturduğu bu ilişki, ağ teorisi bağlamında entegrasyonu meydana getirmektedir. STK'lar yerel yönetimlere göre nispeten çalışma alanları daha kısıtlı olduğu için konu ile ilgili daha etkin çalışabilmektedir. Böyle durumlarda yerel yönetimlerin ulaşmakta zorlandığı kısımlarda görevi STK'lar üstlenmektedir. İletişim ağı göçmenlerin STK'lara ulaşmasını da hızlandırmaktadır. Sosyal yaşama katılan göçmenler aidiyet hissedebilecekleri güvenli bir alan bulma girişimde bulunurlar. Örneğin Suriyeli bir göçmen dil bilmediği, yer bilmediği bir yerde kendi kültürünün arayışına girer. Böyle bir göçmene yerel yönetimin doğrudan ulaşması zaman alabilmektedir. Ancak Suriyeliler Derneğine benzer bir derneğe ulaşması oldukça muhtemeldir. Böyle bir dernekte kendi dilini ve kültürünü bilen, kendi gibi göçmen durumda olan bireylerle tanışması yüksek bir ihtimaldir. Yine bu durum ağ teorisindeki ilişkiler ağındaki süreçtir. Önceden gelen göçmenlerin sosyal uyumu sağlamasından dolayı sonraki gelenlerle iletişime geçmesi entegrasyonun daha hızlı gerçekleşmesine olanak tanır.

Göçmen kadınlara ulaşmada kadın dernekleri, çocuklar için kurulan çocuk ve gençlik merkezleri, yaşlı ile engelliler için kurulan merkezler göçmenlerin vasıflarına göre çok daha etkili olmaktadır. Böylelikle STK bünyesine katılan göçmene yerel yönetimlerin ulaşması oldukça kolaylaşır. Bu yüzden yerel yönetimlerin STK'lar ile iş birliği halinde çalışması oldukça önemlidir. Birçok ülkede bu sistem farklı işlese de genel olarak STK ve yerel yönetimler göçmenler ile devlet arasında bir bağ oluşturmuştur (Kalaycı, 2016: 15). Bu yönüyle köprü vazifesi görmektedir.

Türkiye'deki yerel yönetimlerin karşılaştığı sorunlardan biri göç süreçlerinde yetkilerinin bulunmamasıdır. Bundan dolayı kentler göçmen sayılarını kontrol edememektedir. İkinci bir engel ise kanunlarda doğrudan yetkilerinin bulunmamasıdır. Göçmenlerin yol açtığı sorunlara doğrudan müdahale edebilecek yetkiler net bir şekilde belirtilmemiştir. Bundan dolayı bu konuda bir finansman desteği de alınamamaktadır. Bu

tip sorunlar yerel yönetimlerin göçmenlerin sorunlarına alternatif çözümler geliştirmesine, finans sağlayabilecek projelerin oluşturulmasına neden olmaktadır. Tüm belediyeler bu tarz projeleri sağlayamadıkları için sorunlar tam anlamıyla çözüme kavuşturulamamaktadır. Devletin yerel yönetimler için verdiği bütçe kısıtlıdır. Yerel yönetimlere yapılan yardımlar bazen genel amaçlıyken, bazen de belirli bir işin gerçekleştirilmesi içindir (Doğan, 2018: 415). Dolayısıyla yerel yönetimler ihtiyaç duyulan her konuya bütçe bulamamaktadır. Hem ekonomik hem de personel bakımından yetersizlikleri iş birlikleri ile dışardan karşılamaktadır. STK'lara bu noktalarda ihtiyaç duyulmaktadır.

2.2. GÖÇMEN DERNEKLERİ VE ENTEGRASYON

2.2.1. Göçmenlerin Uyum Sürecinde Göçmen Derneklerinin Rolü

Göçmenlerin entegrasyonu için en önemli kuruluşlardan biri de göçmen dernekleridir. Dernekler gönüllük esasına dayanan ve genel olarak sosyal dayanışma, sağlık, eğitim, ihtiyaç sahiplerine yardım, çocuk ve kadınlara destek veya insan hakları gibi yardımlaşmayı amaç edinen topluluklardır. Bu kapsamda faaliyet konuları birçok farklı alanları kapsamaktadır. Bireylerin ihtiyaç duymaları halinde sivil toplum kuruluşlarına yönelmeleri doğal bir sonuçtur. Bu bakımdan tüm dünyada dernek kültürü oldukça yaygınlaşmış durumdadır. Modern zamandaki devlet yapıları derneklerin oluşmasına olanak tanımış ve günümüz haliyle dernekler yaygınlaşmaya başlamıştır.

Dernekler tek olguyu ele alarak bunun üzerine kurulu olarak oluşturulabilmenin yanı sıra daha genel kapsamlı da oluşturulmaktadır. Tek bir yöreyi, ili, etnik grubu, ilçeyi, köyü, insan sınıflarını ele alarak sadece o vasıfları taşıyan insanlara yönelik dernekler mevcuttur. Örnek olarak Sivas'ın Gürün ilçesinin Bahçeici Köyü Derneği denildiği zaman dernek faaliyetlerini yalnızca Bahçeici Köyüyle sınırlandırmıştır. Ancak Sivashılar Derneği olarak kurulan bir dernek Sivas'taki tüm ilçe ve köyleri kapsayabilmektedir. Bunun gibi göçmen dernekleri de kısıtlayıcı ve geneli kapsayan şekillerde kurulabilmektedir. Yalnızca Suriyeli Göçmenler Derneği denildiğinde sadece Suriyelileri kapsayan ve Suriyelilere yönelik faaliyetlerde bulunan bir birim olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak Göçmenler Derneği denildiğinde göçmen olan herkesi kapsamaktadır. Bu iki dernek türünde de entegrasyon faaliyetleri gerçekleşmektedir. Bu yüzden çalışmamızda iki dernek türünden de örneklerle yer verilmiştir.

Belediyeler Avrupa Birliği'nin göçmen entegrasyonu standartlarında oldukça önemli bir yere sahiptir (Kalko, 2010: 113). Ancak belediyeler göçmenler üzerinde hem finansal hem yetkin personel yetersizliğinden dolayı tam anlamıyla verimli çalışma gösterememektedir. Bu noktada derneklerin rolü devreye girmektedir. Dernekler gönüllülük esasına dayandığı için kuruluş amacına ilgi duyan kişilerce faaliyetlerde bulunulur. Belediyelerle yapılan iş birlikleriyle, belediyelerin ulaşamadıkları kesimlere erişimde ve personel açığının kapatılmasında önemli katkılar sağlamışlardır.

Dernekler faaliyetlerinde iş birliği kurmak zorunda değildir. Kendi projelerine üyelerden veya başka yerlerden kaynak sağlayarak birçok faaliyetler gösterebilmektedir. Göçmenlerle ilgili dernekler özellikle günümüzde giderek yaygınlaşmıştır. Türkiye'ye gelen kitlesel göçler birçok sorunu beraberinde getirmiş ve göçmenler ciddi sorunlarla karşı karşıya kalmıştır. İşsizlik, ekonomik bunalımlar, sağlık, kadınlar ve çocukların yaşadıkları dramlar neticesinde bunların önlenmesi adına çok sayıda dernek kurulmuştur. Bu derneklerin birçoğu merkezi yönetimle iş birliği sağlamış, birçoğu yerel yönetimlerle birlikte hareket etmiş ve birçoğu da diğer STK'larla birlikte kendi projelerini hayata geçirmeye çalışmıştır.

İlk olarak göçmenlerin hayatta kalması ve hayatlarını idame ettirebilecek zorunlu ihtiyaçların karşılanması sağlanmaya çalışılmıştır. Ancak böyle bir yaklaşım ciddi finansman desteği isteyen projelerdir. Bu çapta bir finansman desteğini her dernek karşılayacak durumda olmadığından göçmenlerin uyum süreçlerini sağlayarak toplumun bireyi haline getirmek daha çok tercih edilmeye başlanmıştır. Bu durum hem bütçede tasarrufun sağlanması hem de toplum içindeki ayrışmaların önlenmesi adına daha uygun bir yöntemdir. Göçmen sayısının çok yüksek olmasından dolayı entegrasyon kaçınılmaz bir uygulama haline gelmektedir. Bu kapsamda göçmenlerin entegrasyonun sağlanması amacıyla kurulan ve bu doğrultuda proje geliştiren derneklerden bazıları çalışmamızda incelenecektir.

2.2.1.1. Sığınmacı ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği (SGDD-ASAM)

Türkiye'de yaşayan mülteci ve sığınmacı nüfusunun giderek artması birçok sivil toplum kuruluşunun açılmasına neden olmuştur. Göçmenlere yönelik hizmet için kurulan dernekler, yerel yönetimlerle birlikte oldukça etkin bir rol oynamaya başlamıştır. Derneklerin her biri farklı amaçlar doğrultusunda, ihtiyacın en çok olduğu sorunların

giderilmesi düşüncesiyle kurulmaktadır. Bu yüzden göçmen dernekleri bulundukları bölgeye göre çeşitli amaçlar taşıyabilmektedir. Bursa’da yoğun şekilde bulunan Bulgar göçmenlerinden dolayı çok sayıda Bulgar göçmenlerini kapsayan sivil toplum kuruluşlarının olması gibi bu durum her bölgede değişiklik göstermektedir. Bakıldığında her göçmen derneğinin göçmenlere yönelik faaliyetleri içerisinde entegrasyonu beslediği görülmektedir. Genel ya da belli göçmenleri kapsasa bile yapılan her etkinlik uyum sürecine katkı sağlamaktadır. Göçmenlere yapılan her yardım, göçmenlerde en azından bulundukları kültüre ve bölgeye karşı olumlu izler bırakmış olur ve entegrasyonun sağlanmasının ilk adımları atılmış olur.

Hem göçmenlerin entegrasyonunu hedefleyen hem de ihtiyaçların karşılanmasını sağlayan, kâr amacı gütmeyen tamamen gönüllülük esasına dayalı olarak kurulan derneklerden bir tanesi Sığınmacı ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği (SGDD-ASAM)’dir. Kuruluş yılı 1995 olan dernek, göçmenlerin sosyal yaşama uyumu, psiko-sosyal iyilik halleri ve göçmenlerin hak ve hizmetlere erişimlerini sağlamak amacıyla kurulmuş bir sivil toplum örgütüdür. Dernek Türkiye genelinde 30’dan fazla temsilcilikleri ile göçmenlere ciddi bir hizmet ağı kurmuş durumdadır. Türkiye’nin en büyük göçmen derneklerinden biri olan SGDD, Brüksel ve Atina’da da temsilcilikler açarak uluslararası hizmetler vermeye başlamıştır. Bu hizmetlerle Türkiye dışında yaşayan göçmen ve sığınmacıların da desteklenmesi hedeflenmiştir. SGDD faaliyet ve projelerinde diğer sivil toplum kuruluşları, belediyeler ve devlet kurumlarıyla iş birliği yaparak ortak yardımlarda bulunmasının yanı sıra, Birleşmiş Milletler ve Avrupa Birliği’yle de ortak projeler yürütmektedir. Bu projelerde ortak amaç göçmenlerin temel ihtiyaçlarını gidermek, hak ve hizmetlere ulaşmalarını sağlamak ve karşılaştıkları zorluklara çözümler üretmektir (SGDD, 2021).

SGDD-ASAM hakkında yer alan bilgiler doğrultusunda dernek mobil ekip araçları ve geniş temsilcilikleriyle, sığınma arayan göçmen bireylere yönelik yaptıkları çalışmaların yanı sıra, Türkiye’ye yapılan kitlesel göçlerin de acil durumlarına en hızlı şekilde yetişebilecek organizasyona sahiptir. İhtiyaç sahiplerinin mümkün olan en kısa sürede tespiti yapılarak ilgili kamu kurumları ve iş birliğindeki ortaklarıyla birlikte ihtiyaç sahiplerine ulaşmaya çalışmaktadır. 1999 yılında Kosova’dan gelen göçmenlere acil müdahale programıyla temel ihtiyaçların karşılanmasına yönelik yardımlarda bulunulmuştur. Daha sonraki yıllarda 2003 ve sonrasında gelen Iraklı göçmenler ve 2011 yılında Suriye’de başlayan iç savaş nedeniyle Ayn El Arab ve Tel Abyad bölgelerinden

kitlesel olarak gelen binlerce göçmene türlü yardımlar yapılarak ihtiyaçları karşılanmaya çalışılmıştır. Yalnızca sınır kamplarındaki Suriyelilere değil Türkiye’de yerleşik halde bulunan mültecilere de yardımlarına devam etmiştir. 2015 yılında Avrupa Sığınmacı Krizi yaşandığı dönemde yine sınırlardaki düzensiz göçmenlerin takiplerini yaparak insani yardım malzemelerini ulaştırmayı başarmıştır (SGDD, 2021).

Göçmenlerin her geçen gün sayısının artmasıyla giderek önem kazanması, SGDD’yi daha da genişleterek bir Göç Akademisi kurmasına neden olmuştur. Göç Akademisi ile pratikteki uygulamaların teoriye aktarılması hedeflenmiş ve sistemli gelişmesi amaçlanmıştır. 22 Aralık 2019’da Ankara’da SGDD Göç Akademisi kurularak, uzun yılların faaliyet deneyimleriyle teorinin bir araya getirilmesi planlanmıştır. Göç Akademisi ile bu alanda yapılan çalışmaların desteklenmesi, bu alanda çalışanların bir araya getirilmesi ve bilimsel tespitlerle bu alanda yapılacak yeni projelerin ortaya çıkmasının sağlanması ana hedeflerini oluşturmaktadır. Göç alanındaki çalışmalara rağbetin artmasıyla birlikte SGDD kendi bünyesinde seminer programları, dergi, göç kütüphanesi, konferanslar gibi etkinlikler düzenlemeye başlamıştır. SGDD amaç ve görevlerini özetle şu şekilde açıklamıştır;

- Yerel halk ile sığınmacı ve mülteciler arasında uyum sağlayarak kültürler arası bağı kuvvetlendirmek ve farkındalığın artırılmasını sağlamak
- Yerel halkta sığınmacı ve mülteciye karşı oluşabilecek ön yargıların önüne geçilmesini sağlayarak toplumsal farkındalığı artırmak ve ortaya çıkabilecek sorunların önüne geçilerek kamuoyunu bilgilendirmek,
- Sığınmacı ve mültecilerin hizmetlere ulaşımını sağlamak için kamu kurumları ve proje ortaklarıyla iş birliği içinde koordineli olarak çalışmak,
- Sığınmacı ve mültecilerin temel ihtiyaçlarını karşılamak ve sığınma konusunda bilgilendirmeler yapmak,
- Sığınmacı ve mültecilere hukuk, sağlık ve eğitimin yanında psiko-sosyal desteklerin de sağlanması,
- Sığınmacı ve mültecilerin kendi becerilerinin gelişimi sağlanarak, onlara meslek edindirilmeye çalışılması. Böylelikle kendi ayakları üstünde durmalarının sağlanması,
- Göç ve göçmen hakkında çalışmalar yapan sivil toplum kuruluşları ve diğer kurumlarla iş birlikleri yapılarak kurumların kapasitelerinin artırılması,

- Göç ve göçmen üzerine akademik çalışmalarda bulunularak konuyla ilgili araştırmaların artırılmasını sağlamak ve istatistiksel verilerin, güncel bilgilerin, yeni fikirlerin oluşmasının desteklenmesi,
- Sığınmacı ve mültecilere yönelik belirlenen planların uygulanması sırasında ortaya çıkan sorunların çözülmesinin sağlanması (SGDD, 2021).

SGDD'nin çalışma alanlarından bir tanesi göçmenlerin sosyal uyumudur. Göçmenlerin ekonomik, sosyal ve kültürel yönden topluma entegre edilmesi, kültürlerarası diyalogun artması ve aidiyet duygusunun aşılması adına çalışmalar yürütmektedir. Birlikte yaşam anlayışıyla göçmenlerle birçok aktiveler yapılmasını sağlayan SGDD, geniş temsilcilikleriyle organize şekilde çalışmalar yönetmektedir. Sosyal uyum alanında "Ankara'da Mültecileri Güçlendirme ve Sosyal Uyum Destekleme Projesi" başlatılmıştır. Avrupa Birliği ve Alman Hükümeti tarafından finanse edilen proje SGDD ve Alman Uluslararası İş birliği Kurumu (GİZ) tarafından yürütülmüştür. Proje koruma ve kalkınma planlamaları olarak iki şekilde oluşturulmuştur. Koruma kapsamında mültecilerin hak ve hizmetlere olan erişimlerinin sağlanması, korunması ve iyilik hallerinin devamının sağlanması amaçlanmıştır. Bu tarz faaliyetlerin özendirilmesine ve teşvik edilmesine çalışılmıştır. Bu noktada toplum temelli bir program izlenmiştir. Toplumsal temelli koruma faaliyetlerinde "Kadın ve Çocuk Komisyonları" ve "Dayanışma Grupları" oluşturulurken bireysel koruma faaliyetleri daha çok sosyal, psikoloji, hukuk ve sağlık alanlarında gerçekleşmiştir. Kalkınma programı kapsamında ise Halk eğitim kurslarıyla iş birliği sağlanarak yetişkin ve çocuklara Türkçe dil eğitimleri verilmesi sağlanmıştır. Bunun dışında yerel halkla bütünleşme sağlanması amacıyla yemek kültürleri, kent kültürü ve tarihi gibi konularda etkinlikler düzenlenmiştir (SGDD, 2021).

SGDD'nin sosyal uyum projelerinden bir diğeri ise "Suriyeli Mültecilere Yönelik Eğitim Kampüsü ve Entegre Yardım Projesidir". Kentlerde yaşayan mülteciler için bütüncül bir destek paketi olarak tasarlanan proje kapsamında mültecilerin yaşam becerilerinin gelişimini sağlamak ve korunma ihtiyaçlarının karşılanmasını kapsamaktadır. Yaşama dönük çok yönlü eğitim süreçlerini içermektedir. Yaşam becerileri geliştirilen mültecilerin meslek edinmeleriyle birlikte sosyal hayata katılarak yerel halkla uyum halinde yaşaması hedeflenmiştir (SGDD, 2021).

İstanbul, İzmir ve Sakarya'da kurulan Çok Yönlü Destek Merkezlerinde mültecilerin koruma ihtiyaçları tespit edilerek yönlendirmeler yapılmaktadır. Daha sonrasında vaka yönetimi ve takibi yoluyla psiko-sosyal destekler sağlanmaktadır. Bunun yanında sağlık

taramaları ve tıbbi malzeme destekleriyle sağlık alanında da yardımlar sağlanmıştır. Adana ve İstanbul’da kurulan Yaşam Becerileri Geliştirme merkezleri ile eğitimler verilerek mültecilerin halkla uyumu sağlanmaya çalışılmıştır. Bu eğitimlerde Türkçe, İngilizce ve mesleki eğitim dersleri verilmiştir. Özel sektörde iş bulunabilmesine yönelik olarak süreçler anlatılmış ve niversiteye hazırlanan öğrenciler için Yabancı Uyruklu ğrenci Sınavı (YS) ve TMER kursları ile hazırlanma imkânı tanınmıştır (SGDD, 2021).

“Geçici ve Uluslararası Koruma Altındaki Bireyler Ve Ev Sahibi Toplum İçin Spor İle Sosyal Uyumu Güçlendirme Projesi” yine SGDD’nin sosyal uyum konusunda gerçekleştirdiği projelerden biridir. Projeyi finanse eden kurum Olimpik İltica Vakfıdır (ORF). T.C. Gençlik ve Spor Bakanlığı, Birleşmiş Milletler Mülteci rgt (UNHCR) ve Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi (TMOK) projenin ortaklarındandır. Ankara, Bursa, Samsun, şanlıurfa ve Mersin illerinde gerçekleştirilen projede uluslararası ve geçici koruma altında bulunan çocuklar ile yerel halkın çocuklarının bir araya getirilerek spor aracılığıyla sosyal uyumun sağlanması hedeflenmiştir. Bu süreçte gözlenen çocuklardan risk altında olanlar ilgili kuruma yönlendirilmiştir.

Proje kapsamında 8-18 yaş aralığındaki ocuk ve gençlere birçok spor dalında eğitimler verilmiştir. Sosyal uyumun sağlanması düşüncesiyle her yıl 3600 çocuğa ulaşılması hedeflenmektedir. Kurs döneminin son bulmasının ardından bir festival düzenlenerek buraya başarılı sporcu ve sanatçıların davet edilmesiyle bir şenlik yapılması planlanmıştır. Bunun yanı sıra liderlik vasfı taşıyan ocukların T.C. Gençlik ve Spor Bakanlığı tarafından “Gönüllü Liderlik Kampına” alınması planlanarak çok yönlü fırsatlar sunulmuştur. Katılım sağlayan çocukların ailelerine de ocuk gelişimi, hijyen, ocuk hakları ve beslenme gibi konularda farkındalığı artırmak maksadıyla etkinlikler düzenlenerek on binden fazla kişiye ulaşılması planlanmıştır. Projenin hedefleri arasında kursa katılan çocukların sosyal çevrelerinden 18 yaş altındaki çocuklardan spora ilgi duyanların programa dâhil edilmesi de vardır. Başarıyla eğitimleri tamamlayanlara sertifikalar verilmiştir (SGDD, 2021).

SGDD’nin diğer projelerinden olan “Seçilmiş Bölgelerde Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler ve Türk Vatandaşlarının Ekonomik Olanaklarının Güçlendirilmesi Projesi”, “Türkiye’de Yaşayan Mlteciiler için Ruh Sağlığı ve Psiko-Sosyal Destek Konularında Farkındalık Artırma Projesi”, “Mülteci ocuklara Yönelik Al Farah ocuk ve Aile Destek Merkezleri Projesi” ve “Suriyeli Kadın ve Kız çocuklarının ve Ev Sahibi Toplumun Dayanıklılığının Arttırılması Projesi” sosyal uyum projelerindendir.

Yalnızca sosyal uyum projeleriyle kalmayıp sağlık, insani yardım, kapasite gelişimi, farkındalık yaratma, koruma ve geçim kaynakları SGDD'nin diğer çalışma alanlarını oluşturmaktadır. Yayınları da bulunan dernek “Umuda Doğru” isimli gazete çıkartmaktadır. Bunun yanında dergi, kent rehberleri ve makaleler diğer yayınları arasındadır. Ayrıca “Migrant TV” adında bir de Youtube kanalı olan dernek bu kanal üzerinden yayınlar ve bilgilendirmeler yapmaktadır.

“Umuda Doğru” gazetesinde yer alan bilgilere göre SGDD Pandemi döneminde sığınmacılara destekte bulunabilmek adına 5 dilde danışmanlık hatlarıyla hizmetlerde bulunmuştur. UNICEF (Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu) ile 2016 yılından itibaren Sığınmacı ve Göçmen Çocuklara Yönelik Al Farah Çocuk ve Aile Destek Merkezleri Projesi ile iş birliği halinde olan SGDD, bu kapsamda kurulan danışmanlık hatlarıyla sığınmacıların yardımına koşturmayı çalışmaktadır. Telefonla sağlanan danışmanlık hizmetleri İngilizce, Arapça, Fransızca, Farsça ve Türkçe dilleriyle hizmet vermiştir. Yalnızca çocuklar ve kadınlara değil tüm sığınmacılara destek sağlanmaya çalışılmıştır (Umuda Doğru, 2021).

Güncel projelerden biri olan ANKA projesi Suriyeli kadınlara yönelik başarılı çalışmalardan biridir. Beri Kadın Girişim ve Üretim Kooperatif atölyesi açılarak Suriyeli ve Türk kadınların iş hayatına girmeleri hedeflenmiştir. Doğru piyasa araştırmaları ve verilerle Türk ile Suriyeli kadınlar bir araya getirilerek yeni gelir kaynakları oluşturulmaya çalışılmıştır. ANKA projesi ile atölyedeki kadınların meslek becerileri geliştirilerek iş dünyasına adım atması desteklenmiştir. Bu durumun hem kadınların ekonomik özgürlük elde etmesini hem de göçmenler ile yerel halk arasında sosyal uyumun sağlanmasını mümkün kılacağı düşünülmüştür. Beri Kadın Girişim ve Üretim Kooperatif atölyesi açılışına katılan Altındağ Belediye Başkanı Doç. Dr. Asım Balcı: *“En başta kadınları ilgilendirmesi, ikinci olarak iş gücünü geliştirmeyi öngörmesi, üçüncü olarak istihdama katkıda bulunması ve dördüncü olarak da sığınmacı kadınlarla Türk kadınların iş birliği içerisinde tüm bu süreçleri götürmelerini, birlikte hareket etmelerini ön görmesi açısından bu proje çok önemli. Bu proje bizi gerçekten heyecanlandırıyor. Kadınların proje başından bugüne kadar kaydetmiş oldukları gelişme de bu projenin önemini bir kere daha ortaya koyuyor”* açıklamalarında bulunmuştur (SGDD, 2021).

SGDD-ASAM uzun yıllar sürdüğü hizmetler ile göçmenlerin entegrasyon sürecinde derneklerin ne kadar etkili olabileceğini gösteren başarılı bir kuruluştur. Yerel yönetimler, merkezi idare ve uluslararası yaptığı iş birlikleri ile yalnızca entegrasyon süreçlerinde değil

göçmenlerin her türden ihtiyaçların karşılanmasını sağlamayı başarmıştır. Ülke genelinde yaygın temsilciliği bulunmasının etkisiyle geniş çaplı organizasyon ağının bulunması her türden göçmene ulaşılmasını sağlamıştır. Bu sayede yerel yönetimin ulaşamayacağı şekilde örgütlenebilmiş ve hizmetlerini bu doğrultuda gerçekleştirebilmiştir. Özellikle günümüzde ağırlıklı olarak sosyal uyum konusunda çalışmış olması derneklerin entegrasyona verdiği önemi bizlere göstermiştir. Avrupa Birliği'nin çalışma standartlarında çokça yer alan dernekler Türkiye'de de bu doğrultuda çalışmalarını yoğunlaştırmıştır. Entegrasyonun en belirgin sağlanmaya çalışıldığı alan ise mesleki gelişimlerdir. Göçmenlerin devamlı yardımlarla desteklenmesi yerine onlara mesleki eğitimler verilerek kendi kazanımlarının sağlanmasına çalışılmıştır. Bunun neticesinde hem mali yükün azaltılması hem de kendini toplumun bir parçası olarak kabul etme sürecinin başlayacağı düşünülmüştür. Özellikle çocuk ve kadınların dil ve mesleki katılımları sosyal entegrasyon konusunda en önemli paya sahiptir.

2.2.1.2. Mülteciler Derneği

Mülteciler ve Sığınmacılar Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği, 8 Aralık 2014 tarihinde İstanbul Sultanbeyli'de kurulmuştur. Kısa adıyla Mülteciler Derneği ülkesinden ayrılarak uluslararası korumaya ihtiyaç duyan göçmenlerin sorunlarının giderilmesini hedeflemektedir. Dernek başta Sultanbeyli Belediyesi olmak üzere bölgedeki çok sayıda sivil toplum kuruluşuyla iş birliği yaparak çalışmalarını yürütmektedir. Başlarda insani ihtiyaçlar olan barınma, yiyecek, giyecek, ısınma veya kıyafet gibi ihtiyaçların teminini sağlarken daha sonraki dönemlerde faaliyet alanlarını genişleterek psiko-sosyal destek, hukuk, sosyal uyum, sağlık, eğitim, dil ve meslek edindirme gibi pek çok alanda hizmet vermeye başlamıştır. Derneğin misyonu uluslararası insancıl hukuka uygun olarak mülteci ve sığınmacıların sosyal uyumunu sağlamak için sosyo-ekonomik, psiko-sosyal ve hukuki ihtiyaçlara yönelik etkin ve çok yönlü destek vermek olarak açıklanmıştır. Mülteciler Derneğinin temel ilkeleri ise (Mülteciler Derneği 2020 Faaliyet Raporu: 5);

- İnsan Onuruna Saygı
- Şeffaflık
- Nitelikli Hizmet Sunmak
- Güvenilirlik
- Etik Değerlere Bağlılık

- Ayrım Gözetmemek
- Ehliyet ve Liyakat
- Sosyal Sorumluluk
- Doğruluk ve Tutarlılık

Derneğin stratejik amaç ve hedeflerinde ise sosyal uyumu artırıcı çalışmalarda bulunmak, süreç yönetimini kolaylaştırmak için iş birliklerini arttırmak, hizmet kalitesini arttırmak, daha fazla ihtiyaç sahibine ulaşmak, bütünleşik bir yapıda bireylere hizmet sunmak, sığınmacı ve mültecilerin yanında yerel halka da ulaşmak ile sürdürülebilirlik ve kalkınma hedeflerine ulaşmak bulunmaktadır (Mülteciler Derneği 2020 Faaliyet Raporu: 5).

Derneğin aktif çalışma alanlarından birisi internettir. SUKOM (Suriyeliler Koordinasyon Merkezi Yazılımı) adında bir web tabanlı yazılım oluşturan dernek burada ülkemize gelen sığınmacıların kayıt sorununu çözmek, takiplerini kolaylaştırmak, ihtiyaçlarını belirlemek ve bu belirlenen ihtiyaçları tek bir merkezden çözebilmeyi hedeflemiştir. Tüm cihazlarda kullanım özelliği bulunan yazılım tek merkezden kontrol edilmektedir. Dernek bünyesinde hizmet alan bireyler bu sisteme kaydedilerek takipleri sağlanır. Bu kayıtlar sayesinde bireylerin hangi hizmetleri aldığı sisteme işlenir ve bu sayede takipleri yapılır. SUKOM ile iş takipleri de yapılabildiği için hizmetler arası iletişimin sağlanması ve çalışanlar arasında iletişim kolaylıkla yapılabilmektedir. Derneğin teknoloji ile etkinliğini artırması bu alanda yapılan çalışmalara örnek oluşturmuştur. (Mülteciler Derneği 2020 Faaliyet Raporu: 11).

Dernek gönüllülük esasına dayanan ve düzenli olarak dernek faaliyetlerinde bulunan gönüllü çalışanlardan oluşmaktadır. Bireyin başvurusu üzerine değerlendirme toplantısı yapılarak başvuranlar bilgilendirilir, birey kendisine en uygun departmanı seçer ve bire bir görüşmelerden sonra katılım gerçekleşir. Mülteciler Derneği Gönüllülük Programı Mayıs 2019'da faaliyetlerine başlamış ve 2020 yılının sonlarına doğru 129 gönüllüye ulaşmıştır (Mülteciler Derneği 2020 Faaliyet Raporu: 16-17). Gönüllülere sunulan çalışma alanları şu şekildedir;

Çocuk Dostu Alan: Bu alanda görev almak isteyen gönüllüler, eğitim veren öğretmenlere yardımcı olarak öğrencilerin ihtiyaçlarını gidermek için çalışmalarda bulunacaktır.

Sosyal Uyum: Bu alanda yer alan gönüllüler sosyal uyumun sağlanmasına katkı sağlayacak her türlü proje ve faaliyetlerde bulunmaktadır. Bu alandaki faaliyetler birbirinden farklı olması durumunda çalışanlar kendilerine en uygun faaliyete katılabilmektedir. Önemli olan sosyal uyumun gerçekleşmesi adına amaca uygun hareket etmektir.

Tercümanlık: Tercümanlık birçok alanda faaliyet gösterebileceği için gönüllünün istediği her alanda çalışabilmesi olanağı tanımaktadır. Dil bilmeyen mültecilerin çevirilerini yapma hizmetinde bulunulmasını sağlayan bu bölüm oldukça önem arz etmektedir.

Veri İzleme: SUKOM sistemi üzerinden çalışanların faaliyetlerinin ve ihtiyaç sahiplerinin takiplerinin yapılmasını sağlayan önemli bir alandır. Bu alanda çalışanlar ihtiyaç sahiplerine hangi birimin ulaşması gerektiğine kadar tespit edip yönlendirme yapmaktadır. Merkezden sağlanan bu sistem dernek faaliyetlerinin koordineli çalışması adına hizmet vermektedir.

Sosyal Ekonomik Destek (SED): Bu alan çalışmasında gönüllüler ev ziyaretlerinde bulunarak ailelerin ihtiyaçlarını tespit eder ve bu doğrultuda plan hazırlanır.

Psiko-Sosyal Destek: Psikiyatri servislerinde görev alacak olan gönüllüler psikologların kabul süreçlerini, seans takiplerini, belgeleme ve arşivleme işlerini yapmakta yardımcı olarak görev alırlar.

ÇOĞEM: Yabancıların dil eğitimleri alabilmeleri sosyal uyum açısından önem teşkil etmekle birlikte göçmenlerin birçok sorununun çözümünü de sağlamaktadır. Bu alanda yabancılara Türkçe eğitimleri verilmesinin yanında dili öğrenmeye teşvik edici etkinlikler ve aktiviteler de bulunulur.

Kadın Dayanışma: Kadınların desteklenmesi alanında yapılan çalışmalarda gönüllülerden işleri kolaylaştıracak desteklerde bulunulması beklenir. Program dahilindeki kadınların çocuklarıyla ilgilenilmesi, belge ve verilerin kontrol edilmesi ile bilgilendirmelerin yapılması beklenmektedir.

Genel Koordinatörlük: Gönüllülerden merkez binada yürütülen işlerde evrak takibi, not tutma veya rapor yazma gibi işlerde çalışanlara destek sağlaması beklenir.

Sosyal Medya: Mülteciler Derneği internete ve sosyal medyaya oldukça önem vermektedir. Birçok sosyal medyada hesaplar açılarak buralardan bilgilendirmeler

yapmakta ve daha çok insana ulaşmaya çalışmaktadır. Bu sebeple gönüllülerden sosyal medya platformlarından destekler alınmak istenir.

Gönüllülük: Gönüllü olarak katılanların gönüllü başvurularında bilgi ve tecrübelerinden yararlanılması sağlanır. Hem yapacakları iş konusunda bilgilendirme yapabilir hem de gönüllülerin kabullerinde yer almaları istenir.

Kaynak Geliştirme: Derneğin yapacağı uluslararası iş birliklerinin sağlanması, evrakların düzenlenmesi ve takip edilmesine yardım istenmektedir.

Mülteciler Derneği sosyal uyum kapsamında 2021 yılında dış mekân aktiviteleri gerçekleştirmiştir. Bu aktivitelerde başlıca hedeflenen amaç dezavantajlı toplumsal grupların sosyal ve kültürel alandaki faaliyetlere erişimlerini sağlamaya çalışmaktır. Böylelikle kültürler arası diyalogun sağlanmasına da katkıda bulunmuştur. Cam Ocağı Vakfında gerçekleşen etkinlikte gençlere cam sanatı anlatılmış ve uygulamalı olarak gösterilmiştir (Mülteci Derneği, 2021).

Sosyal uyum projelerinde genellikle yerel halk ile mülteci/sığınmacılar bir araya getirilmeye çalışılmıştır. Bu kapsamda karşılıklı ön yargıların kırılması ve kaynaşma sağlanarak kültürler arası diyalogların gelişmesi hedeflenmektedir. Mülteciler Derneği sosyal uyum yaygınlaştırma etkinlikleri düzenlemiştir. Bu etkinlikler insan hakları, mülteci veya sığınmacı hakları ve birlikte yaşam gibi konuları içermektedir. Bir günlük gerçekleştirilen etkinlikler mülteci ve sığınmacılarla temas halinde olan veya olma ihtimali yüksek Türklere yönelik olarak gerçekleştirilmektedir. 2020 yılında ulaşılan gruplar farklı üniversiteden öğrencilerin yanında Sultanbeyli'deki farklı meslek gruplarındaki kişileri de kapsamaktadır (Mülteciler Derneği, 2021). Mülteciler Derneğinin sosyal uyum etkinlikleri şöyledir;

- Farkındalık Çalışmaları
- Kültür Sanat Faaliyetleri
- Atölye Çalışmaları
- Spor Faaliyetleri
- Geziler
- Seminerler-Söyleşiler
- Özel Gün Etkinlikleri

Mülteciler ve Sığınmacılar Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği kısa zamanda büyüyerek geniş bir alanda faaliyet göstermeye başlamıştır. Yaptıkları çalışmalarla

binlerce mülteci ve sığınmacıya yardım ulaştırmasının yanında yaptığı sosyal uyum projeleriyle de kalıcı desteklerde bulunmuştur. Sosyal uyum faaliyetlerini diğer yardımlardan ayıran en önemli özellik diğerlerine nispeten kalıcı yardım olmasıdır. İnsani yardım malzemeleri kısa sürede bitip tekrarlanması gerekirken, dil eğitimi, mesleki beceri kazanımı, kültür tanıtımı gibi uyum projeleri göçmenleri toplumun bir parçası haline getirerek kendi ihtiyaçlarını karşılayabilecek konuma getirmektedir. Böylelikle yardım kuruluşlarının yardımlarını diğer göçmenlere yönlendirilmesi sağlanmaktadır. Mülteciler ve Sığınmacılar Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği gibi kuruluşlar da bir yandan insani ihtiyaçların giderilmesine ağırlık verirken diğer yandan yeni düzende sosyal uyum programlarına önem vermeye başlamıştır.

2.2.1.3. Göçmen Dayanışma Derneği

Göçmen Dayanışma Derneği (GDD), insan hakları savunucularının bir araya gelerek oluşturduğu bir dernektir. Bu savunucular 2016 yılında çeşitli meslek gruplarından göç ve iltica alanlarında çalışma gösteren bireylerin birlikteliğiyle meydana gelmiştir. Din, dil, ırk, siyaset veya mezhep gibi ayrımlar yapılmadan her bireye eşit mesafede yardımların ulaştırılması yönünde hareket edilmiştir. Şişli Belediyesi ve Expertise France ortaklığıyla "Mülteci Danışma ve Destek Merkezini" kuran GDD, başta kamu hizmetleri olmak üzere adalet, sağlık ve eğitim gibi alanlarda hizmetin en hızlı şekilde gerçekleşmesini sağlamayı hedeflemiştir. Almanya'nın en büyük yardım kuruluşlarından olan Welthungerhilfe (WHH) ile 2018 yılında ortaklık kurmuş ve birlikte birçok projeye imza atmıştır (GDD, 2021).

Göçmen Dayanışma Derneğinin ilkeleri özetle;

- GDD yürütülen tüm faaliyetlerinde şeffaflık, gönüllülük, hesap verilebilirlik, güvenilirlik ve gizlilik üzerine olması esaslarına dayalıdır,
- Temel insan hakları esaslarına dayanan hukuki, sağlık, eğitim ve sosyo-ekonomik desteklerin sağlanmasında ayırım gözetilmemesi ve öncelikle devlet kurumlarını harekete geçirmeye yönelik bir anlayışa sahiptir,
- Verilen tüm desteklerde cinsiyet ayrımı yapılmaması konusundaki hassasiyetin dikkate alınması,
- İhtiyaç sahibi göçmenler arasında adalet ve eşitlik esaslarına bağlı kalınarak hiçbir şekilde ayrımcılık yapılmaması,

- Dayanışma çerçevesinde yardım edilecek grubun kendi ihtiyaçlarını belirlemesiyle birlikte fikir alışverişleri yapılarak çözümler üretilmesi,
- GDD'nin amacı göçmenlerin ihtiyaçlarını bütüncül bir şekilde ele almak olduğu için yönetim kadrosu da avukat, doktor, psikiyatrist ve insan hakları alanında aktivist olan bireylerden oluşmaktadır (GDD, 2021).

Göçmen Dayanışma Derneği mültecilerin dört temel ihtiyacının karşılanmasını hedeflemektedir. Bu düşünceyle Welthungerhilfe (WHH) ile kurduğu proje ortaklığıyla kamu kurumlarının ve yerel yönetimlerin mülteci, göçmen ve sığınmacılar için sağladığı sağlık hizmetlerinin ulaşabilir olmasında destekler verilmesinin yanı sıra özellikle yerleşim alanlarında temiz su, barınma, hijyen ve gıda gibi alanlarda gerçekleşen sorunlar ile çocuk, engelli, kadın ve yaşlılar gibi özel ihtiyaç sahiplerinin ihtiyaçlarının tespiti ve bu ihtiyaçların giderilmesi hedeflenmiştir.

Derneğin amaçlarından biri de yerel halkla mülteci, göçmen ve sığınmacılar arasında uyumun sağlanmasına çalışmaktır. Bu doğrultuda toplumda bütünleşmenin sağlanması ve diyalogların sağlanması için etkinlikler düzenlenmiştir. Derneğin yürüttüğü faaliyetlerin tamamında sosyal uyumu destekleyen sonuçlar da mevcuttur. Hakların savunulması, sağlık, insani yardım ve eğitimler gibi desteklerde göçmenleri toplumla yakınlaştırmakta ve uyum süreçleri oluşturmaktadır.

Sağlık alanında başta devlet hastaneleri olmak üzere birçok sağlık kuruluşuna erişimin sağlanması ve bu kuruluşlara ulaşmada danışmanlık hizmeti verilmektedir. Devlete bağlı sağlık kuruluşlarından faydalanamayan mülteci ve sığınmacılara derneğin anlaşmalı polikliniklerinde sağlık hizmetleri sağlanmaktadır. Yine devlet kurumlarından faydalanamayan bu gruptaki kişilere yazılan ilaçlar anlaşmalı eczaneler aracılığıyla temin edilmektedir.

Ekim 2016- Eylül 2018 tarihleri arasında Expertise France desteğiyle gerçekleşen “Şişli’de Sosyal Haklara Erişim Sağlanması” projesi ile Suriyeli ve Suriyeli olmayan mültecilerin temel haklara ulaşmalarını sağlamak ve sosyal uyumun gerçekleşmesi hedeflenmiştir. Proje kapsamında dernek mültecilerin sağlık, eğitim hukuki ve sosyal haklara ulaşabilmeleri için faaliyetlerde bulunmuştur. Bu kapsamda 2991 mülteciye ulaşmayı başaran dernek başarılı neticeler almıştır. Mültecilerin haklarına ulaşabilmesi amacıyla 3207 etkinlik hayata geçirilmiştir. Gerçekleştirilen bu etkinliklerin 1364’ü sağlık alanında, 652’si eğitim, 597’si adalet ve 594’de sosyo-ekonomik alanlarda yapılmıştır. Bu

etkinlikleri gerçekleştirirken devlet kurumları ve diğer kurumlara yönlendirmeler yapılsa da derneğe bağlı Mülteci Destek ve Danışma Merkezi'nde de etkinlikler düzenlenmiştir. Bunun yanı sıra sosyal uyumu destekleyen etkinlikler çerçevesinde çocuk, genç ve kadınlara Türkçe eğitimleri verilmiş, çocukların kaynaşacakları etkinlikler düzenlenmiş ve kadınlar için dayanışma programları düzenlenmiştir (GDD, 2021).

Savunmasız mülteciler için bütünsel koruma hizmetleri kapsamında Mülteci Destek Merkezi (MÜDEM), İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı (İKGV) ve Hunger Hilfe (WHH) ortaklarıyla birlikte Ekim 2018-Ağustos 2020 tarihleri arasında “Ankara, Ağrı, Bilecik, Eskişehir, İstanbul, Kütahya ve Van'da Mülteciler İçin Bileşik ve Eşgüdümlü Koruma Desteği Projesi” gerçekleştirilmiştir. Bu proje ile mültecilere sosyal hizmetlerin ulaşması ve sosyo-kültürel, sağlık ile eğitim gibi alanlardaki hakların ulaştırılması hedeflenmiştir. Proje kapsamında 1261 mülteciye ulaşılabilmektedir. İstanbul İl Göç İdaresinin kayıt alımlarını durdurmasına rağmen dernek 138 mülteciye geçici koruma kimliği kazandırmayı başarmıştır. Geçici koruma kimliği hakların elde edilmesinde çok önemli bir yere sahip olduğu için derneğin bu girişimleri oldukça önemlidir. Yine proje kapsamında verilen sağlık hizmetlerinde Şişli'de 82 mülteci sağlık kontrolünden geçirilmiştir. Ayrıca Çatalca'da 84 mültecinin de katılımıyla mültecileri bilgilendirme toplantısı yapılmıştır. Bu çalışmada Çatalca Kaymakamlığıyla iş birliği yapılarak kamu çalışanlarına ulusal ve uluslararası insan hakları konularında eğitimler verilmiş, kamu kurumlarının üstlendikleri ve ülkemizin göçmen durumu hakkında bilgilendirmeler yapılmıştır. Konuyla alakalı çözüm önerileri sunulmuş ve fikir alışverişinde bulunulmuştur. Yapılan bu eğitimlere toplam 412 kamu personeli katılım sağlamıştır (GDD, 2021).

Sağlık alanına ulaşım sağlanması gündemdeki en önemli konular arasında yer almıştır. Sağlık konusunda yapılan yönlendirmeler hem devlet kurumlarına hem de diğer kurumlara toplamda 547 yönlendirmeye ulaşmıştır. Yine kimliği olmadığı için haklardan mahrum kalan 37 hamile kadının hamilelik süreci, doğum ve doğum sonrasına ilişkin hizmetler sağlanmıştır. 6 Mart 2020 tarihinde “Göçmenlerin Sağlık Hakkına Erişiminin Desteklenmesinde Sektörler Arası Stratejik İş Birliği Çalıştayı” düzenlenmiştir. Bu buluşmaya mültecilere sağlık hizmetleri sunan kamu kurumları, belediyeler ve sivil toplum kuruluşları katılmıştır. Çalıştayda çocuklara büyük önem verilmiştir. Çocuklara verilen eğitim etütlerinin yanında Şişli Belediyesinin desteğiyle 140 çocuğun ve onların ailelerin katılımıyla bir festival düzenlenmiştir. Bu festivalde çocukları eğitici, yaratıcılık atölyeleri ve geliştirici oyunlar düzenlenmiştir. Çalıştayı finansıman olan AB Sivil Koruma ve

İnsani Yardım Operasyonları (ECHO) faaliyetleri inceleyerek ihtiyaçları belirlemiş ve raporlar hazırlayarak ilgili kurumlarla paylaşmıştır. Çocukların ve kadınların ön plana çıktığı bu çalışma sosyal uyum için güzel fırsatlar sunmuştur. Ortak paydalarda buluşan mülteciler etkinliklerle kültürlerarası diyalog içerisine girmiştir.

Çalıştayda yapılan görüşmelerden bir diğeri 2019 yılında başlayan Covid-19 virüs salgınında mültecilerin yaşadıkları sorunlardır. Ülkelerin sınırlarını kapattığı, sosyal yaşamın yavaşlatıldığı ve sokağa çıkma yasaklarının bulunduğu bu dönemde mültecilerin içinde bulunduğu zor koşullar gündeme alınmış ve konuşulmuştur. Pandemi sürecinin başlamasıyla kamu kurumları ve sivil toplum örgütlerinin yardım faaliyetleri büyük oranda durdurulmuştur. Acil durumlar dışında sağlık hizmetlerinin de büyük bölümünü devlet kurumları kısıtlamıştır. Birçok hastanelerdeki doğumhanelerin hizmetlerini durdurmuş olmasından dolayı ciddi problemler yaşanmıştır.

Göçmen Dayanışma Derneğinin anlaşmalı olduğu 4 hastaneden yalnızca ikisi doğumhanelerini hizmete açmıştır. Hastalığın çok sayıda sağlık personeline bulaşmış olması nedeniyle çok sayıda izinli personellerin bulunması büyük ölçüde iş kayıplarının yaşanmasına da neden olmuştur (Göçmenlerin Sağlık Hakkına Erişiminin Desteklenmesinde Sektörler Arası Stratejik İş Birliği Çalıştayı, 2020: 17).

Üretim ve hizmet sektöründeki işlerin durması ve sektörlerde yaşanan daralmalar neticesinde çok sayıda mülteci işlerini kaybetmiştir. Bunun sonucunda temel ihtiyaçlarını bile karşılayamaz hale gelen mülteciler hastalığın önlenmesi adına tavsiye edilen el dezenfektanı ve maske gibi hijyen malzemelerine erişim sağlamakta oldukça güçlük çekmiştir. Kayıt dışı sektörlerde çalışan mülteciler de, sağlıklı ortamlarda tedbirsiz bir şekilde çalışmak zorunda kalmış ve hastalık bulaşma riski artmıştır. Zor duruma düşen mülteci sayısının oldukça fazla olmasından dolayı yeterli destek sağlanamamıştır. Salgının verileri toplu halde paylaşıldığı için göçmenlerin hastalıkla ilgili verilerine ulaşılammıştır. Dernek konuyla alakalı iki kere Sağlık Bakanlığına başvuru yaparak bu verilerin ayrıştırılmasını ve mültecilerin verilerini talep etmesine rağmen bu sayılar öğrenilememiştir. Bu yüzden dernek yeni çalışmalarında virüsün mülteciler üzerindeki verilerinin tespiti ve konuyla alakalı yardım projelerinin oluşturulması kararını almıştır (Göçmenlerin Sağlık Hakkına Erişiminin Desteklenmesinde Sektörler Arası Stratejik İş Birliği Çalıştayı, 2020: 17).

Sosyal uyum projelerinde önem verilen sınıf genellikle çocuklar olmuştur. Çocuklar henüz yaşlarının küçük olmasından dolayı kökleşmiş bir kültüre sahip olmadıklarından dolayı yeni kültürü benimsemeleri daha kolay olmaktadır. Ayrıca bununla beraber dil öğrenmeleri ve çevreyi tanımaları daha hızlı bir sürede gerçekleşmektedir. Çocuklarda sağlanan sosyal uyumun etkilerini aileler de görmektedir.

Mülteci kadınlar için yapılan projeler de oldukça fazladır. Yine Göçmen Dayanışma Derneğinin içerisinde bulunduğu Alman Uluslararası İş birliği Kurumu (GİZ) tarafından desteklenen “Kadın Dayanışması Sınırları Aşıyor” projesi bunlardan biridir. Ekim 2018-Haziran 2019 tarihleri arasında düzenlenen Proje okul öncesi çocuk sahibi olan mülteciler ile Türkiyeli kadınları kapsamaktadır. Bu projede yaratıcı drama atölyeleri, tematik ve düzenli dayanışma toplantıları ile yararlanıcıların toplumsal cinsiyet eşitliği bağlamında güçlendirilmesi amaçlanmıştır. Kadınların eğitimlere rahat katılabilmeleri adına çocuklar için oyun alanları ve eğlenceli etkinlikler düzenlenmiştir. Proje kapsamında Türkiyeli kadınlar ile mülteci kadınların ortak yönleri keşfedilerek emek piyasasına erişim, dil yetenekleri, psiko-sosyal destek, şehirde yaşama hakları ve kadın sağlığı konularında bilgilendirmeler yapılmıştır. Proje süresi boyunca toplam 290 aktivite başarıyla düzenlenmiştir (GDD, 2021). Bu projede de Türkiyeli kadınlar ile mülteci kadınlar bir araya getirilerek sosyal entegrasyon açısından olumlu faaliyetler yürütülmüştür. Grupların birbirlerini tanıyarak ön yargıların kırılması sağlanmıştır. Çalışma hayatına kadınların katılımıyla toplumun bir parçası haline gelerek göçmen kimliğin dışına çıkılmaya başlanmaktadır. Çalışma hayatına katılımı birlikte kendi ihtiyaçlarını karşılayabilen kadınlar böylelikle fazladan bir yardıma gereksinim duymadan hayatlarını sürdürebilmektedir. Bu durum sosyal uyumun temel mantığının bir sonucu olarak gelişmektedir.

2.2.1.4. Afgan Mülteciler Dayanışma ve Yardımlaşma Derneği (ARSA)

Önceki bölümlerde değinildiği üzere göçmen dernekleri kapsamı itibari ile daha geniş veya daha sınırlı şekilde kurulabilmektedir. Her iki tür de göçmenlerin entegrasyonu üzerinde etkilidir. Tüm göçmenleri kapsayan dernekler yapı itibari ile daha geniş hizmetler verebilmektedir. Türkiye’de farklı milletlerden çok sayıda göçmenler bulunduğundan dolayı kapsamlı derneklerin sosyal uyum konusundaki etkileri de önemli rol oynamaktadır. Ancak kısıtlı olarak belli bir kesime yönelik olarak kurulan dernekler aynı kesimden

bireyleri bir araya getirme konusunda oldukça etkilidir. Ağ teorisinde bahsedilen ilişkiler ağının kurulmasında bu tarz dernekler oldukça başarılıdır. Aynı milletten veya yöreden insanları bir araya getirmek sosyal uyumun sağlanmasını kolaylaştırmaktadır. Ağ teorisinde yer alan masrafları azaltması, göçün vermiş olduğu rahatsızlıkların giderilmesi, aynı etnik gruptan bireyleri bir araya getirmesi sayesinde adapte sürecini hızlandırması, gelecek göçmenler için potansiyel oluşturması ve yeni gelenler için fırsat oluşturması bu dernek türüyle doğrudan örtüşen özelliklerdir (Gurak ve Cases akt. Yalçın, 2004: 51–52). Ortak dil kullanımı iletişimi kolaylaştırmakta ve ağ teorisinin ortaya koyduğu bağ oluşturmuştur. Bu bakımdan iki dernek türü de sosyal uyum için oldukça önemlidir. Türkiye’de iki dernek türü de etkin bir şekilde faaliyet göstermektedir.

Türkiye’deki göçmen verileri incelendiğinde en yüksek nüfusa sahip milletler arasında Afganlar gelmektedir. Afganistan’da yaşanan iç savaşlar neticesinde halk göç etmek zorunda kalmış ve Türkiye’ye çok sayıda Afgan göçmen giriş yapmıştır. Gelenlerin büyük çoğunluğu düzensiz göçmenlerden oluşmaktadır. Düzensiz göçmenlere ulaşmada dernekler daha etkili olabilmektedir. Afgan Mülteciler Dayanışma ve Yardımlaşma Derneği (ARSA) bu derneklerden biridir. Merkezi Kayseri’de bulunan dernek birçok ilde faaliyet göstermektedir. Çeşitli illerdeki Afgan toplum liderleriyle iletişim ağı kurarak koordineli bir çalışma yürütmektedir. ARSA derneği gönüllü Afgan mültecileri tarafından 2009 yılında Afgan Mülteciler koordinatörü olarak faaliyete başlamıştır. Daha sonra 2014 yılında birçok meslek dalına mensup kişilerce kâr amacı gütmeyen resmi bir derneğe dönüştü. Birçok belediye, sivil toplum kuruluşları ve uluslararası kurumlarla iş birliği çerçevesinde çeşitli projeleri hayata geçirmiştir. Dernek başlıca Afganların sosyal uyumu, kadınları hedef alan beceri eğitimleri, psiko-sosyal destekler, futbol turnuvaları, sosyo-kültürel faaliyetler, el sanatları fuarları, ilk yardım eğitimleri, sanat ve kaligrafi festivalleri ve mülteciler ile ev sahibi toplum arasında güven inşa etme faaliyetleri yürütmüştür. Derneğin yayınladığı şekliyle *“sosyal uyum faaliyetleri kapsamında Türkiye’deki Mülteciler ve yerel halkın bilgilendirilmesi ve Koruma Desteği Sağlanması ile Koruma Hizmetlerine Yönlendirilmesi, bireysel danışmanın yanı sıra bilgilendirme toplantıları ve grup aktiviteleri de gerçekleştirilmektedir”* (ARSA 2021).

Ulusal ve uluslararası birçok konferansta yer alan dernek 370 gönüllü çalışanıyla 60 ilde faaliyet göstermektedir. Bu çalışmalarını kurdukları Afgan mülteci topluluk liderleri ağı ile güçlendirmektedir. Bu iletişim ağı ile mülteciler ve temsilciliklerle daha verimli bir bağlantı kurulmaktadır. Ayrıca göç alanında faaliyet gösteren STK’lar ile ortak

çalışılmasını önemseyen Dernek, Türkiye Mülteci Konseyi (TMK) isminde bir birim kurmuştur (ARSA 2021).

2017 yılında gerçekleşen AB Türkiye Delegasyon Toplantısı vesilesi ile AB Türkiye Delegasyonu Başkanı ve beraberindeki heyet ARSA'yı ziyaret ederek burada bir toplantı gerçekleştirilmiştir. Toplantıda ARSA'nın faaliyetleri incelenmiş ve dernek 2016 yılında gerçekleştirdiği "Afgan Sığınmacıların Yaşam Koşulları ve Avrupa'ya Kaçış Nedenleri" isimli raporun sonuçlarını sunmuştur (ARSA 2021).

Afgan Mülteciler Dayanışma ve Yardımlaşma Derneği birçok farklı alanda faaliyetler yürütmüştür. Bu faaliyetlerden biri lisan kurslarıdır. Lisan kurslarında Türkçe, Arapça ve İngilizce eğitimleri verilmiştir. Hayata Destek Derneği ile iş birliği kapsamında yürütülen bu eğitimlerle sosyal uyumun artırılması ve toplumlar arası kaynaşma sağlanması hedeflenmiştir. Mülteciler ile ev sahibi toplum arasında ekonomik fırsatların desteklenmesini sağlamak amacıyla birçok atölye faaliyetleri de bu kapsamda gerçekleştirilmiştir. Bu atölye çalışmalarından bir tanesi "Kadın Emeği Atölyesidir." Bu çalışma ile Afgan mülteci kadınların sosyal uyumunun sağlanması, toplumsal yaşama katılmaları ve üretimde yer almaları hedeflenmiştir. Lisan, göçmenlerin entegrasyonunda oldukça önemlidir. Toplumların birbirini anlamasıyla birlikte sosyal yaşamın birçok alanında sosyal uyum gerçekleşmeye başlamaktadır (ARSA 2021).

Bunun yanı sıra tercümanlık, bilgisayar, çocuk gelişimi, online Türkçe dersleri ve birçok sertifikalı kurs eğitimleri verilmiştir. Dernek sosyal uyum faaliyetleri dışında insani yardım kampanyaları da yürütmüştür. Hayırsever vatandaşların destekleriyle 435 mülteci aileye market karları dağıtılmıştır. Temel ihtiyaçların karşılanması hedeflenen bu yardımda ihtiyaç sahibi aileler özenle seçilmiştir (ARSA 2021).

Afgan göçmenler dernek vasıtasıyla bir araya gelerek tanışma imkânı bulmaktadır. Hemşerilik duygusuyla bağlantı kuran Afganlar topluma uyum sürecini daha çabuk atlatabilmektedir. Bu durum örneğimizin anlaşılması açısından önemlidir. Göçmen derneklerinden, tüm göçmenleri kapsayanlar ile belli etnik grubu kapsayan iki dernek türünün de çalışmalarını incelediğimizde entegrasyon konusuna oldukça önem verdiklerini görmekteyiz. Entegrasyon faaliyetleri birbirine benzer şekilde uygulanmıştır. Ancak belli bir etnik grubu kapsayan derneklerin o etnik gruba sahip göçmene ulaşması daha kolay gerçekleşmektedir. Göçmenin kendi hemşeri grubunu bulması daha kolay olacaktır. Kendi dil, din ve kültüründen insanlarla bir arada olması uyum sürecini daha çabuk

benimsemesinde yardımcı olmaktadır. Bu durum ağ teorisinin ilişkiler ağının bir yansıması niteliğindedir. Ağ teorisinin temelinde yatan aynı etnik gruba, özelliklere, kültüre, dine ve dile sahip göçmenlerin kurdukları ilişki göçmen derneklerinin misyon ve faaliyetleriyle örtüşmektedir. Bu bağlamda ağ teorisi entegrasyon sürecini hızlandırmak amacıyla aynı etnik gruptan göçmenleri bir araya getirecek projeler geliştiren belediyelerin ve göçmen derneklerinin amaçlarını açıklayıcı niteliktedir. Tüm göçmenlere hizmet vermek isteyen dernekler ise daha geniş ve farklı etnik gruptan bir kitleye hitap edebilmektedir. Bu durum farklılıkları bir araya getirmesi ve geniş bir kitleye ulaşması bakımından önemlidir.

2.3. DEĞERLENDİRME

Günümüzde ülkeler devlet yönetim sistemlerinde merkezi yönetimin yetkilerinin bazılarını devrederek yerel yönetimleri güçlendirmeye başlamıştır. Bu durum ile ihtiyaçların hızlı bir şekilde tespit edilmesi ve ulaştırılması, hizmetlerin daha sağlıklı şekilde yürütülmesi ve yönetimin kolaylaştırılması gibi pek çok noktada fayda sağlanması amaçlanmıştır. Merkezi yönetimle kontrolü zor olan konuların çözümü yerel yönetimlerle sağlanmaya çalışılmıştır. Bu konulardan bir tanesi de göçmenlerdir. Türkiye gibi yoğun göç alan ülkelerde merkezden yönetimle göçmenlerin sorunlarının çözümünün sağlanması zor olmaktadır. İhtiyaçların tespiti ve ulaştırılması noktasında örgütlenmelerin sağlanmasında en etkili birimler yerel yönetimlerdir.

Avrupa Birliği'nin göçmen politikaları uygulamalarında önem verdiği konulardan birisi göçmenlerin entegrasyonudur (Koçak ve Gündüz, 2016: 66). Entegrasyon göçmenlerin birçok sorunlarına kalıcı çözüm getirebildiği için Avrupa Birliği çalışmalarını bu doğrultuda gerçekleştirmeye başlamıştır. Avrupa Birliği'nde bulunan kurumların destekleriyle Türkiye'deki yerel yönetimler ve göçmen dernekleri, göçmen entegrasyonun sağlanması noktasında çalışmalar yapmaya başlamıştır. Bu noktada ulusal ve uluslararası ortaklıklar yapan belediyeler çalışmamızda ön plana çıkarılmıştır. Verilen örneklerle de belediyenin göçmenlerin entegrasyonunda üstlendiği rol ortaya konulmuştur.

Göçmenlerin entegrasyonunda diğer etkili grup STK'lardır. STK'lar içerisinde göçmen dernekleri yine bu alanda en etkili kuruluşlar olmuştur. Merkezi yönetim, yerel yönetim, Avrupa Birliği ve diğer STK'larla yapılan iş birlikleri ile ciddi etki alanları oluşmuştur. Göçmenlere ulaşım ve hizmet noktasında ciddi katkılar yapmış ve entegrasyon süreçlerinde oldukça etkili olmuştur. Verilen bilgiler ışığında günümüzde ve gelecekte de

yerel yönetimlerin ve STK'ların öneminin daha da artmakta ve faaliyet alanlarının genişlemekte olduğu söylenebilir.

SONUÇ

Geçmişten günümüze kadar insanlar devamlı olarak göç etme eyleminde bulunmuşlardır. Bu durum devletlerin önemli konularından biri haline gelmiştir. Farklı etnik gruptan insanların tanımadıkları topluma girmesi sosyolojik ve ekonomik birçok sorunu da beraberinde getirmiştir. Bunun sonucunda birçok göç teorisi ve politika geliştirilmiştir. Devletlerin göçmenlere yaklaşımı zaman içinde değişime uğramıştır. Özellikle günümüze doğru gelindiğinde devletlerin göçmenleri asimile etme üzerine değil topluma entegre edilmeleri üzerine yaklaşımlarının olduğunu görmekteyiz. Bu noktada karşımıza entegrasyon kavramı çıkmaktadır. Göçlerin giderek daha çok artmasıyla birlikte bu konudaki çalışmalar da artmış ve entegrasyon kavramı giderek önem kazanmıştır.

Göç teorileri göçlerin sebeplerini, ortaya çıkışlarını, süreçlerini ve sonuçlarını açıklayabilmek amacıyla ortaya atılmıştır. Bu noktada teoriler göç konusuna farklı açılardan yaklaşmıştır. Bazı teoriler göç öncesini açıklarken bazı teoriler ise göç sonrasında yaşanan süreçleri incelemiştir. Değişken olanın, sabit olana uyma süreci olarak tanımladığımız entegrasyon göç sonrası süreçte gerçekleşmektedir. Bu açıdan göç sonrası süreci inceleyen ağ teorisi, çalışmamızda entegrasyona en uygun yaklaşım olarak belirlenmiştir. Göçmenlerin yeni girdikleri toplumda, kendisiyle aynı durumda olanlarla kurdukları iletişim ağıyla topluma uyum süreci başlar. Bu durumu, çalışmamızda yer alan örnek göçmen derneklerinin faaliyetlerinde ve diğer entegrasyon projelerinin

uygulanışında görebilmekteyiz. Bu açıdan bakılarak çalışmamızda entegrasyon, ağ teorisi ile temellendirilmiştir.

Göçü meydana getiren sebeplerin anlaşılması için itme-çekme kuramı ele alınmıştır. Siyasal, ekonomik ve doğal afetlerden kaynaklanan göç sebepleri açıklanarak Türkiye'ye yapılan göçlerin sebepleri ortaya konmuştur. Devamında göç türlerine yer verilerek Türkiye özelinde hangi tür göçlerin olduğu tespit edilmiştir.

Türkiye'de bulunan göçmenlerin sığınmacı, mülteci, şartlı mülteci, geçici koruma ve ikincil koruma olarak farklı statülerde değerlendirildikleri ve kanundaki yerleri anlatılmıştır. Bu statüler göçmenlerin kalıcı mı, geçici mi, çalışma ya da oturma haklarının olup olamaması gibi konuların düzenlendiği kısımdır. Kitlemel göçlere maruz kalan Türkiye, göçmenlere farklı statüler vererek kontrol altında tutmayı hedeflemiştir. Türkiye'nin, yoğun göçler karşısında göçmenlere yönelik olarak, entegrasyon politikasını benimsemek durumunda kaldığını görmekteyiz. Bu yüzden Türkiye için entegrasyon politikasını tercihten ziyade gereklilik olarak nitelendirebiliriz.

Türkiye'de belediyelere ve göçmen derneklerine kanunlarla doğrudan göçmenlerin entegrasyonu konusunda yetki verilmemesine rağmen bu kurumların üstlendikleri rol çalışmamızın ana sorusunu oluşturmaktadır. Çalışmamızda Türkiye'deki belediyelerin ve göçmen derneklerinin göçmen entegrasyonunu benimsemesinde, Avrupa Birliği'nden kurumlarla yaptıkları iş birliklerinden etkilendikleri ve kendilerine görev edindikleri sonucuna varılmıştır. Yerellik anlayışını benimseyen Avrupa Birliği'nde yerel yönetimler önemli çalışmalar yürütmeye başlamıştır. Avrupa bölgesinin de yoğun göç alması bu ülkelerin entegrasyon politikasını benimsemelerine neden olmuştur. Çalışmamızdaki projeler incelendiğinde AB kapsamındaki kurumların Türkiye'deki belediyelere ve göçmen derneklerine entegrasyon projelerinde destekler verdikleri görülmektedir. Türkiye'deki yerel yönetimler ve göçmen dernekleri, uluslararası projelere katılmalarıyla birlikte entegrasyon konusunda kapasitelerini artırmışlardır. Bu kapasite artırımını ile Türkiye'de göçmen entegrasyonunda etkili çalışmalara imza atılmıştır. Çalışmamızda yer alan örnek belediyelerin ve göçmen derneklerinin faaliyetlerinin incelenmesiyle bu sonuca varılmıştır.

Yerel yönetim birimleri göçmen entegrasyonu konusunda önemli faaliyetler yürütmüştür. Birçok yerel yönetim birimi göçmen entegrasyonunda faaliyetler gösterse de belediyenin, göçmenlerle ilgili olarak kanunlarda, sınırları içerisinde ikamet eden tüm halkı kapsamaması, uluslararası kuruluşlar ve STK iş birlikleri ile kapasitesini artırmaları

bakımından konumuz belediye özelinde incelenmiştir. Göçmen derneklerinin ise entegrasyon politikalarını desteklemesi, belediyeler ve uluslararası kurumlarla iş birlikleri yapması ve geniş bir kitleye hitap etmesinden dolayı göçmen entegrasyonunda önemli bir yeri olduğu görülmüştür. Bu çerçevede AB ülkelerinden göçmen entegrasyonu konusunda yapılan iş birlikleri neticesinde Türkiye’deki yerel yönetimler ve göçmen dernekleri hem finansal hem de personel ihtiyaçlarını karşılayabilmiştir. Göçmen entegrasyonu konusunda personele eğitimler verilmiştir. AB kurumlarından gelen bu desteklerle belediyeler ve göçmen dernekleri entegrasyon konusunu kendine görev edinerek bu misyonu benimsemiştir.

Belediyelerin ve göçmen derneklerinin, göçmen entegrasyonu konusunda üstlendikleri rolün ortaya konması açısından örnekler belirlenmiştir. Belirlenen belediyeler ile göçmen derneklerinin yaptıkları iş birlikleri, geliştirdikleri projeleri, uygulamaları ve hem toplum hem de göçmenler üzerindeki etkileri verilmiştir. Belediyeler ve göçmen dernekleri kendilerine yükledikleri misyonla Türkiye’deki göçmenlerin entegrasyonunda önemli kurumlar haline dönüşmüştür.

KAYNAKÇA

- Acar, Ü. (2019). Şartlı Mülteciler ve Ulusal Güvenlik. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 23 (3), 1211-1225.
- Acer, Y., Kaya İ. ve Gümüş, M. (2010). *Küresel ve Bölgesel Perspektiften Türkiye'nin İltica Stratejisi*. Ankara: Usak Yayınları.
- Adıgüzel, Y. (2018). *Göç Sosyolojisi*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Ager, A. ve Strang, A. (2008). Understanding İntegration: A Conceptual Framework. *Journal Of Refugee Studies*, 21(2), 166-191.
- Akdoğan, N. (2019). *Uluslararası Göç Kavramı Çerçevesinde Türkiye'de Göç Yönetimi*. Yüksek Lisans Tezi, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Kütahya.
- Akkayan, T. (1979). *Göç ve Değişme*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Akkuzu, İ. (2009). *Uluslararası Emek Hareketleri (Göçü) ve Türkiye Üzerine Bir Deneme*. Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı Uluslararası İktisat Bilim Dalı, İstanbul.
- Akman, K. (2018). Göç Yönetiminde Yerel Yönetimler ve STK İşbirliği. *Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi*, 1(3), 452-466.
- Aksoy, Z. (2012). Uluslararası Göç ve Kültürlerarası İletişim. *Journal Of International Social Research*, 5(20), 292-303.
- Algan, N. ve Küçük, Ö. (1998). Transboundary Population Movements: Refugees, Environment and Politics, Milletler Arası Münasebetler İnsan Hakları Türk Yılı, C: XXVIII, A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi, Uluslararası Siyasi ve Ekonomik İlişkiler Araştırma Merkezi, Ankara.

- Anaran, S. (2020). *Göçmen Hukuku Bağlamında 2011 Sonrası Türkiye'deki Gayrimüslim Göçmenlerin Durumu*. Yüksek Lisans Tezi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası Politik Ekonomi ABD, Van.
- Aren, S. (2007). *Ekonomi Dersleri*. 2. Baskı, İstanbul: İmge Kitabevi.
- Arslan, C. (2009). *Türkiye'de Yerel Yönetimler Ve 2004 Sonrası Yerel Yönetim Reformu*. Yüksek lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Arslan, H. (2001). *16.yy. Osmanlı Toplumunda Yönetim, Nüfus, İskân, Göç ve Sürgün*. İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Avaner, T. ve Ocaklı, L. (2021). Suriye Krizinin Ardından Türkiye'de Meydana Gelen Düzensiz Göç ve Covid-19 Salgınının Düzensiz Göç Üzerindeki Etkisi. *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 39(Covid 19 Özel Sayısı), 1-13.
- Aybay, R. (2005). *Yabancılar Hukuku*. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Aygün, M. ve Kaya, C. (2016). Yabancılar ve Uluslararası Koruma Hukukunda Kalıcı Bir Çözüm Olarak Yerel Entegrasyon. *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 7(1), 87-142.
- Balun, B. (2020). *Yabancı Göçmenlerin Çalışma Koşulları ve Sendikal Deneyimleri Ekseninde Sendikaların Göçmenlere Bakışı: Karabük Örneği*. Doktora Tezi, Eskişehir Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı, Eskişehir.
- Bozlağan R. ve Can, A. (2009). İl Özel İdaresinde Valinin Yürütme Organı Olması Sorunu Ve Bir Çözüm Önerisi. *Öneri Dergisi*, 8(32), 217-232.
- Büyükçalık, M. E. (2014). İsveç ve Türk Mülteci Hukuku Düzenlemelerinin Karşılaştırılması. *Kocaeli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 5(9), 53-90.
- Can, H. (2018). *Yerel Yönetim Birliklerinin Belediyelerin Kardeş Şehir İlişkilerine Katkıları: Türk Dünyası Belediyeler Birliği Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya.
- Castles, S. ve Miller, M. J. (1998). *The Age of Migration*. London: Mcmillan.

- Castles, S. ve Miller, M. J. (2008). *Göçler Çağı- Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri*. İstanbul: Bilgi Üniversitesi.
- Castles, S., Haas, H. D. ve Miller, M. J. (2014). *The Age of Migration International Population Movements in The Modern World*. New York: Palgrave Macmillan, 30.
- Castles, S., Korac, M., Vasta, E. ve Vertovec, S. (2002). *Integration: Mapping the Field*. Home Office online report, 29(03), 115-118.
- Çağlar, A. ve Abdülkadir, O. (2015). *Entegrasyon/Uyum: Kavramsal ve Yapısal Bir Analiz*. İ. Sirkeci, B. D. Şeker ve M. M. Yüceşahin (Ed.), *Göç ve Uyum* (ss.39-76). London: Transnational Press London.
- Çağlar, T. (2018). Göç Çalışmaları İçin Kavramsal Bir Çerçeve. *Toros Üniversitesi İİSBF Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(8), 26-49.
- Çağlayan S. (2006). Göç Kuramları, Göç ve Göçmen İlişkisi. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (İLKE)*, (17), 68.
- Çelik, C. (2012). *Göç, Kentleşme ve Din, Din Sosyolojisi*. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Çelik, N. B. (2015). Türk Hukukunda Uluslararası Koruma Başvurusunda Bulunan veya Uluslararası Korumadan Yararlanan Yabancıların Hak ve Yükümlülükleri. *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 6(3), 67-148.
- Çiçek. Y. (2014). Geçmişten Günümüze Türkiye’de Yerel Yönetimler. *KSÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(1), 53-64.
- Demirhan, Y. ve Aslan, S. (2015). Türkiye’nin Sınır Ötesi Göç Politikaları ve Yönetimi. *Birey ve Toplum Dergisi*, 5(9), 29.
- Demirkıran, D. (2020). *Yerel Yönetimlerin Göç ve Entegrasyon Politikaları: Gaziantep Büyükşehir Belediyesi Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi, Ankara.
- Doğan, C. ve Aydın, Y. (2021). Yeşilce Örneğinden Hareketle, Yerelden Genele Göç Olgusu. *Balkan ve Yakın Doğu Sosyal Bilimler Dergisi*, (7), 115-123.
- Doğan, H.H. (2018). Yerel Siyaset. H. Reyhan ve A. S. Reyhan (Ed.), *Yerel Yönetimler Maliyesi* (ss.388-438). Ankara: Palme Yayınları.

- Doğan, K. (2008). *Göçmen Kaçakçılığı Suçu*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Dönmez Kara, C. Ö. (2015). *Göç Bağlamında Uluslararası İşbirliği ve Türkiye'nin Politikaları*. Doktora Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.
- Durdu, Z. (2010). Küresel Siyaset ve Çokkültürcülük. *YDÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(1), 27-50.
- Ekici, S. ve Tuncel, G. (2015). Göç ve İnsan. *Birey ve Toplum Dergisi*, 5(9), 11.
- Ekşi, N. (2016). *Uluslararası Koruma Başvuru Sahipleri ile Uluslararası Koruma Statüsü Alan Yabancıların Türkiye'de Çalışma Hakları*. Prof. Dr. M. İlhan Ulusan'a Armağan, C: III, Seçkin Yayıncılık.
- Elban, S. (2018). Belediye Ölçeği Perspektifinden Mahalli İdareler Reformu Üzerine Notlar. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 22(3), 1592-1593.
- Eminoğlu, N. (2020). *Kültürlerarası Şehirler: Sosyal Uyumun Aracı Olarak Kültürlerarası İletişim*. Ankara: RESLOG, Yerel Yönetişim ve Göç Dizisi-7.
- Erdoğan, C. (2016). *Türkiye'de Yerel Yönetimlerde Yönetim Yapısı Ve Teşkilatlanma*. Yüksek Lisans Tezi, Namık Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tekirdağ.
- Ergüven, N. S. ve Özturanlı B. (2013). Uluslararası Mülteci Hukuku ve Türkiye. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 62 (4), 1007-1061.
- Erkiral Tavas, O. (2015). *Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne Tam Üyelik Sürecinde Uluslararası Göç Yönetimi Stratejisi (Bir Model Önerisi)*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Eryılmaz, B. (2011). *Kamu Yönetimi, Düşünceler–Yapılar–Fonksiyonlar–Politikalar*. Ankara: Okutman Yayıncılık.
- Gemalmaz, M. S. (2005). *Ulusüstü İnsan Hakları Hukukunun Genel Teorisine Giriş*. İstanbul: Legal Yayıncılık.
- Gezgin, M. F. (1994). *İşgücü Göçü ve Avusturya'daki Türk İşçileri*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları.

- Göka, E. (2006). *İnsan Kısım Kısım: Toplumlar, Zihniyetler, Kimlikler*. Ankara: Aşına Kitaplar.
- Göregenli, M. ve Karakuş, P. (2014). Göç Araştırmalarında Mekân Boyutu: Kültürel ve Mekânsal Bütünleşme. *Türk Psikoloji Yazıları*, 17(34), 101-115.
- Gözübüyük, A. Şeref. (2006). *Yönetim Hukuku*. Ankara: Turhan Kitabevi.
- Güler, H. (2020). Göç Ve Entegrasyon: Türkiye’de “Uyum” Ama Nasıl?. *Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 11(Ek Sayı 1), 245-268.
- Gündoğan A. Osman (2002). Çoğulculuk ve Değer Bunalımı. *Muğla Üniversitesi SBE Dergisi Bahar*, 8.
- Güvenç, B. (1996). *Kültür ve Demokrasi*. Ankara: Gündoğan Yayınları.
- Güvenç, B. (2002b). *Kültürün ABC’si*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Ihlamur Öner, S. G. ve Şirin Öner, N. A. (2012). *Küreselleşme Çağında Göç Kavramlar, Tartışmalar*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- İçduygu, A. (2007). The Politics Of Irregular Migratory Flows In The Mediterranean Basin: Economy, Mobility And ‘Illegality’. *Mediterranean Politics*, 12(2), 141-161.
- İçduygu, A., Erder, S. ve Gençkaya, Ö. F. (2014). *Türkiye’nin Uluslararası Göç Politikaları, 1923-2023 Ulus-Devlet Oluşumundan Ulus-Ötesi Dönüşümlere*. Mirekoç Proje Raporları Tubitak, İstanbul: Koç Üniversitesi.
- İnce, C. (2019). Göç Kuramları ve Suriye Göçü Üzerine Bir Değerlendirme. *Opus Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 11(18), 2579-2615.
- Kafalı, M. (2002). Anadolu'nun Fethi ve Türkleşmesi. *Erdem*, 8(22), 9.
- Kagıtçıbaşı, Ç. (2014). Sonsöz: Kültürleşme ve Aile İlişkileri. *Türk Psikoloji Yazıları*, 17(34), 120-127.
- Kalaycı, H. (2008). Etnisite ve Ulus Karşılaştırması. *Doğu Batı Dergisi*, (44), 104.
- Kalaycı, S. (2016). *Sığınmacıların Korunmasına Yönelik Türk Sivil Toplum Kuruluşları*. İstanbul: İnsanı ve Sosyal Araştırmalar Vakfı Yayınları.

- Karaman, Y.İ. (2011). *İl Özel İdarelerinin Kurumsallaşma Süreci (Batman İl Özel İdaresi)*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Karko, Ü. (2010). *Avrupa Birliği'ne Uyum Sürecinin Türkiye'de Yerel Yönetimlere Yansıması*. Yüksek Lisans Tezi, Kadir Has Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, İstanbul.
- Karpat, K. H. (2013). *Osmanlı'dan Günümüze Etnik Yapılanma ve Göçler*. İstanbul: TİMAŞ Yayınları.
- Kartal N. (2010). *İl Özel İdarelerinin Yeniden Yapılandırılması: Uygulama Aşaması Üzerine Bir Çözümleme*. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Kaya, A. (2011). *Türkiye'de Çerkezler Diasporada Geleneğin Yeniden İcadı*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Kaygalak, S. (2009). *Kentin Mültecileri Neoliberalizm Koşullarında Zorunlu Göç ve Kentleşme*. Ankara: Dipnot Yayınları.
- Keleş, R. (1983). Toplu Konut, Konut Kooperatifleri ve Devlet. XIII. İskân ve Şehircilik Haftası Konferansları Toplu Konut Sorunları ve Siyaseti, Ankara Üniversitesi SBF Yayınları, 11-32.
- Keleş, R. (1996). *Kentleşme Politikaları*. Ankara: İmge Yayınevi.
- Keleş, R. (2009). *Yerinden Yönetim ve Siyaset*. 6. Baskı, İstanbul: Cem Yayınevi.
- Keleş, R. (2012). *Yerinden Yönetim ve Siyaset*. İstanbul: Cem Yayınevi.
- Kılıç, S. ve Tok, N. (2004). Gelişim Sürecinde Mekânsal Hareketliliğin Toplumsal Yaşama Etkileri Üzerine Bir İnceleme. *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, (31), 23-45.
- Kılıç, S. ve Tok, N. (2013). Çevrecilikte Yeni Bir Kimlik: Ekolojizm. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 8(2), 223-250.
- Kırıışık, F. (2013). Sosyal Bilimler Metinleri. A. Kubaş (Ed.), *Kamu Yönetiminin Yeniden Örgütlenmesi ve Kamu Hizmetlerinin Yürütülmesinde Yerellik İlkesi ve Türkiye'de Uygulanabilirliği* (ss. 1-16). Niğde: Namık Kemal Üniversitesi.

- Koçak, Y. ve Terzi, E. (2012). Türkiye’de Göç Olgusu, Göç Edenlerin Kentlere Olan Etkileri ve Çözüm Önerileri. *Kafkas Üniversitesi İBF Dergisi*, 3(3), 163-184.
- Koçak, O. Ve Gündüz, R.D. (2016). Avrupa Birliği Göç Politikaları ve Göçmenlerin Sosyal Olarak İçerilmelerine Etkisi. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(12), 66-90.
- Kolukırmak, S. (2009). Mülteci ve Sığınmacı Olgusunun Medyadaki Görünümü: Medya Polisiği Üzerine Bir Değerlendirme. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(1), 1-20.
- Kurubaş, E. (2008). Etnik Sorunlar: Ulus-Devlet ve Etnik Gruplar Arasındaki Varoluşsal İlişki. *Doğu Batı Düşünce Dergisi*, (44), 11-41.
- Küyük, N. (2011). *Yerel Yönetimlerin Kürt Kökenli Grupların Büyükşehirlere Göç Sonrası Entegrasyon Sorunlarına Yaklaşımı: Ankara Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Metin, Y. ve Altan, Y. (2011). Lizbon Antlaşması Sonrasında Subsidiarite İlkesi. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 16(3), 131-147.
- Mutluer, M. (2003). *Uluslararası Göçler ve Türkiye*. İstanbul: Çantay Kitabevi.
- Nadaroğlu, H. (1998). *Mahalli İdareler*. İstanbul: Beta Yayıncılık.
- Nasirova, A. (2014). *Şartlı Mültecilerin Yerel Halka Yönelik Görüşleri: Afyonkarahisar Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, Ankara.
- Naz, Y. (2015). *Türkiye’nin Uluslararası Göç Politikası ve Uluslararası Göçün Türkiye’deki Güncel Sorunları*. Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Örnek, A. (1987). *Kamu Yönetimi*. İstanbul: Pano Yayıncılık.
- Özer, İ. (2004). *Kentleşme, Kentlileşme ve Kentsel Değişme*. Bursa: Ekin Kitabevi.
- Özkal Sayan, İ. (2013). Türkiye’de idari Sistem ve Örgütlenme. 16 Mart 2021 tarihinde <http://www.kas.de/tuerkei/tr/publications/34517/> sayfasından erişilmiştir.

- Öztürk, N. Ö. (2017). Geçici Korumanın Uluslararası Koruma Rejimine Uyumu Üzerine Bir İnceleme. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 66(1), 201-264.
- Öztürk, S. (2019). *Türkiye'deki Suriyeli Ergenlerin Psikolojik Uyum ve Kültürleşme Sürecinin Değerlendirilmesi: Altındağ Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Hizmet Bölümü, Ankara.
- Özyakışır, D. (2013). *Göç: Kuram ve Bölgesel Bir Uygulama*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Parlak, B. (2005). *Yerel Yönetimler Üzerine Güncel Yazılar*. H. Özgür ve M. Kösecik (Ed.), Tarihi Perspektifte İl Özel İdareleri (ss.175). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Pazarcı, H. (1989). *Uluslararası Hukuk Dersleri*. II. Kitap. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları.
- Pazarcı, H. (2009). *Uluslararası Hukuk*. 8. Baskı, Ankara: Turhan Kitapevi.
- Perşembe, E. (2005). Kimlik ve Uyum Arasında Almanya'da Türk Göçmenler. *EKEV Akademi Dergisi*, 9(23), 271-284.
- Poyraz, Y. (2012). Suriye Vatandaşlarının Geçici Korunması ve Uluslararası Mülteci Hukuku. *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 20(2), 53-69.
- Sarı, M. (2012). Cumhuriyet Döneminde Muhacirlerin İskanında Yaşanan Sıkıntılar Üzerine Bir Değerlendirme (1923-1938). *Türk İslam Medeniyeti Akademik Araştırmalar Dergisi*, 7(13), 79-97.
- Sassen, S. (1988). *The Mobility of Labour and Capital*. Cambridge: Cambridge University.
- Sayın, H. (2010). *Uluslararası Hukuk ve Türk Hukuku Bakımından Göçmen Kaçakçılığı, İnsan Ticareti, Cinsel Sömürü Suçları ve Bunlarla Mücadelede Uluslararası İşbirliği*. Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, İstanbul.
- Sencer, Y. (1979). *Türkiye'de Kentleşme*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

- Sezer, Ö. (2007). Hizmette Halka Yakınlık İlkesi Ve Yerelleşmeye Etkisinin Türkiye’de Yerel Yönetim Reformları Açısından Değerlendirilmesi. *Yerel Siyaset*, 13, 22-27.
- Somuncu, B. (2006). *Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne Tam Üyelik Sürecinde Uluslararası Göç Politikası*. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Şan, M. ve Haşlak, İ. (2012). Asimilasyon ile Çokkültürlülük Arasında Amerikan Anaakımını Yeniden Düşünmek. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 7(1), 29-54.
- Şen, E. (1984). Türkiye’de Mevsimlik İş Gücü Göçleri Üzerine Düşünceler. *Ege Coğrafya Dergisi*, 2(1), 1-6.
- Şimşek, D. (2019). İstanbul’daki Afrikalı Göçmenlerin Ulusötesi Sosyal Alanlarının Entegrasyon Süreçlerine Etkisi. *Öneri Dergisi*, 14(52), 216-235.
- Şimşek, D. (2018). Mülteci Entegrasyonu, Göç Politikaları Ve Sosyal Sınıf: Türkiye’deki Suriyeli Mülteciler Örneği. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 40(2), 367-392.
- Taşpınar, S. (2015). Belediye Hizmetlerinin Pazarlanması: Keçiören Belediyesi Örneği . *İller ve Belediyeler Dergisi*, 806, 24-36.
- Tathioğlu, D. (2012). *Göç Sosyolojisi Açısından Hicret*. Sivas: Asitan Yayınları.
- Tekeli, İ.,(1998). *Türkiye’de İç Göç Sorunsalı Yeniden Tanımlanma Aşamasına Geldi”, Türkiye’de İç Göç Sorunsal Alanları ve Araştırma Yöntemleri Konferansı (6-8 Haziran 1997)*. İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı.
- Tok, N. (2006). Çokkültürlülüğe Bir Yanıt Olarak Tek Kültürcülük ve Çokkültürcülük. *Demokrasi Platformu*, 2(5), 19-33.
- Tok, N. (2007). Çokkültürcülüğün Meydan Okuduğu Milliyetçilik Kimlik Siyaseti: Ulus, Ulus-Devlet ve Liberal Demokrasi. *Demokrasi Platformu*, 3(10), 83-97.
- Tok, N. (2010). Ulus-Cemaat ve Cemiyet: Cemaat ve Cemiyet Uluslar. *Demokrasi Platformu*, 6(23), 51-66.

- Tok, N. ve Korkut, R. (2010). Niğde Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü Kurumlarında Kalan Sığınmacı ve Mültecilerle İlgili Gözlemler. *Akademik Bakış Dergisi*, (22), 223-250.
- Tok, N. ve Korkut, R. (2012). Küreselleşme ve Yerinden Olma Sorununun Çevresel Güvensizliklere Bağlı Değişen Tabiatı Bağlamında İklim Mültecileri. Kırgızistan: İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası Kırgız-Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, *Akademik Bakış Dergisi*, (32), 1-16.
- Toksöz, G. (2006). *Uluslararası Emek Göçü*. İstanbul: Bilgi Üniversitesi. turkishny. (2012, Haziran 21). 13 Şubat 2021 tarihinde turkishny.com: <http://www.turkishny.com/hot-special-news/93-hot-special-news/92621-turkiyeab-geri-kabul-anlasmasi-paraflandi> sayfasından erişilmiştir.
- Topal, A. H. (2015). Geçici Koruma Yönetmeliği ve Türkiye’deki Suriyelilerin Hukuki Statüsü. *İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2 (1), 05-22.
- Tümertekin, E. ve Özgüç, N. (2002). *Beşerî Coğrafya: İnsan Kültür Mekân*. İstanbul: Çantay Kitabevi.
- Türkdoğan, O. (1977). *Türkiye’de Köy Sosyolojisinin Temel Sorunları*. İstanbul: Dede Korkut Yayınları
- Unat, N. A. (2002). *Bitmeyen Göç: Konuk İşçilikten Ulus-Ötesi Yurttaşlığa*. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Unutulmaz, O. (2012). Küreselleşme Çağında Göç–Kavramlar, Tartışmalar. T. Bora (Ed.), *Gündemdeki Kavram: "Göçmen Entegrasyonu"-Avrupa’daki Gelişimi ve Britanya Örneği* (ss. 135-160). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Urhan, V. F. (2008). Türkiye’de Yerel Yönetimlerin Yeniden Yapılandırılması. *Sayıştay Dergisi*, 70, 85-102.
- Urk, M. (2010). *Göç Olgusu Bağlamında Mülteciler, Sığınmacılar ve İnsan Hakları*. Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İnsan Hakları Anabilim Dalı, İstanbul.
- Ünal, F. (2011). Tanzimat’tan Cumhuriyete Türkiye’de Yerel Yönetimlerin Yasal ve Yapısal Dönüşümü. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 30, 241- 248.

- Ünlü, G. (2007). *Uluslararası Göç ve Göçmenliğin Değişen Koşulları İçinde “Mültecilik”*. Yüksek Lisans Tezi, Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Muğla.
- Varol, N. ve Gültekin, T. (2016). Etkin Bir Göç Faktörü: Afetler. *AÜDTCF, Antropoloji Dergisi*, (32), 43-51.
- Yalçın, C. (2004). *Göç Sosyolojisi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Yapıcı, M. İ. (2007). Uluslararası İlişkiler Disiplininde Entegrasyon Teorilerinin Yeri ve Etkinliği. *Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(3), 130-157.
- Yazan, Y. (2016). *Avrupa Birliği'nin Yasadışı Göç Politikası*. 2. Baskı, İstanbul: Milenyum Yayınları.
- Yıkılmaz, N. (2004). *Yeni Dünya Düzeni ve Çevre*. 1. Baskı, İstanbul: Sosyal Araştırmalar Vakfı Yayını.
- Yıldırım, U., Gül, Z., ve Akın, S. (2015). İl Mülki Sınırı Büyükşehir Belediye Modelinin Getirdiği Yenilikler. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 10(2), 205-229.
- Yıldız A. (2001). *Ne Mutlu Türküm Diyebilene*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Yıldız, S. ve Çakırer Özservet, Y. (2016). *Türkiye Göç Politikalarının Entegrasyon ve Yerel Yönetimler Açısından İncelenmesi*. Paksoy, M., Yıldırımçı, E., Sarıçoban, K. ve Özkan, Ö. (Ed.), Ortadoğudaki Çatışmalar Bağlamında Göç Sorunu (ss.121-137). Ankara: Efil Yayıncılık.
- Yılmaz, A. (2001). Samsun Merkez İlçe Kırsala Alanında Seçilmiş Dört Köyde Mevsimlik İşgücü Göçü Üzerine Bir Araştırma. *Türk Coğrafya Dergisi*, (36), 129-144.
- Yiğit M. (2008). *Türkiye’de Yerel Yönetimlerde Katılım, Demokrasi Ve AB Sürecinin Etkileri*. Yüksek Lisans Tezi, Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Yürüşen, M. (1998). *Çeşitlilikten Özgürlüğe: Çokkültürlülük ve Liberalizm*. Ankara: LDT Yayınları.

- Zafer, A. B. (2016). Göç Çalışmaları İçin Bir Anahtar Olarak “Kültürleşme” Kavramı. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(30), 75-92.
- Zenginkuzucu, D. M. (2018). Türkiye’de Geçici Koruma Rejiminin Uluslararası Ölçütler Çerçevesinde Bir Değerlendirmesi. *Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Akademik Dergisi*, (1), 37-62.
- Zeytinburnu Belediyesi (2009). *Göç İle Gelen Ailelerin Şehir Hayatına Adaptasyonu İçin Belediyeler Arası Diyalog Projesi*. İstanbul: Kültür Yayınları.

İNTERNET KAYNAKLARI

- Adana Büyükşehir Belediyesi. (2019). 21 Kasım 2021 tarihinde <https://www.adana.bel.tr/en> sayfasından erişilmiştir.
- Anadolu Ajansı, ABD Senatosu, Meksika sınırındaki duvar projesinin iptaline karşı sunulan tasarıyı reddetti. (2021). 16 Eylül 2021 tarihinde <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/abd-senatosu-meksika-sinirindaki-duvar-projesinin-iptaline-karsi-sunulan-tasariyi-reddetti/2324963>
- ARSA, Tarihçe. (2021). 10 Haziran 2021 tarihinde <https://arsa.org.tr/TR/kurumsal/tarihçe> sayfasından erişilmiştir.
- Bağcılar Belediyesi. (2021). 5 Eylül 2021 tarihinde <http://bagcilar.bel.tr/> sayfasından erişilmiştir.
- Belediyeler Kanunu. (2005). 15 Kasım 2021 tarihinde <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5393.pdf> sayfasından erişilmiştir.
- Birleşmiş Milletler (UN), Dünya Göç Raporu. (2020). 25 Aralık 2020 tarihinde <https://www.un.org/en/file/105459/download?token=TOv3VPkm>
- Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal İşler Dairesi, Sayım Raporu. (2020). 05 Şubat 2021 tarihinde <https://www.census.gov/programs-surveys/decennial-census/about/rdo/summary-files.html>

- Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Konseyi (UNHRC). (2020). 14 Şubat 2021 tarihinde <https://www.ohchr.org/en/hrbodies/hrc/pages/home.aspx>
- Cenevre Sözleşmesi, 11 Ocak 2021 tarihinde <https://www.multeci.org.tr/wp-content/uploads/2016/12/1951-Cenevre-Sozlesmesi-1.pdf>
- Çiğdem Kağıtçıbaşı, Avrupa’da Göçmenlerin Uyum Sorunları ve Radikalleşme. (2015). 04 Ocak 2021 tarihinde <https://bilimakademisi.org/avrupada-gocmenlerin-uyum-sorunlari-ve-radikallesme-cigdem-kagitcibasi/>
- EUR-Lex: EU. 5 Ekim 2021 tarihinde [lawhttps://eur-lex.europa.eu/homepage.html](https://eur-lex.europa.eu/homepage.html) sayfasından erişilmiştir.
- Euronews, Türkiye-İran sınırına yasa dışı geçişleri önlemek için duvar inşa ediliyor. (2021). 04 Eylül 2021 tarihinde <https://tr.euronews.com/2021/07/22/turkiye-iran-s-n-r-na-yasa-d-s-gecisleri-onlemek-icin-duvar-insa-ediliyor>
- Gazete Kritik, Adana Büyükşehir Ve IOM, Göçmenlerin Uyum Ve Koordinasyonu İçin Çalışmaya Devam Ediyor. (2021). 10 Aralık 2021 tarihinde <https://www.gazetekritik.com/> sayfasından erişilmiştir.
- Gaziantep Büyükşehir Belediyesi. (2021). 22 Ekim 2021 tarihinde <https://www.gaziantep.bel.tr/tr> sayfasından erişilmiştir.
- Gaziantep Güneş, Büyükşehirin Mülteci Kadınlara Yönelik Projesi Hayat Buldu. (2017). 20 Kasım 2021 tarihinde <https://www.gaziantepgunes.com/haber/7138163/buyuksehirin-multeci-kadinlara-yonelik-projesi-hayat-buldu> sayfasından erişilmiştir.
- Germanwatch, Küresel İklim Risk Endeksi. (2021). 21 Eylül 2021 tarihinde www.germanwatch.org/en/crisis
- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, Düzensiz Göç. (2021). 02 Ekim 2021 tarihinde <https://www.goc.gov.tr/duzensiz-goc-istatistikler>
- Göçmen Dayanışma Derneği, Göçmenlerin Sağlık Hakkına Erişiminin Desteklenmesinde Sektörler Arası Stratejik İş Birliği Çalıştayı. (2020). 20 Nisan 2021 tarihinde <http://gocmendd.org/tr/docs/home/activity/aktivite-06.pdf> sayfasından erişilmiştir.

- Göçmen Dayanışma Derneği. (2021). 22 Ağustos 2021 tarihinde <http://gocmendd.org/tr/index.html> sayfasından erişilmiştir.
- Güney Haber, Göçmen Koordinasyon Ve Uyum Merkezi Açıldı. (2018) 10 Aralık 2021 tarihinde <https://www.adanaguneyhaber.com/gocmen-koordinasyon-ve-uyum-merkezi-acildi/> sayfasından erişilmiştir.
- Hürriyet, Suriyelilerin Topluma Entegrasyonu Sağlanıyor. (2016). 15 Ekim 2021 tarihinde <https://www.hurriyet.com.tr/suriyelilerin-topluma-entegrasyonu-saglaniyor-40235291> sayfasından erişilmiştir.
- İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, Türkiye’de Geçici Koruma. (2012). 09 Mart 2021 tarihinde <https://www.goc.gov.tr/turkiye-de-gecici-koruma>
- İl Özel İdaresi Kanunu. (2005) 11 Kasım 2021 tarihinde <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5302.pdf> sayfasından erişilmiştir.
- IOM. Glossary on Migration, International Migration Law (2011). 19 Şubat 2022 tarihinde <http://www.iom.int/key-migration-terms> sayfasından erişilmiştir.
- İlhan Tomanbay, SGDD Başkanı, Ankara. (2005). 15 Mart 2021 tarihinde <http://yunus.hacettepe.edu.tr/~tomanbay/umudadogru.html>
- Kula, C. (2015). Uluslararası Belgelerle İltica Hukuku ve Ülkemizdeki Suriyelilerin Hukuki Statüsü. *Hukuk Gündemi*, (2), 4-9. 15 Mart 2021 tarihinde, <http://www.ankarabarusu.org.tr/siteler/ankarabarusu/hgdmakale/2015-2/10.pdf> sayfasından erişilmiştir.
- Milliyet Gazetesi, Bağcılarlı Ve Suriyeli Kadınlar Sukulent Atölyesinde Buluştu. (2021). 25 Eylül 2021 tarihinde <https://www.milliyet.com.tr/yerel-haberler/istanbul/merkez/bagcilarli-ve-suriyeli-kadinlar-sukulent-atolye-6455894> sayfasından erişilmiştir.
- Mülteciler Derneği, Faaliyet Raporu. (2020). 13 Ağustos 2021 tarihinde <https://multeciler.org.tr/wp-content/uploads/2021/11/multeciler-dernegi-faaliyet-raporu-2020.pdf> sayfasından erişilmiştir.
- Mülteciler Derneği. (2021). 10.08.2021 tarihinde <https://multeciler.org.tr/> sayfasından erişilmiştir.

SGDD, Anka Projesi'nde Yeni Dönem: Beri Kadın Kooperatifi. (2021). 15 Kasım 2021, <https://sgdd.org.tr/anka-projesinde-yeni-donem-beri-kadin-kooperatifi/> sayfasından erişilmiştir.

SGDD. (2021). 16 Ekim 2021 tarihinde <https://sgdd.org.tr/> sayfasından erişilmiştir.

TUIK, Nüfus ve Demografi. (2020). 9 Temmuz 2021 tarihinde <https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=Nufus-ve-Demografi-109> sayfasından erişilmiştir.

Türk Dil Kurumu, Sözlük. 02 Eylül 2020 tarihinde www.tdk.com.tr

Türkiye İstatistik Kurumu (TUIK), Uluslararası Göç İstatistikleri. (2019). 20 Haziran 2021 tarihinde <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Uluslararası-Göç-İstatistikleri-2019-33709>

Umuda Doğru Gazetesi, SGDD-ASAM depremin ardından İzmir'deydi. (2021). 15 Ocak 2022 tarihinde https://sgdd.org.tr/wp-content/uploads/2021/09/asam_umuda_dogru_2021_210825.pdf sayfasından erişilmiştir.

UNHCR. Birleşmiş Milletler Mülteci Örgütü Türkiye İstatistikleri(2018). 14 Şubat 2022 tarihinde <https://www.unhcr.org/tr/unhcr-turkiye-istatistikleri> sayfasından erişilmiştir.

Wikipedia, Suriye-Türkiye sınır duvarı. (2021). 15 Eylül 2021 tarihinde https://tr.wikipedia.org/wiki/Suriye-Türkiye_sınır_duvarı

Wikipedia. 20 Eylül 2021 tarihinde <https://tr.wikipedia.org/wiki/Zeytinburnu> sayfasından erişilmiştir.

Yerel Yönetimler Genel Müdürlüğü, Mahalli İdareler Genel Faaliyet Raporu. (2020). 20 Aralık 2021 tarihinde https://webdosya.csb.gov.tr/db/yerelyonetimler/icerikler/2020_yili_mahall-idareler_genel_faal-yet_raporu-20210621180102.pdf sayfasından erişilmiştir.

Zeytinburnu Belediyesi, Göçle Gelenlerin Entegrasyonu Projesi. 24 Eylül 2021 tarihinde <https://www.zeytinburnu.istanbul/Gocle-Gelenlerin-Entegrasyonu-Projesi> sayfasından erişilmiştir.

Zeytinburnu Belediyesi, Göçmenlerin Entegrasyonu İçin Yerel Kuruluşların Öğrenimi, Avrupa'daki Göçmenlerin Entegrasyonunda Yerel Kuruluşlar ve Çalışanlar için Rehber Kitap. (2015). 6 Eylül 2021 tarihinde http://www.ll2ii.eu/pdf/Guidebook_for_Local_Bodies_and_Operators_on_Integration_of_Migrants_in_Europe_TR.pdf sayfasından erişilmiştir.

Aksaray Üniversitesi Tez Değerlendirme Formu		
Öğrencinin Adı Soyadı:Abdurrahim Erkam ARSLAN		EVET
Kapak		
1	Tez Başlığı tutanaktaki başlıkla aynı mı?	
2	Kapaktaki ay ve yıl savunmaya girilen tarihle tutarlı mı?	
3	Kapak format kılavuzdaki kapak formatına uygun mu?	
4	Kapakta yazılan tüm yazılar doğru olarak verilmiş mi?	
İçindekiler		
5	Sayfa numaraları tam verilmiş mi?	
6	Şekil, Çizelge vb. listeleri verilmiş mi? Sıralaması doğru mu?	
7	Özet, Abstract, Giriş, Sonuçlar vb. bölümler var mı?	
8	Yazım hataları kontrolü yapıldı mı?	
Giriş		
9	Hazırlanan tezin önemini anlatıyor mu?	
10	İkinci ve Üçüncü dereceden başlık içermemeli kuralına uyuldu mu?	
Özet/Abstract		
11	Kılavuza uygun mu?	
12	Ay ve yıl savunmaya girilen tarihle tutarlı mı?	
13	Özet; tek sayfa, tek aralık, tek paragraf kuralına uygun olarak yazıldı mı?	
14	Bilim kodu, sayfa adedi, anahtar kelimeler ve tez danışmanı yazıldı mı?	
Kaynakça		
15	Kaynakların tamamına metin içinde atıf yapıldı mı?	
16	Kaynak formatı Kılavuzdaki kaynak formatına uygun olarak hazırlanmış mı?	
17	Atıf formatı kılavuzdaki atıf formatına uygun mu?	
Atıf Yöntemi APA 6 ☐ CMS ☐ İSNAD ☐		
Genel Değerlendirme		
18	Etik Beyan açıklaması okundu, uyuldu ve imzalandı mı?	
19	Kabul/Onay sayfası kılavuzdaki formata uygun olarak düzenlenmiş mi?	
20	Kabul /Onay sayfasında belirtilen oy birliği/oy çokluğu seçeneklerinden uygun olanı savunmayla tutarlı olacak şekilde belirlenmiş mi?	
21	Sayfa kenar boşluklar ve sayfa numaraları kılavuzdaki formatına uygun mu?	
22	Paragraf boşlukları ve metin satır aralığı kılavuza uygun olacak şekilde düzenlenmiş mi?	
23	Başlık yazımları kılavuzdaki başlık formatlarına uygun mu?	
24	Yazı tipi ve boyutu kılavuzdaki yazı tipi ve boyutu formatına uygun mu?	
25	Şekil, Çizelge vb. açıklama ve numaralandırmaları kılavuzdaki formata uygun olarak yazılmış mı?	

Bu tezin tarafımdan “Tez yazım kuralları” okunarak dikkatlice hazırlanmış olduğunu ve doğabilecek her türlü olumsuzluktan sorumlu olacağımı kabul ederim.

Öğrencinin imzası